

«Ey yer ve göklerin Hükümranı! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların gerrinden koru!»

— İmam Şamil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

SAYI : 3

HAZİRAN-TEMMUZ-AĞUSTOS

1995

İÇİNDEKİLER

Bu Bir Ölüm Kalım Savaşdır...	
Dudi COVHAR	1
Mazlum Kabranınlar, Zalim Kandökücüler	
Yılmaz NEVRUZ	5
Çeçenistan Açmazında Rus Rületi	
Prof. Dr. A. Ahat ANDICAN	11
Çeçen Direğişi Dördüncü Ayına Glerken	
Doç. Dr. Süreyya ÖLKER	18
Kafkas Kökenli Türk Yazarları	
Osman ÇELİK	20
Dağıstanlılar 1944 Sürgününden Nasıl Kurtuldu?	
Murtaza Ali DUĞRUÇİLOV-Musa RAMAZAN	27
Kuzey Kafkasya'da Türk-Moğol İleri-İ-	
Halil ERENOĞLU	30
Sabırlık Sal Çeçenistanım (Şiir)	
Nurten TUNCEL	38
Çeçen Gazavatından Haberler	39
Said Şamili'nin Tarihi Mektubu	48
Doğlat Köyü	
Vedat BALKAN	55
Karaçay Halk Edebiyatı Araştırmaları	
Dudalanı Mahmut-Silpağarlanı Yılmaz	56
Şükranlarımızı Arzediyoruz	62
Yayın Kurulu: Adilhan ADILOĞLU, Hacı ATEŞ, Vedat BALKAN, Yasın BAŞCI, Mine BİLGİN, Yüksel BULUT, İncilay CANGÖZ, Suat ÖNALAN, Betül ÖNALAN, Ergun TAVLAN, İnci TUNÇ, Arslan ÜNAL.	

Birleşik KAFKASYA Üç Aylık Dergi

Genel Koordinatör:
Yılmaz NEVRUZ

Sahibi:
K.K.Karaçay-Balkarlar
Kültür ve Yardımlaşma
Derneği adına:
Hacı Murat BERK

Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet KARAÇAY

Yazın:
Cahide BAŞCI

Haberleşme Adresi:
Mrk. P.K. 62
ESKİŞEHİR

İdare:
Deliktaş,
Dr. Hilmi Sk. 1/C
ESKİŞEHİR
Tel: 0.222.221 66 97
Fax: 0.222.230 34 07

Yurtdışı Yıllık Abone:
40\$

Yurtiçinde:
Demek hesabına
100.000 TL. bağışta
bulunmak suretiyle
temin edilebilir.

Posta Çeki No: 112736
(Mehmet KARAÇAY)

Dergideki yazılar kaynak
gösterilmek suretiyle
alınabilir.

Dergi-Baskı:
ETAM A.Ş.
Matbaa Tesisleri
ESKİŞEHİR

BU BİR ÖL

Rus lideri
yerleşim birimi
bizim değil, tı
Gazavat'a davı
Korkak ve Rus
devretmelidirle

Bu bir ö
çevirmeli ve se

Kafkasya'nı
melidir. Kölele
ölmek daha iyi

Biz kan d
başka çaremiz
zaman Rus ord
geçmiş olur.

Bizi Rus iş
Şamil ruhu, d
bilir.

Bu savaş
demektir. Çünkü

Bize yard
betmeden bun
ların bir yararı
ya bu özgürlüğ

TÜRKİYE

Buradaki
etmelisiniz. Kı
Ruslardan kork
çok hakettiğini

Osmanlı E
Türkiye'nin düş
lahi aleyh) e ya
burada Müslim
etmiyerek, bölg

(*) Bu yazı Çeçen
sayın M. Necati Ç
lanan yazısından

«Ey yör ve kışkete Hükümeti! Kışan ve dîn Hükümetini
kırıp cihadında biz yardım et ve kışkete Hükümeti kıracağız»

LEHM SCHMIDT. (b) *Après des épreuves photographiques*

HOTEL HİSAR

Fevzi Paşa Bulvarı, 153 İzmir - TURKEY
Tlx : Ihot 451102

☎ : 484 54 00 (5 Hat)
Telefax : 425 88 30

BAMKA

Döviz Hizmetleri A.Ş.

Cumhuriyet Cad., No. 23 Tel : 0 (212) 253 55 00-253 39 21-253 91 66
80090 Taksim-İSTANBUL Fax: 0 (212) 253 74 91
Mesai Saati : 08.30 – 19.00 — Cumartesi, Pazar açığız.

DEMİRTAŞ ECZANESİ

Ecz. Hüsniye Tokoğlu

☎ : Ecz. 0 (224) 222 79 36
Haşim İşcan Caddesi , No. 59

BURSA

TOKOĞLU ECZANESİ

Ecz. H.Cahit Tokoğlu

☎ : Ecz. 0 (224) 222 91 82
Devlet Hastanesi Yanı

BURSA

Ecz. Ayhan BERK

BERK ECZANESİ

Adres : Atatürk Caddesi, 45/A Tel : 231 22 78

ESKİŞEHİR

BU BİR ÖLÜM KALIM SAVAŞIDIR (*)

Dudi COVHAR

(Çeçenistan Devlet Başkanı)

Rus liderleri bize başka çıkar yol bırakmadılar. Görüşmeler devam ederken yerleşim birimlerini ve sivil hedefleri bombalamaya başladılar. Bu savaş sadece bizim değil, tüm Kafkas Halklarının istiklal savaşidir. Bütün Kafkaslıları Kutsal Gazavat'a davet ediyorum. Mevcut Kafkas özerk cumhuriyetlerinin yöneticileri Korkak ve Rus yanlısıdır. Bunlar, derhal görevden çekilerek, yönetimleri halka devretmelidirler.

Bu bir ölüm kalım savaşidir. Rusların ayaklarını bastığı yerleri ateşe çevirmeli ve sonuna kadar savaşmalıyız.

Kafkasya'nın Müslüman halkları, Rusya'nın şeytanî yöntemlerine karşı direnmelidir. Köleleştirilmekten, Kutsal Gazavat yasalarına göre şerefli bir şekilde ölmek daha iyidir.

Biz kan dökmek istemiyoruz, ama istiklalimizi korumak için savaşmaktan başka çaremiz yok. Çok mecbur kalırsak, dağlara çekilir, gerilla savaşı yaparız. O zaman Rus ordusu da, Rus halkı da ne yapacağını şaşırır. Bu takdirde iş işten geçmiş olur.

Bizi Rus işgalcilerine karşı güçlü kılan iki şey vardır: **Biri, asla ölmeyen İmam Şamil ruhu, diğeri de Türk Milleti'nin desteği.** Ancak destek için yarın geç olabilir.

Bu savaşı Rusya başlattı. Eğer onlar sürdürmeye kararlı iseler, savaş sürecektir. Çünkü biz, kesin olarak kararlıyız, asla taviz vermeyeceğiz.

Bize yardım etmek isteyen dost ülkelerin şimdi, hem de hiç vakit kaybetmeden bunu yapması gerekir. İş işten geçtikten sonra yapılacak yardımların bir yararı olmayacaktır. Bu halk, yıllardır özgürlüğünü istiyordu. İşte şimdi, **ya bu özgürlüğü elde edeceğiz ya da canımızla birlikte kaybedeceğiz.**

TÜRKİYE'DEN YARDIM İSTİYORUZ

Buradaki Türk gazetecilerine sesleniyorum. Siz Türkiye'dekiler bize yardım etmelisiniz. Kimden korkuyorsunuz? Biz bir milyonuz, onlar 150 milyon. Biz Ruslardan korkmuyoruz, mücadelemizi sürdüreceğiz. Bağımsızlığımızı herkesten çok hakettiğimize de inanıyoruz.

Osmanlı Devleti'nin **Şeyh Şamil'e** yardım etmekte düştüğü hataya bugünkü Türkiye'nin düşmemesi gerekir. Türkiye'deki kardeşlerimiz **Şeyh Şamil** (rahmetullahi aleyh) e yardım etmiş olsalardı, Kafkasya Rus hegemonyası altına girmezdi ve burada Müslüman Kafkas halklarının devleti bulunurdu. O zaman atalarımıza yardım etmiyerek, bölgenin Rusların eline geçmesine seyirci kalan Türkiye'deki kardeşle-

(*) Bu yazı Çeçenistan Devlet Başkanı Dudi COVHAR'ın gazetelerde çıkan demeçleri ile sayın M. Necati Özfatıura'ya gönderdiği mesajlardan ve "Yeni Türkiye" dergisinde yayımlanan yazısından derlenmiştir.

rimiz, İnşaaallah aynı hatayı bu defa tekrar etmezler.

Biz Türkiye'den asker ve silah değil, insanî ve diplomatik yardım istiyoruz. Bizler vatanımız için savaşmasını ve ölmesini herkesten daha iyi biliriz. Tarih boyunca bağımsızlığımızdan taviz vermediğimiz için defalarca katliamlara maruz kaldık. Ama bu defa başarmak istiyoruz. Başta Türkiye olmak üzere islam ülkeleri mücadelemize destek olmalıdırlar. Şu ana kadar, bu yönde (diplomatik) bir destek görebilmiş değiliz ve buna çok üzülüyoruz.

SAVAŞI DURDURUN

Rusya karşısında asrın cihadını veriyoruz. Bize yardımcı olmak isteyen Müsliman devletlerin başta Türkiye olmak üzere Çeçenistan'ı tanımasını gerekmektedir.

Uluslararası kuruluşları Çeçen-Rus savaşını durdumak için ciddi girişimlerde bulunmaya çağırıyorum. Bir aydan beri "ateşkes" konusunda yaptığımız görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Rusya Federasyonu yetkililerinden gelen görüşme isteği doğrultusunda, Çeçenistan Heyeti Moskova'da temaslarda bulundular, ancak olumlu sonuç alamadılar. **Devlet Başkanı Boris Yeltsin ve Başbakan Çernomirdin'in yetkileri kısıtlanmış durumdadır. Askeri yetkililer bu ikiliyi dikkate almamaktadırlar.** Bu durum bölge için son derece tehlikelidir. Moskova'da fevkalade kötü sonuçlar doğurabilecek bir yetki bunalımı vardır.

(Öte yandan) ateşkes görüşmeleri, çözüm üretebilecek yetkiye sahip heyetler düzeyinde yapılmalıdır. Komutanlar düzeyinde yapılan görüşmelerin verimli olacağından ve sağlanan anlaşmaların uygulanabileceğinden şübhe ediyorum.

Ruslar asla sözlerinde durmazlar.

(Bu bakımdan) biz ateşkesi değil, sadece görüşmeler yapılmasını kabul ettik. Dün görüşme önerisinde bulunan Rusya, hemen ardından füze saldırılarını yoğunlaştırdı. ABD ve Dünya şunu anlamalıdır: Çeçenistan sadece bir bahane. **Bu saldırılar Rus İmparatorluğu'nu güç kullanarak yeniden birleştirmek için planlanmıştır.** (Bilindiği gibi) Gürcüstan ve Azerbaycan'da gelişmeler yön değiştirdi, şimdi de Çeçenistan'da amaçlanan budur.

Rusya'nın Çeçenistan'a saldırısı, Kafkasları yeniden Rus müstemlekesi haline getirme planının bir parçasıdır.

Biz Tataristan gibi bir özerkliği kabul etmeyiz, ancak kesin garanti verilirse federasyona katılma ihtimalini düşünebiliriz.

(Bazı basın organlarında yer alan) Rusya topraklarında gerilla savaşı başlatma planımızın olduğu haberi doğru değildir. Ne kadar şiddet kullanılırsa kullanılsın, bu, beni teröre karışma utancını taşımaya zorlayamaz.

RUSLAR SOYKIRIM SAVAŞI YAPIYORLAR

Rusların ne düşündüğünü bilmem, ama Çeçenistan'a karşı "soykırım programı içinde" savaştıkları bir gerçektir. Çeçen halkını topyekün yoketmek istemektedirler. Ama bunu başaramıyacaklardır. Bugüne kadar buna güçleri yetmedi, bundan sonra da yetmeyecektir.

Ruslar bizlerden (mücahitler) ziyade sivil hedefleri vuruyorlar. (Buminval

üzere) savaş devam ediyor.

Ruslar Çeçenistan'da, Abhazya'da, Gürcüstan'da, Karabağ'da, Azerbaycan'da, Moldova'da, Baltık ülkelerinde ve Tacikistan'da işledikleri cinayetlerin, döktükleri kanın hesabını vereceklerdir. Bütün Dünya, Rusya'nın "nasıl bir tehlike" olduğunu görmüştür.

Ruslar totaliter rejimsiz devlet yönetemezler. Rusya ancak savaş, ölüm, kan ve korku getirebilir. Benim halkımın milli kurultayı bana Yeltsin'le görüşme izni vermedi. Çünkü Yeltsin savaş suçlusudur ve Çeçen Halkı'nın katilidir.

RUSLARIN ASIL AMAÇLARI

Kan dökülmesini durdurmak ve bölgede istikrar sağlamak için, özellikle ABD ve Almanya başta olmak üzere dünya liderlerini mücadeleye çağırıyoruz. Rusya'nın, Çeçenlerin bağımsızlık isteklerini bastırmak için giriştiği saldırıda asıl amaçlarından biri de "petrol" dür. Çeçenistan'ın sahip olduğu ham petrol ve doğal-gaz rezervlerinin yanı sıra, Karadeniz ile Çeçenistan arasındaki petrol boru hattı Rusya, Batı ve Ortadoğu için son derece önemlidir. Petrol ve boru hattı, Rusya'yı harekete geçiren asıl sebeptir.

Rusya Hazar Denizi'ndeki ve Kafkasya'daki petrolden ABD'yi ve diğer ülkeleri uzak tutmak istemektedir. Kafkasya'da savaş ve huzursuzluk olduğu sürece bölgeye olan dış ilginin azalacağını Rusya çok iyi bilmektedir.

Rusya'nın Kafkasya'daki planları ve oyunları öncelikle Türkiye'ye karşıdır. Keza Baltık ve Kırım'daki planları da Almanya'ya karşıdır. Rusya'nın bu plan ve oyunlarını engellemek için yapılması gereken, öncelikle Ukrayna'ya yardım edilmesi ve korunmasıdır. Bunun gibi Kafkasya'da Çeçenistan'a ve Orta Asya'da da Tacikistan'a yardım edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde Rusya'nın emellerine karşı konulamayacağı bilinmelidir.

Rusya'nın en tehlikeli yanı, Sovyetlerden mevrus "Kızılordu"nun başıboş, sorumsuz ve kontrolsüz bir halde olmasıdır. Böyle bir Kızılordu her an dünyaya büyük tehlike oluşturmaktadır.

Şu anda Çeçenistan'daki savaş durdurulmazsa, Rusya'nın, yukarıda zikredilen planlarını uygulamaya devam edeceği ve sonunda hiç durdurulamayacağı aşikardır.

4 Şubat 1995 tarihinde, Çeçenistan'daki çarpışmalar sırasında düşürülen Rus uçağındaki pilot Bnb. Nikolay Ulumçayevič Barlov'un üzerinde çıkan haritada, Dağıstan'daki yerleşim yerleri dahil olmak üzere, Ruslar'ın askeri operasyonları ile ilgili planları ve bunların koordinatları ele geçmiştir. Dağıstan haritasında işaretlenmiş yerler sırasıyla Kızlar, Köktek, Kizil, Çukay, Hunzah ve Hušta'dır. Belirlenen bu yerler, Rusya'nın gizli emelinde ne kadar ciddi olduğunu göstermeye kâfidir.

Moskova'da 40 siyasi parti müşterek toplantı yaparak Çeçenistan'la ilgili ciddi ve önemli kararlar almışlardır. **Savaşta Rusya tamamen haksız ve sorumluluk altındadır. Şu andaki yönetimin, savaşı durdurma konusunda gücü ve yetkisi kalmamıştır.**

Dünya ülkelerinden, bir an önce savaşı durdurmalarını ve Çeçenistan'ı tanımalarını istiyoruz.

(Uygun şartlar sağlandıktan sonra) uluslararası gözetim altında Çeçenistan'da "Başkanlık" ve "Parlamento" seçimleri yapılmalıdır.

Bu yapılmazsa, Rusya'da hiç bir zaman demokrasi olmayacaktır.

GAZİLERİMİZE YARDIM

Bağımsızlık savaşımızda kahramanca savaşarak gazilik şan ve şerefine ulaşan kardeşlerimiz, bugün ilaçsızlık ve savaş sebebiyle son derece kötü şartlar altında yaşama mücadelesi vermektedirler. Bu şanlı gazilerimizin tedavisi ve tekrar toplumumuzun saflarına katılması amacıyla yapılacak çalışmaların bir an önce başlatılması, sizlerin insanlık borcunuzdur. Şerefınızı (müslimanların) ve haysiyetinizi ayaklar altına alınmaktan kurtaran bu şerefli insanlara yardım elinizi uzatınız. Dost ve kardeş Türkiye başta olmak üzere, öncelikle ve bilhassa Müsliman ülkelerden yardım etmelerini bekliyoruz.

OĞLUM AVLUR HAKKINDA

Oğlum Avlur'un öldüğüne dair haberler alıyorum. O'nu (Savaş'tan beri) görmedim. Ancak, düşünmem gereken daha önemli şeyler var. Burada öyle seçkin oğullarımız öldü ki onları anarken yüreğim yanıyor. Oğlum Avlur ise, saflardakilerden biridir ve belki de onlardan daha az onura hak kazanmıştır. 30 bin masum sivil kaybetti. Avlur'u düşünecek durumda değilim. Kalbimde savunmadığım o zavallı insanların acısı var.

Uzaklar YAKIN, Yakınlar UZAK

Çeçenistan'ın tanınması için Baltık cumhuriyetleri'nin ortakça kurdukları parlamento komitesinin başkanı Endrukaytis'le beraber 200 bin Litvanyalının imza toplayarak yaptıkları çalışma sonunda almış oldukları karar, Baltık Cumhuriyetleri'ni "Çeçenistan'ı tanıma" aşamasına getirmiştir.

Litvanya, Vilnus'ta "Çeçenistan Günü" tertiplemiş, Çeçenistan'daki savaş öncesi ve sonrası durum, resimlerle sergilenmiştir.

Estonya Parlamentosu, Çeçenistan'ın tanınması için karar almış ve bu karar hükümete bildirilmiştir.

Çeçenistan'a yardım ulaştıran iki ülke Litvanya ve Belçika'dır. Yardımlar ulaşınca kadar kontrol altında getirmişler ve bizzat Çeçen yetkililere teslim etmişlerdir. Polonya'da Çernomirdin'in yapacağı basın toplantısı iptal edilerek kendisi sınır dışı edilmiştir.

Rusya Dış Ülkeler Gizli Servis Teşkilatı Bakanı Primakov İran'a gitmiş, yardımcılarını Ürdün, Irak ve Suriye'ye göndermiş ve bu ülkeleri Çeçenistan'a yardım yapmama konusunda uyardığı gibi; İran, Irak, Ürdün, Azerbaycan ve Gürcistan istihbarat birimlerini de yanına alarak Çeçenistan'a karşı beraber çalışma ortamı sağlamıştır.

Rusya İstihbarat Bakanı Stapaşin, Türkiye'ye giderek bu ülkeyi Çeçenistan'a yardım yapmama hususunda "tehdit uslubunda" uyarmıştır.

Rusya Savunma Bakanı Pavel Graçov'a vize vermeyip ülkeye girmesine izin vermeyen Almanya'ya karşılık; Stapaşin'i kabul ederek görüşen Türkiye Çeçen Halkını üzümüştür. Keza, Stapaşin'e karşı, oradaki Çeçen ve Kafkas asıllı vatandaşlardan bir tepki çıkmadığı için de kızgınız.

Şimdi, Çeçenistan'ı gönülden seven Baltık ve İskandinav ülkeleri ile bazı avrupa ülkeleri soruyorlar: "Bu kadar haksızlığın içerisinde olduğunuz halde hiç bir müsliman ülkeden niye ses çıkmıyor?"

MAZLUM KAHRAMANLAR ZALİM KAN DÖKÜCÜLER GAFİL VE BENCİL SEYİRCİLER

Yılmaz NEVRUZ

11 Aralık 1994'ten beri Çeçenistan'da yaşanmakta olan insanlık faciasının mazlum kahramanları Çeçenler, zalim kandökücüleri Ruslar, gafil seyircileri Müsliman Ülkeler, bencil gözlemcileri de gelişmiş Batı Ülkeleri'dir.

Çeçenlerin suçu nedir? "Kendi geleceklerini kendileri tayin etme" evrensel hakkını kullanmaktan başka kime ne yapmışlardır? 450 yıldan beri bitmez tükenmez bir hırs ve enerji ile komşu uluslara ve onların ülkelerine ölüm ve ateş yağdıran Rusya'nın amacı nedir? Kendi nüfusu kadar masum insanın kanına giren Rus Milleti, önüne çıkan her engeli yakıp yıkarak hangi hedefe varacağını sanmaktadır?

Gaflet uykusuna ebediyyen dalmış gibi görünen İslam Alemi'ne ne demeli? 60 kûsur devlete sahip 1 milyar 300 milyon müslimanın, bu derece etkisiz ve tepkisiz devasa bir yığın manzarası göstermesi ne ile izah edilebilir?

"Milletlerin kendi geleceklerini kendileri tayin etme" ilkesini, en temel bir hak olarak va'zeden ve 200 yıldan beri "hukukun üstünlüğünü, demokrasiyi, insan hak ve özgürlüklerini" savunan ve bu uğurda Birleşmiş Milletler, Agit, Paris Şartı, vs gibi örgütler kurarak mücadele veren demokratik Batı Ülkeleri'nin ve Ulusları'nın bu bencil suskunluğunu bilmem nasıl açıklamak gerekir?

Çeçenlerin bu soruya cevabı: "Onlar şu gün Ruslarla beraber oldukları için..."

İLAHİ YARDIM

"Bağımsız Kafkasya" planının gerçekleşmesinden korkan Ruslar, bütün güçleriyle üzerimize gelerek, "Kuzey Kafkasya Federasyonu"nun kuruluşunu engellemek istiyorlar. Bağımsızlık ilanımızdan savaş anına kadar, ekonomik ambargo ve yerli uşakları aracılığıyla çıkardıkları terörle başarısız olmamız için ellerinden geleni yapan Ruslar, bunu gerçekleştiremeyeceklerini görünce korkunç savaşı başlattılar. Biz bu savaşta yalnız olmadığımızı düşünüyoruz. Zira, yalnız başımıza bu orduyu durdurmamız asla mümkün değildir. Ancak, bunu izah etmekte zorluk çekiyorum. Kısacası bizi ayakta tutan "ilahi bir güç" var. **Allah'ın yardımı olmasa havadan ve karadan bombaların yağdığı bir yerde direnmeyi bırakın, hayatı devam ettirmek bile mümkün olmazdı.** Kimse bize yardım etme cesaretini gösteremedi. Ama, **Allah'ü Te'ala bizi yalnız bırakmadı. Çünkü biz O'na teslim olduk.** Bağımsızlığımızı ilan ederken, Kur'an üzerine yemin ettik ve yalnız O'nun rızası yolunda ve O'nun için mücadele edeceğimize söz verdik. Allah'a tam bir teslimiyetle 5 milyonluk orduya sahip Rusya'ya direnme cesaretini kendimizde bulduk.

Biz bu yazımızda yukarıdaki soruların içerdiği bilinmezleri tahlil ederek "Çeçenistan Gerçeği"ne açıklık getirmek istiyoruz.

Çeçenler, Kuzey Kafkasya'nın ağırlık merkezi konumundaki yurtlarında bin yıllardan beri yaşayan ve ulus-devlet olma rüştüne çoktan erişen necib bir halktır. Milli bağımsızlık ve özgürlükleri için son 235 yıldan beri hiç bir millete nasıbolmayan soylu bir mücadele örneği vermişlerdir. Emperyalist Rusya'ya karşı yürüttükleri istiklal savaşlarında uğradıkları insani kayıplar olmasaydı, bugünkü nüfusları 5 milyonun üzerinde olurdu. Onlardaki "azatlık ülküsü", **Dudi Covhar**'ın ifadesiyle "Allah vergisi genetik bir miras" olarak kabul edilebilir.

Çeçenler bütün gayretlerine rağmen, Çarlık Rusyası zamanında "azatlık" kazanamadılar, ama gelecek nesillere övünç kaynağı olacak ve milli benliği uyakta tutacak şanlı bir tarih bıraktılar. Sadece Çeçenistan'ın değil, tüm Kafkas Halkları'nın "varolma" mücadelelerinde ön saflarda yer aldılar. Ama devir, kötü devirdi, imparatorlukların müstemleke edinme yarışına girdikleri amansız bir devirdi. Bu sebepten, "haklı davalarını" dünya kamu oyuna duyuramadılar.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra siyasi dengeler değişti. Müstemlekecilik politikası tersyüz oldu. Meydana gelen "mentalite inkılabıyla" temel insan hak ve özgürlükleri önem kazandı, demokrasiler gelişti, "milletlerin kendi geleceklerini kendileri belirleme" hakkı evrensel bir ilke konumuna yükseldi. Yüzyıllardır müstemleke durumunda olan pek çok ülke bağımsızlığına kavuştu. Buna karşılık, siyasi emperyalizmin yerini ekonomik ve kültürel emperyalizm aldı. Ancak bu dönemde de Çeçenlerin, daha doğrusu Kafkaslıların kötü talihleri değişmedi. Rus Çarlık İmparatorluğu'nun yerini daha despot ve daha emperyalist bir politikayla yönetilen "Sovyetler Birliği" aldı. Ama Çeçenler ile bir kısım Kafkas Halkları "azatlık" mücadelelerine devam ettiler. İkinci Dünya Savaşı başladığı zaman, mazlum hürriyet savaşçıları Çeçenler, Güney Çeçenistan'ı Sovyet işgalinden kurtararak, "İsrailov" isimli bir önderin yönetiminde kıyam halindeydiler. Nevarki, Almanlar'ın erken yenilgisiyle şartlar değişti ve Moskova bütün gücüyle Kafkaslar'a yüklendi. Stalin Yönetimi cepheden tümenler çekerek Kafkasya'ya sevketti ve özgürlükçü Çeçen-İnguşlar ile Karaçay-Malkarlılar'ı topyekün sürgüne gönderdi ve onların göstermelik "özerk idarelerini"de lağvetti. Tarafsız gözlemcilerin tespitlerine göre bu hürriyetperver halklar, sürgün sırasında nüfuslarının % 40'ını yitirdiler. Nikita Khrutşev'in "antistalinist" politikasının bir mutlu sonucu olarak yutlarına dönene kadar Çeçenler ve diğer Kafkas Halkları 14 yıl süreyle tehammülfersa acılara katlandılar. 1990 yılına gelinceye kadar, 33 yıl boyunca gece gündüz çalışarak, yakılıp yıkılmış yutlarını tamir ettiler, yaralarını sardılar. "Bağımsızlık" ülkülerini daha da güçlendirerek "uygun zaman ve şartların gelmesini" sabırla bek-

lediler. Nihayet 1990 yılında Sovyetler Birliği'nin kendi içinden çökmeye başlamasıyla "beklenen gün" geldi. Özgürlükçü Çeçen Halkı hemen "**Ulusal Halk Kongresi**"ni toplayarak "kendi geleceğini kendi belirleme" hakkını kullanmaya karar verdi. Ulusal Halk Kongresi ilk etapta "**Millî Bağımsızlık**", ikinci etapta "Kuzey Kafkasya Konfederasyonu" üçüncü etapta da "**Kuzey Kafkasya Federasyonu**" planlarını gerçekleştirme görüşünü benimsedi. Dünyanın gözü önünde bir dizi ön hazırlıklardan sonra 27 Ekim 1991'de serbest seçimler yapıldı. Kahir bir ekseriyetle **Gnl. Covhar Dudayev** Çeçenistan Devlet Başkanlığı'na seçilirken, Çeçen Millî Parlamentosu da toplandı.

Halkın hür iradesiyle seçilen Parlamento 1 Kasım 1991'de Çeçenistan'ın bağımsızlığını ilan etti. Aynı yıl içinde Sovyetler Birliği'ni oluşturan 15 cumhuriyetin tamamı "millî bağımsızlık" ilanında bulunmuşlardı. Çeçenistan'ın bunlardan farkı, Rusya Federasyonu'nun üyesi olmasıydı.

Böylece, tarihin "Mazlum Kahramanları Çeçenler" 235 yıldan beri uğruna nesiller verdikleri özgürlüklerine ve bağımsızlıklarına kavuştular. Nevarki, Rusya Federasyonu, Özerk Çeçen Cumhuriyeti'nin birlikten ayrılmasını tanımadı ve hareketi "yasa dışı" ilan etti.

1 Kasım 1991'den 11 Aralık 1994'e kadar üç yıl süreyle Bağımsız Çeçen Devleti (dış müdahale olmadan) kendi kendini yönetti ve suveren bir devlet olmaya layık olduğunu bütün dünyaya gösterdi. Ama ne acı bir tecellidir ki Afrika'da, Arab Yarımadasında ve Güneydoğu Asya'da bir kaçyüz bin nüfuslu, bağımsız devlet olma rüştü göstermemiş minik halkların kurdukları devletçikleri (!) tanımakta bir beis görmeyen Batı Ülkeleri, kendilerinin va'zettikleri "milletler kendi geleceklerini kendileri belirleme hakkına sahiptirler" ilkesini hiçe sayarak Çeçenistan'ın bağımsızlığını tanımadılar. Daha da ileri giderek "bu hareketin, Rusya'nın bir iç meselesi" olduğunu beyan ettiler. Başta Türkiye olmak üzere hür İslam Ülkeleri de tegaafül gösterdiler ve aynı politikayı benimsediler...

ZALİM KANDÖKÜÇÜLER SAHNEDE

Rusya'nın Çeçen Bağımsızlığı'na derhal müdahale etmekte tereddüt göstermesinin ve 3 yıl süreyle beklemesinin altındaki asıl gerçek, dünya ülkelerinin, özellikle Türkiye ve diğer Müsliman Devletlerin izleyecekleri politikanın somut olarak ortaya çıkmasıydı. Bu zaman zarfında görüldü ki sözü geçen ülkeler Çeçenistan'ı tanımak şöyle dursun, ABD başta olmak üzere Türkiye, İngiltere, Almanya, vs. meseleyi "Rusya'nın iç meselesi" olarak ilan ettiler, diğerleri de susmakla yetindiler. Müsliman halkların, kendi yönetimlerine tazyik ederek hükümetlerini "Çeçenistan'ı tanımaya zorlayacakları" beklentisi de ma'alesef gerçekleşmedi. Böylece Rusya'nın Çeçenistan'a silahlı müdahalede bulunmasına ve mahut "kandökme metodunu" uygulamasına ruhsat verildi.

Bundan sonrası ise malûm: En modern ve en tahripkâr silahlarla Çeçen şehirleri ve köyleri yerle bir edildi, masum insanlar toplu kıtale tabi tutuldu. Dünya kamu oyu sanıyordu ki Çeçen direnişi fazla sürmeyecek, Dudi Covhar ve mücahitleri tenkil edilecek. Ama öyle olmadı, "Mazlum Kahramanlar" vatanlarını eşi görülmemiş bir cesaret ve celadette savundular ve Ruslara ağır kayıplar verdirdiler. Şaşkına dönen Moskova acımasızca sivil hedeflere füze ve bomba yağdırmaya başladı. Binlerce sivil, çocuk, kadın ve yaşlı insanın hunharca öldürülmesi Dünya kamu oyunu olumsuz yönde etkiledi. Her taraftan protestolar yükseldi. Media organları Çeçenistan'daki insanlık faciasını haftalarca manşet haber yaptılar. Ama bütün bunlar hür ülkelerin hükümetlerini harekete geçirmeye yetmedi...

RUSYA'NIN AMACI NEDİR?

Uluslararası medeniyet arenasına en son çıkan milletin Rus milleti olduğunu söylersek, her halde gerçeği ifade etmiş oluruz. Moskova Irmağı'nın şimalindeki yarı bataklık düzlüklerde, devlet kurma rûştünü göstermeden çağlar boyu primitif bir hayat süren ve İsveçli prensler tarafından kabileler halinde yönetilen Ruslar, Hunlar'dan başlayarak Altınordu'nun inhitatına kadar Ural-Altay kavimlerinin kurdukları devletlere tabi olarak yaşamışlardır. Avarlar'dan devlet yönetme sanatını öğrendikten sonra, yüzyıllarca gerçek anlamda bir devlet kurmaya çalıştılar ve bunu 16. yüzyılda başatabildiler. Ancak, İsveç-Polonya-Qsmanlı Devleti çemberinin içinde 200 yıl dünya arenasına çıkamadılar. Asırlarca süren bu muhasara hali, Rus insanının ruhunda öylesine menfi bir iz bırakmıştır ki kendilerine "Velikirus" adını veren şimal slavları (bugünkü Ruslar) başka milletleri, hatta güney slavlarını dahi düşman olarak benimsemişlerdir. Çağlar boyu başka uluslar tarafından yönetilmenin verdiği eziklik, 16. yüzyıldan itibaren "başka uluslara hükmetme kompleksi"ne dönüşmüştür. Böyle bir tabana dayanan devlet yöneticilerinin izleyeceği siyaset bellidir: Despot bir yönetim, yayılmacı bir politika, sürekli silahlanma ve muazzam bir ordu besleme.

İşte bu Rusya, 1552'de Kazan Hanlığı'nı ilhak edişinden, 1945 sonuna kadar bugünkü nüfusuna eşdeğerde bir insanın kanına girme pahasına dev bir kara imparatorluğu kurmuştur.

1989'da peyklerini kaybeden imparatorluk, 1991'de 15 parçaya bölünmüştür. Rus Milleti (Velikiruslar) bu korkunç gerçeği henüz kabullene-memiştir. Dağılan İmparatorluğun yeniden toplanması için kendini yöneten hükümetlere hiç kuşkusuz destek vermeye devam edecektir (*). Tek endişe, "yeniden ihya programı"nın gerçekleştirilmesi harekâtına dünya kamu oyunun ve hür devletlerin ruhsat verip vermeyeceğidir.

Çeçenistan'a yapılan askeri müdahale "mahut ihya programı"nın ilk merhalesidir. Dünya devletleri aynı gafleti göstermeye devam ederlerse, ikinci merhalede 15 parçanın birleştirilmesi tahakkuk ettirilecek ve sıra eski

peyklerin montajına gelecektir. İşte Rusya'nın nihai amacı budur. Ekonomik çıkarlar ikinci planda yer almaktadır.

SEYİRCİLER

Yazımızın başlığında zikredilen gafil seyirciler İslam Ülkeleri, bencil seyirciler de Batılı ülkeler'dir. Onlar bu suskunlukları ve duyarsızlıkları ile Rusya'nın Çeçenistan'da irtikâp ettiği "insanlık suçu"na iştirak etmiş bulunuyorlar. Oysa yapabilecekleri çok şey vardı. Kafkaslar'ın bağrında "Körfez Savaşı"nı andıran bir ölüm-kalım mücadelesi niçin yapıliyordu? Her şeyden önce bunu tetkik etmeleri gerekirdi. Rus Halkı başta olmak üzere, tüm dünya halkları Rusya'nın kanlı müdahalesini (geç de olsa) protesto etmişlerdir, hala da tepkiler devam etmektedir.

Öte yandan Rus Hükümeti, kendi halkının tasvibetmediği ve sonu hiç de aydınlık görünmeyen insanlık dışı bir eyleme girişmekle hata ettiğini anlamış görünmektedir, en azından kullandığı metodun yanlış olduğunu farketmiştir. Ancak, politik ve fanatik yaklaşımlı hesaplar yüzünden geriye dönüş yapamamaktadır. "Ya ram olacaksınız ya da öleceksiniz" çağdışı yöntemini sürdürmekle daha da batağa saplanmışır. Harekâtın ekonomik faturası milyarlarca dolara ulaşmıştır.

Çeçenistan'daki insanlık dramı karşısında hem İslam Ülkeleri'nin hem de diğer hür Ülkelerin kayıtsız tutumları beşer tarihinde "kara bir leke" olarak yerini alacaktır.

Batılı Ülkeler'in duyarsızlığının altında ekonomik çıkarlar ve "bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın" hotgâmlığı yatmaktadır. Onlar bu anlaşılmaz tutumlarıyla savunuculuğunu yaptıkları "İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si"ni, Paris Şartı'nı ve AİT ilkelerini ayaklar altına almışlardır. Keza "milletlerin kendi geleceklerini kendileri belirleme hakkını" da gözardı etmişlerdir. Kimse onlardan silahlı bir yaptırım beklemiyordu. Meseleyi **internasyonal platformlara taşımakla, ekonomik baskı tedbirleriyle Rusya'yı "ateşkes"e zorlamak pek o kadar zor olmayacaktı. Nevarki bütün bunlar yapılmadı.** Bu arada gözden kaçan bir hususu hatırlatmakta yarar vardır: Son yıllarda kapitalist Batı Ülkeleri, bizatihi kendileri için tehdit ve tehlike arzermeyen konularda, meseleyi diplomatik üslupla proteste ederek geçiştirmeyi teamül haline getirmişlerdir. Bu durumda sözü geçen devletleri harekete geçirmenin tek yolu, kendi kamu oylarının ciddi bir şekilde baskı yapmasıdır. Şimdilik böyle bir kamu oyu baskısı oluşmadığından, Batılı Ülkeler Çeçenistn'da irtikâp edilen insanlık dışı soykırımı seyretmeye devam edeceklerdir.

(*) Rus kamu oyunun Çeçenistan harekâtına tepki göstermesi "Çeçenistan Bağımsızlığı"nı tanıma endişesinden değil; izlenen insanlık dışı yöntemlerden ve Rus annelerinin çocuklarının cephede ölmelerinden kaynaklanmaktadır. Tabiatıyla görsel medianın da etkisi büyüktür.

Gafil seyircilere gelince:

Türkiye'nin, Rusya ile komşu olması, kendi topraklarında azıllı bir terör örgütüyle başının dertte olması, ekonomik sıkıntılar... gibi sorunlar yüzünden daha dinamik bir politika izlemesi zaten beklenmiyordu. Ancak Türk Halkı'nın daha aktif bir şekilde Rusya'yı protesto etmesi ve kardeş Çeçen Halkı'nın yanında yer alması gerekirdi. Gerçekten ilk haftalarda böyle bir destek oluştu ve büyük bir infial görüldü. Ama, zaman ilerledikçe olaylar kanıksandı ve unutuldu. Bunun da sebebi mediadır. Eğer media Çeçenlerin haklı davalarını sürekli şekilde gündemde tutsaydı ve yardım kampanyaları açsaydı, Türk Milleti'nin maddi ve manevi desteği dev boyutlara erişecek ve Rusya çok bunalacaktı, fakat bunu da beceremedik. Her şey Çeçen kriz komitesinin ve fertlerin şahsi gayretlerine kaldı.

Diğer İslam Ülkeleri'nin durumları ise yürekler acısıdır. Bunların çoğu, Sayın M. Necati Özfatıra'nın ifadesiyle "Şuursuz, idraksiz, mefkûresiz ve zulme uğrayan kardeşlerimize ilgisiz... Daha doğrusu merhamet duyguları körelmiş, emperyalist güçlerin 'zombi' ya da 'mankurt' haline getirdiği, zillet içinde yüzen hissiz yığınlardan ibaret. İdareci ve aydınları ise (çok azı hariç) kısmen hristiyan Batı, Siyonizm, Rus ve diğer emperyalist güçlerin mefaatleri ile kendi ikbal ve iktidarlarını özdeşleştirmiş..." Hal böyle olunca söylenecek fazla bir şey kalmıyor. Oysa petrol zengini İslam Ülkeleri Çeçenistan Meselesi'ni hiç çekinmeden beynelmilel platformlara taşıyabilirler ve Çeçenler'e büyük ölçüde maddi yardım yapabilirlerdi.

Bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen vakit henüz geçmiş değildir. Müsliman halklar başta olmak üzere tüm dünya halkları, kendi hükümetlerine baskı yaparak onları harekete geçirebilirler. Bunun için de insan haklarını savunan teşkilatlar, üniversiteler, sendikalar, meslek odaları, kilise teşkilatları, İslam cemaatleri, insani yardım kuruluşları, siyasi partiler ve diğer demokratik örgütler elbirliği yaparak imza kampanyaları tertiplemek, protesto telgrafları çekmek, faciayla ilgili fotoğraf sergileri açmak, konferanslar vermek, açık oturumlar ve gösteri yürüyüşleri düzenlemek suretiyle dünyanın her yanında kamu oyu oluşmasına öncülük etmelidirler. Bu takdirde hem Demokratik Batı ülkeleri hem de İslam Ülkeleri Moskova'ya baskı yapmak zorunda kalacaklar ve Rusya'yı "ateşkes" e zorlayacaklardır.

Bugün Çeçenistan'da, sonradan tamiri imkânsız kanlı olaylar cereyan etmekte, masum insanlar yerlerinden yurtlarından kopmakta ve kabil-i gayri ifade bir insanlık dramı yaşanmaktadır. Durum sanıldığından da vahimdir. Biz bütün Dünya Ülkeleri'ni, insan hakları örgütlerini, tüm demokratik kuruluşları bu korkunç yangını söndürmeye davet ediyoruz.

Aynı duygularla gafil seyirci durumundaki kardeşlerimize de sesleniyoruz: Lütfen ölü uykusundan uyanınız, bir nebze olsun insanî görevinizi hatırlayınız.

ÇEÇENİSTAN AÇMAZINDA RUS RULETİ

Prof. Dr. A. Ahat Andican

*"Demokratik Bir Rusya bütün kalamaz,
Bütün bir Rusya Demokratik olamaz"*

1994 yılı Aralık ayında başlayan "Çeçenistan olayları", Sovyetlerin dağılmasından sonra Kafkasya bölgesinde ortaya çıkan Karabağ anlaşmazlığı, Azeri-Ermeni savaşı ve Gürcistan olayları zinciri'nin son halkası olarak tanımlanabilir. Rusya Federasyonu'nun "imperial Rusya'yı yeniden yaratmak" politikaları varolduğu sürece de bu zincire yeni halkaların eklenmesi kaçınılmaz gibidir. Yeni bir yüzyıla yaklaşırken gelecekteki muhtemel gelişmelerin ortaya konulabilmesi için "Çeçenistan" olayları'nın çok iyi analiz edilmesi gerektiği inancındayım. Zira Çeçenistan'a ilişkin gelişmeler Rusya açısından "kaçınılmaz bir son'un başlangıcı" gibi görünmektedir.

Tarihten Gelen Güç:

Kafkasya Müdirizmi

İslamiyetin Kafkasya'ya girişi 9. yüzyıllarda başlamış olmasına karşın, Çeçen bölgesinde etkinlik kazanması 17. yüzyıllara kadar gecikmiş ve İslam dini'nin halka benimsetilmesi tarikatlar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Türklerin İslamiyeti kabul edişinden itibaren Türk-İslam coğrafyasında ortaya çıkan tarikatların en et-

Konuyu Bağlarken...

Rusya'nın amacı sadece Çeçenistan'ı kendine ram etmek değildir. En kısa zamanda eski emperyalist imparatorluğunu yeniden ihya etmektir. Dünya ülkelerinin gaflet ve kayıtsızlığı böyle devam ederse imparatorluktan kopan 14 parçayı teker teker eski yerlerine monte edecek ve yönünü Doğu Avrupa'ya çevirecektir.

Çeçenlere gelince: Onlar vatanlarını insanüstü bir gayret ve celadetle savunmaya devam edeceklerdir. Allah'ın takdis ettiği kutsal mücadeleleri boşuna gitmeyecektir. Kayıtsız şartsız bağımsızlığa kavuşacakları günler ufukta belirmiştir. Rusların çağdışı yayılmacı politikaları ve çırpınışları tıpkı kuyruğunu kirpi ısırmış yılanın yalpalamalarına benzemektedir. Çeçenlerin özgürlük mücadeleleri Rus tutsağı diğer halkların uyanışını da hızlandıracaktır. Yakın bir gelecekte ihtiyar dünyamız Rusya Federasyonu'nun dağılıpını görecektir.

kili olanları, tarih sahnesine çıkış sıralarına göre, A. Kadir Geylani tarafından kurulan "Kadirilik", Hoca Ahmet Yesevi'nin şakirtleri tarafından kurumsallaştırılan "Yesevilik", Necmeddini Kübra tarafından oluşturulan "Kübrevilik" ve Şeyh Bahauddin-i Nakşibendi tarafından temelleri atılan "Nakşibendilik" olarak sıralanabilir. Toplu halde olduğu kadar bireysel olarak da gerekleri yerine getirilebilen ve "sessiz zikir" (Havfi zikir) esasına dayanan Nakşibendilik, toplumun bütün katmanlarına hitabedebilmesi ve her türlü siyasi düzen içerisinde uygulanabilmesi gibi nedenlerle kısa bir süre içerisinde diğer tarikatları kendi içerisinde eritmek becerisini göstermiştir. Cehri, yani "açık zikir" esasına dayanan ve şeyhe bağılılık piramidi'nin daha güçlü olduğu Kadirilik, Nakşibendilik ile birlikte Kuzey Kafkasya bölgesinde ve özellikle Çeçenistan'da yaygınlaşmış olan ikinci tarikattır.

1774 yılındaki Küçük Kaynarca andlaşmasıyla Kırım'ı ilhak eden ve Osmanlı Devleti aleyhine genişlemesini sürdüren Çarlık Rusya'sı Güneye yayılma siyaseti'nin gereği olarak Kafkasya'ya yönelmiş ve bu bölgede hükümrancılığını kabul etmeyen (bugünkü) Dağıstan ve Çeçenistan bölgelerine askeri harekati başlatmıştır. Bu olay bölge insanının bir tarikat şeyhi olan İmam Mansur önderliğinde başlattığı direnişin ortaya çıkmasıyla sonuçlanacaktır. 1791'de bastırılan bu direniş uzun bir sessizlik dönemi izlemiş ve 1820 yılında, efsanevi Şeyh Şamil yeni bir hareketi başlatmıştır. Neredeyse 40 yıl boyunca devam eden bu büyük direniş Şeyh Şamil'in teslim olmasıyla sonlanmış ve özellikle Osmanlı İmparatorluğuna yönelik büyük kitlesel göçler olmuştur.

19. yüzyılın ikinci yarısında direnişin önderliği Kunte Hacı Kişiyev önderliğinde Kadiri tarikatının eline geçmiş, böylece bu tarikatın bölgedeki etkinliği artmıştır. 20. yüzyıl boyunca da bölgenin durulmadığı ve her fırsatta istilacı güce karşı direnişin şekillendiği görülmektedir. 1918 yılında Kuzey Kafkasya Birliği denemesi yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında bölge Alman-Rus mücadelesine sahne olmuş ve 1944 yılında Çeçenler kitlesel zorunlu göçe tabi tutulmuşlardır. 1957 yılında geri dönen Çeçenler, Çeçen-İnguş cumhuriyeti adı altında Sovyetler Birliği siyasi sistemi içerisinde varlıklarını sürdürmüşlerdir.

1991 yılı sonunda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Devlet Başkanı Cevher Dudayev Çeçenistan'ın bağımsızlığını ilan etmiş ve bu yönde gerekli kurumlaşmayı başlatmıştır.

Çeçenistandaki Rus Harekatinin

Nedenleri

Bu konuyla ilgili olarak cevaplanması gereken en önemli soru "Çeçenistan'ın bağımsızlığını 1991 yılında ilan etmesine karşın rus askeri girişiminin neden 3 yıl

sonra yapıldığı" sorusudur. Bunun üç ana nedeni vardır.

a-Batı dünyasının Rusya'ya bakış açısının değişmesi

Sovyetler Birliğinin parçalandığı dönemde, başta Bush yönetimi olmak üzere bir çok batılı ülke, eski Sovyet Cumhuriyetleri ile doğrudan ilişki kurmak ve ikili ilişkilere dayalı bir diyalog oluşturmak eğilimindeydiler. Daha sonraki dönemde ise, özellikle ABD'nin dış politikası "Eski Sovyetler Birliği ve coğrafyasının Rusya'nın doğal etki alanı olduğu" ve "bu bölgelerin güvenliğinden Rusya'nın söz sahibi ülke kabul edilmesi gerekliliği" yönüne kaymıştır.

Geçen yıl Ekim ayında ABD senatosu dış ilişkiler komisyonunda komisyon başkanı Lee Hamilton'un "ABD hükümetinin bu cumhuriyetlere yönelik yaklaşımı nedir" sorusuna karşı, ABD Dışişleri Bakan yardımcısı Bruce Talbott:

"Rusya'nın eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri üzerinde güvenlik ve diğer yönlerden çeşitli çıkarları vardır. Bazı kriterlerin karşılanması durumunda Rusya'nın bu bölgelere asker göndermesine ABD karşı çıkmayacaktır" cevabını vermiştir. Zaten Kafkasya bölgesi için AGİK tarafından belirlenen kuvvet dengelerini zorlayıcı yöndeki rus uygulamaları da bu politik değişme sonucu gündeme gelmiştir. Görüldüğü gibi Rusya, dağılmayı takibeden dönemdeki "yeni cumhuriyetlere doğrudan müdahale ettiği takdirde Batı tarafından çeşitli kanallarla baskı altına alınabileceği, en azından ekonomik yaptırımlar uygulanabileceği" korkusundan uzaklaşmış durumdadır. Bir diğer deyişle 1994 yılı boyunca yaptığı politik girişimlerle "Eski Sovyet Coğrafyasının tek yönlendirici gücünün Rusya olması gerektiğini" batı dünyasına kabul ettirmenin rahatlığına ulaşmıştır.

b-Rus iç politikasında merkezkaç kuvvetlerin giderek güçlenme eğilimine girmesi:

Sovyetlerin dağılmasından sonra geride kalan Rusya Federasyonu, 17 milyon km²'lik coğrafyası ve 148 milyonluk nüfusuyla yeniden süper güç olabilmenin coğrafi ve demografik önkoşullarına sahip olduğu izlenimini vermektedir. Dünya haritalarında neredeyse tüm Avrupa ve Asya'nın kuzeyini kaplayacak şekilde ve tek renk halinde gösterilen bu devasa görüntü yakından incelendiğinde, Sovyetler Birliğiyle paralellik gösteren ilginç özellikler taşıdığı görülmektedir. Federasyon ayrı milliyetlerden oluşan 16 muhtar cumhuriyet ve 6 özerk bölgeden oluşmaktadır. Bu cumhuriyetlerin 6'sı türk (müslüman, hristiyan vs.), 4'ü müslümandır. Diğer cumhuriyetlerin 5'i de komi, mari, udmurt, buryat ve karelyen gibi rus dışı milliyetlerden oluşmaktadır. Nüfusun %20'sinden fazlası rus değildir. Bütün bunların ötesinde rus nüfusun çoğalma hızı diğer milliyetlere oranla daha düşük seviyededir. Dağılma sürecine giren bir Rusyada bu milliyetlerin tümünün bağım-

sızlık türkûleri söylemeye başlamaları kaçınılmaz bir gerçeklik olarak ortada durmaktadır. Nitekim Sovyetlerin dağılmasından hemen sonra yalnız Çeçenistan değil Tataristan ve Başkurdistan da Moskova'dan bağımsız, federe Cumhuriyet statüsüne sahip olabilmek için siyasi mücadeleyi başlatmışlardır. Novosibirsk veya Sverdlovsk gibi bazı rus eyaletler bile içişlerinde ve ekonomik paylaşımda otonom olma isteklerini bölge meclislerinden geçirmiş durumdadırlar.

Çeçenistan'da başlatılan bağımsızlık girişiminin başarılı olması halinde diğer bölgelerde de benzer isteklerin gündeme gelmesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır. İşte bu noktada Moskova, uluslararası ortamın uygunluğunu da gözönüne alarak, Çeçenistan sorununu sonlandırabilmek için girişimlerini başlattı. İlk akla gelen yaklaşım, Azerbaycan ve Gürcistan olaylarında tezgahlanan oyunun benzeri bir uygulamaydı. Rus yanlısı Çeçen muhalefet kullanılarak Cevher Dudayev yönetimi tasfiye edilecekti. Bu iş için de Yeltsin'in eski muhalifi, Ruslan Hasbulatov seçildi. Fakat yıllardan beri böylesi ihtimaller için hazırlık yapan Dudayev'i yerinden söküp atmak mümkün olmadı ve rus destekli muhalefetin başlatıldığı iç isyavaş Dudayev'in zaferiyle sonuçlandı. Rusya aracı kullanarak bu sorunu çözemeyeceğini anlamıştı. İşte bu noktada, 1994 yılı Kasım ayında Hazar petrollerinin, dolayısıyla Rusya'nın geleceğini yakından ilgilendiren büyük boyutlu bir ekonomik gelişme Yeltsin'in düğmeye basmasına neden olmuştur.

c-Hazar Petrolleri ile ilgili gelişmeler:

Bazı uzmanlar tarafından Basra bölgesinin zenginliğine eşdeğer bir kapasiteye sahip olduğu ileri sürülen Hazar Bölgesi Petrolleri batılı ülke şirketlerinin oluşturduğu bir konsorsiyum (Caspian Pipeline Consortium) aracılığıyla dış dünyaya ulaştırılacaktır. Chevron ve BP gibi petrol devlerinin başı çektiği bu konsorsiyum'un yöneticileri, geçen Kasım ayı sonunda biraraya geldiler ve "Hazar Petrollerinin geleceği" ile ilgili bir toplantı yaptılar. 29-30 Kasım günleri boyunca devam eden bu toplantı sonucunda "Hazar Petrollerinin bir Karadeniz limanına indirilmesi ve Azerbaycan Petrollerinin de bu boru hattına bağlanması" kararı verildi. Karadenizdeki limanın hangisi olacağına Çeçenistandaki gelişmelere göre karar verilecekti. Karar içerisinde açıkça telaffuz edilmemesine karşın Rusya'ya gönderilen mesaj şuydu.

"Hazar petrolleri Novorosisk hattı kullanılarak dış dünyaya sunulabilir. Fakat bu hattın geçtiği Çeçenistan'da kontrol sağlanamazsa Gürcistan'ın Poti limanı da seçilebilir. Bu durumda ise Rusya Hazar petrolleri ve Azerbaycan petrolleri'nin taşınması olayında devre dışı kalabilir".

İşte bu mesaj bardağı taşıran son damla oldu. Yeltsin, savunma bakan yardımcılarını Gromov ve Kondratyev gibi yetkililerin karşı çıkmalarına rağmen,

düğüme bastı ve rus ordusunun Çeçenistan'a girmesi sürecini başlattı. Geçmişte Azerbaycanda Ermeniler'in taşaroluğuyla oynanan senaryo bugün Çeçenistan'da bizzat Rusya tarafından sahneye konmuştu.

Yaklaşık 2.5 aydan bu yana devam eden kanlı mücadelenin bilançosu Çeçenistan açısından onurlu bir mağlubiyet olarak tanımlanabilir. Büyük çoğunluğunu sivillerin oluşturduğu 25-30 bin dolaylarında çeçen hayatını kaybetmiş, özellikle başkent Grozni, neredeyse yerle bir edilmiş, 400.000 kadar çeçen komşu cumhuriyetlere sığınmak zorunda kalmıştır. Çeçenistandaki direnişi bir iki gün içerisinde çözümleyeceğini sanan Rusya ise resmi rakamlara göre 2000 civarında asker kaybetmiş ve başlangıçta önemsemediği bu savaş Rus ekonomisine 2 milyar dolar civarında bir yük getirmiştir. Fakat hepsinden önemlisi, 1 milyon nüfusu ve 20 bin km² lik toprağıyla bu küçük ülke karşısında Rusya'nın düştüğü kötü durumun getirdiği onursuzluktu. Beklenen başarının sağlanamaması Rus kamuoyunda büyük boyutlu sosyal çalkantılara neden olmuştur.

Geleceğe Yönelik Düşünceler

Çeçenistan olaylarının başlangıcından bu yana basında ve kamuoyunda gündeme getirilen önemli konulardan birisi "Çeçenistan'ın Rusya için ikinci bir Afganistan olup olmayacağı" sorusuydu. Çatışmaların komşu İnguş cumhuriyetine ve Dağıstan bölgesine yayılması ihtimali dışında, bu soruya verilecek cevap ne yazık ki "hayır" olacaktır. Zira Coğrafi-faktörler, lojistik faktörler ve uluslararası faktörler açısından incelendiğinde, Çeçenistandaki direnişin bir Afganistan olayı haline dönüşmesi mümkün görünmemektedir.

Herşeyden önce Çeçenistan'ın dış dünya ile doğrudan bağlantısı yoktur. Azerbaycanla olan ilişkisi Dağıstan aracılığıyla, Gürcistan ile olan ilişkisi ise ancak İnguş cumhuriyeti ile olabilmektedir. Afganistan ise savaş boyunca Pakistan ve İrandan büyük ölçüde ve doğrudan destek görmüştür. Gerilla savaşı için çok uygun olan Çeçenistan coğrafyası dış dünyadan gelebilecek lojistik destek açısından büyük bir engel halindedir. İnguş bölgesinde ve Dağıstan'da savaşın başlangıç günlerinde bazı kıpırdanmalar olmuşsa da bunlar devamlılık göstermemiştir ve söz konusu bölgelerde bugün için Rus kontrolü büyük ölçüde sağlanmış gibidir. Bütün bunlara ek olarak, Uluslararası topluluk Çeçenistan olaylarını Rusya'nın bir iç işi olarak görme eğilimini gösterdiği için sınırlı bir insani yardım dışında, aktif bir destek göstermemiştir. ABD kongresi'nin mücahitlere "Stinger" füzeleri verilmesi kararı ile birlikte Komünistlerin hava hakimiyetinin sona ermesinin Afganistan Savaşı için nasıl bir dönüm noktası olduğu hatırlanırsa, Çeçenistan olayının geleceği daha iyi anlaşılabilir. Ruslar bölgede tam bir hava hakimiyetine sahiptir. Dolayısıyla Çeçen direnişçiler ancak vur-kaç taktiğiyle mücadelerini sürdüre-

bileceklerdir. Böylesi bir mücadele ise Rus gücünü erozyona uğratabilir, fakat topyekün bir zafere ulaşılması çok zordur.

Çeçenistan olaylarının Rus kamuoyunu böldüğü ve dolayısıyla Yeltsin yönetiminin gidişine neden olacağı konusu ise tek başına bir anlam taşımamaktadır. Çeçenistandaki Rus harekatına karşı çıkanların bunu bir iç politika malzemesi olarak kullandıkları doğrudur. Gerçekten Yegor Gaydar, Grigori Yavlinski ve hatta yeni komünist parti başkanı Zhugonov gibi liderler Yeltsin'in bu uygulamasını şiddetle eleştirmişlerdir. Fakat burada gözden kaçırılmaması gereken nokta bu liderlerin hiç birisinin Çeçenistan'ın bağımsızlık kararını desteklememiş olmalarıdır. Karşı çıktıkları nokta Yeltsin'in uyguladığı askeri yöntemle ilgilidir. Çeçenistan olayları veya başka nedenlerle Yeltsin'in iktidardan gitmesi halinde yerine gelecek yeni liderlerin hiçbirisi, bugünkü koşulların devam etmesi durumunda, farklı bir yaklaşım getirme şansına sahip değildir. Bütün bu olaylar Rusya'nın tarihsel açmazı'nın aynen devam ettiğini göstermektedir. **Bütün bir Rusya demokratik olmayacak, Demokratik bir Rusya ise bütün kalamayacaktır.** Bir diğer deyişle, bugünkü coğrafi sınırlarını korumak isteyen bir Rusya, gelecekte ortaya çıkabilecek benzer olaylarda da benzer yöntemler uygulamak zorundadır ve kendisini engelleyecek güçlü dış faktörler devreye girmedikçe de bu süreç değişmeyecektir.

Bölgesel Denge Değişimleri

Bütün bu olaylardan sonra ortaya çıkan yeni politik dengeleri irdeleyecek olursak şu sonuçlara varmak mümkündür.

- Rusya Hazar petrollerinin taşınması konusunda devre dışı bırakılma riskini azaltmış ve en azından bir kısmının Rusya üzerinden nakledilmesi konusunu güvenceye bağlamıştır.
- Çeçenistandaki direnişi büyük ölçüde bastıran Rusya şimdilik stabilitesini korumuş görünmektedir. Buna karşın otoritesi büyük ölçüde tartışılır hale gelmiştir. Nitekim Şubat ayının ilk yarısında Almaatı şehrindeki BDT toplantısına Rusya tarafından götürülen tekliflerin neredeyse hiç birisinin kabul görmemiş olması bu görüşümüzü doğrular niteliktedir.
- Çeçenistan olayları sırasında görülen bölgesel dayanışma Kafkasya bölgesinde Rusya açısından güvensiz bir Müslüman-Türk şeridin varlığını somut olarak ortaya koymuştur. Karadeniz kıyılarındaki Adige bölgesiyle başlayan bu şerit Karaçay-Çerkez, Kabarday-Balkar, Kuzey Osetya, Çeçenya-İnguş ve Dağıstan cumhuriyetleriyle, kesintisiz olarak Hazar Denizi sahillerine kadar devam etmektedir. Bir diğer deyişle, geçmişte Sovyetlerin yumuşak karnı diye tanımlanan Türkistan Cumhuriyetlerine benzer nitelikte bir diğer yumuşak karnı,

günümüzde Rusya Federasyonu için Kafkasya bölgesinde ortaya çıkmış durumdadır. Bu gelişmeler Rusyanın çeşitli gerekçelerle Azerbaycan ve Gürcistan gibi komşuları üzerine yapabileceği fiziki baskı ihtimallerini bir hayli zayıflatacak niteliktedir. Bir diğer deyişle, önümüzdeki dönemde Azerbaycan ve Gürcistan için daha rahat bir politik hareket ortamı bulabileceklerdir. Rusya Azerbaycan üzerine yapacağı baskıyı Ermenistan aracılığıyla gerçekleştirme politikasına ağırlık vermek zorundadır.

- Moskova'nın eskisi kadar güvenli bir destekçi olmayacağını ortaya çıkması Ermenistan açısından da yeni politikaların gündeme gelmesine neden olmuş görünmektedir. Ermeni yönetimi genel bir yumuşama politikasıyla birlikte bölgedeki diğer ülkelerle ve Batı dünyasıyla daha ılımlı ilişkiler kurma çabasına girmiştir. Öte yandan ABD yönetimi İran'ı geri plana iterek Ermenistan'ı bölgesel politikalarda aktif oyuncu haline getirme eğiliminde olduğunu düşündüren politikalar üretmeye başlamıştır. Azerbaycan petrolleriyle ilgili boru hattının Ermenistan ve Türkiye üzerinden geçirilmesiyle Ermenistan enerji nakli konusunda anahtar ülke konumuna gelebilecektir.

- ABD özellikle Azerbaycan üzerine baskı yaparak Azerbaycan petroleri ile ilgili konsorsiyum'a İran'ın katılmasını engellemeye çalışmaktadır. Diğer taraftan Rusya, Hazar petroleri ile ilgili kararların ancak bu denize sınırı olan ülkeler tarafından verilebileceği iddiasındadır. ABD'nin İran'ı devre dışı bırakma politikası ile birlikte Rusya'nın bölge üzerindeki denetiminin zayıflaması halinde, gelecekte bir İran-Rusya işbirliği beklenmelidir.

- Türkiye'nin Çeçenistan krizine yönelik yaklaşımı "Uluslararası politika arenasındaki geleneksel statükocu tavrını korumak" şeklinde tanımlanabilir. Daha krizin başlangıcında ve hiç gereği yokken, "meselenin Rusya'nın iç işi" olduğunu belirten hükümet Kafkasya bölgesinde Türkiye'nin etkinliği açısından geriye doğru bir adım daha atılmasına neden olmuştur. Özellikle Rusya tarafından gündeme getirilen "Çeçenistan olayının Türkiye'deki PKK olayıyla eşdeğer kabul edilmesi gerektiği" şeklindeki tuzağa da düşülmüş ve Çeçenistan olaylarının devam ettiği dönemde "Rusya'daki PKK faaliyetlerinin durdurulması" gibi isteklerde bulunulmuştur. Türkiye'nin bu istikrarsız politikalarına karşı Çeçenistan Krizi özellikle Petrol Boru Hattı projelerinde Türkiye'yi ön plana çıkarmıştır.

Sonuç

1986 yılı Sovyetler Birliği için bir dönüm noktasıydı. Kazakistan Lideri Din Muhammed Kunayev'in yerine Gennadi Kolbin'in atanmasından sonra başlayan tepkiler, onbinlerce kazak Türkünün Almaatı caddelerinde gösteriler yapmasına neden olmuş ve olaylar kanlı bir şekilde bastırılmıştı. O dönemde fazla önemsen-

ÇEÇEN DİRENİŞİ DÖRDÜNCÜ AYINA GİRERKEN

Doç. Dr. Süreyya ÜLKER

11 Martta Çeçenistan'daki savaş üçüncü ayını doldurmuştur. Geriye baktığımızda dünyanın en güçlü ordusuna sahip olan Rusya'nın Çeçen başkenti Sunçkale'yi (Grozni) haritadan silmekle birlikte bölgeye egemen olamadığını, savaşın çete savaşına dönüştüğünü görmekteyiz. Yerle bir olmuş bir şehri savunmanın anlamı olmadığından Çeçenler şehir içinde direnmeyi bırakmışlardır. Vaktiyle Kuzey Kafkasya'nın sömürgeleştirilmesi amacıyla Ruslar eliyle kurulup adını İvan Grozni'den (Korkunç İvan) alan bu şehrin yine aynı sömürgeci güç eliyle haritadan silinmiş olması ibret alınması gereken bir olaydır. Şehirle birlikte toprağa gömülen 25 bin kişiye Rus acımasızlığının en açık kanıtıdır. Bu 25 bin kişinin bir bölümünün Rus olması bu devletin emperyalist amaçlarına ulaşmak için kendi soydaşlarının bile canını hiçe saydığını göstermektedir.

Dördüncü ayına giren savaşın Kuzey Çeçenistan Ovası'nda yoğunlaştığı gözlenmektedir. Ruslar'ın bu bölgeyi Çeçenler'den arındırarak onları güneydeki dağlık bölgeye sıkıştırmak istedikleri anlaşılmaktadır. Böylelikle Bakü-Rostov demiryolu, petrol boru hatları, petrol yatakları denetim altına alınmış olacaktır. Ruslar bu bölgeyi ele geçirirler bile dağlık kesimdeki direnişin uzun süreceği anlaşılmaktadır.

Savaşın Çeçenistanla sınırlı kalması durumunda başarı olasılığı düşüktür. Ancak bütün Kuzey Kafkasya'yı kavrayan bir siyasi eylem başarılı olabilir. Dudi Cevher Paşa bunun bilincindedir. Kuzey Kafkas Halkları Konfederasyonu meyen bu olay, daha sonra 1994 yılında Garbaçov'un da itiraf ettiği gibi, Sovyetlerdeki çözülmenin ilk kıvılcımıydı.

Çeçenistan olayları "Sovyetler Birliğinde geçerli olan iç ve dış dinamiklerin, Rusya federasyonu için de geçerli olduğu şeklindeki" düşüncemizi doğrulamaktadır. Bir diğer deyişle, ne şekilde sonuçlanırsa sonuçlansın, Çeçenistan olayları, Rusya Federasyonu için "son'un başlangıcı" dır. Bu olayla başlayan süreç, önümüzdeki yüzyılın ilk çeyreği içerisinde, Rusya'nın dağılmasıyla veya gevşek bir konfederasyon haline dönüşmesiyle sonuçlanacaktır.

"Yeni Türkiye" den İktibas

bu amaçla kurulmuştur. Abaza-Gürcü savaşında etkili olan bu örgütün Çeçenistan'a yönelik Rus saldırısına karşı sesini gereğince duyurduğu söylene-
mez. Bu, Kuzey Kafkasya'nın dört bir yanında yoğunlaşan Rus baskısının sonu-
cudur. Dolayısıyla bugün Kuzey Kafkas davasını savunan güçlü bir örgütün
eksikliği duyulmaktadır.

Türkiye'deki Kuzey Kafkas kuruluşları kamuoyu oluşturma yönünde
başarılı çalışmalar yapmışlardır. Yığın iletişim araçlarının konuya ilgisi, özelli-
le savaşın ilk aylarında, sevindirici olmuştur. Türkiye gazetesiyle TGRT'nin
konuya yaklaşımı övgüye değerdir.

Batı kamuoyunda böyle bir başarı elde edildiğini söylemekse güçtür. Bu
görev başta Almanya ile ABD olmak üzere söz sahibi batı ülkelerinde bulunan
Kuzey Kafkas kuruluşlarına düşmektedir.

Ülkenin güney komşuları olan Gürcistan ile Azerbaycan'da da kamuoyu
oluşturulmalıdır. Muhalefetteki Azerbaycan Halk Cephesi Çeçenistan'a açık
destek vermiştir. Aynı destek ulusçu Gürcü muhalefetinden de istenmelidir.
Kuzey Kafkasya'nın Gürcü kardeşlerinden bunu istemeye hakkı vardır; çünkü,
Dudi Cevher Paşa yasadışı bir darbeye devrilen ulusçu Gürcü önderi
Gamsahurdiya'yı yıllarca ülkesinde ağırlamış, Rus yanlısı güçlere karşı savaşta
onu açıkça arkalamıştır. Bağımsız devletler topluluğu içerisinde yer alacak
hukukî bağımsızlıklarının güvencesi olacaktır. Dolayısıyla Rusya'ya oldukça
yakın bir siyaset güden bugünkü Azerbaycan, Gürcü yönetimleri de ellerinden
geldiğince kuzey komşularının haklı isteklerini arkalamalıdır. Güney Osetya ile
Abhazya'da yaşanan Kuzey Kafkas-Gürcü çatışmalarının Kafkas uluslarının
eylem birliği yapmalarını engellemek amacıyla Ruslarca kışkırtılmış olduğu
artık açıkça gözükmemektedir. Biz de bu savaşları hiçbir zaman içimize sindi-
remedik. Bu savaşların en civcivli günlerinde bile Gürcü kardeşlerimizi kırarak
sözler söylemedik. Bundan aldığımız cesaretle şimdi Gürcü kardeşlerimizden
Kuzey Kafkas davasına duygularıyla değil sağduyularıyla yaklaşmalarını bek-
liyoruz. Bununla, daha kalıcı bir barışla sonuçlanmamış olan Abhazya sorunu
konusunda, bir Kuzey Kafkas kavmi olan Abazaların haksız olduklarını
söylemiyoruz. Aradaki birtakım hudut anlaşmazlıklarına karşın Kuzey
Kafkaslılarla Gürcülerin dost olarak kalmalarının ortak çıkarlarının gereği
olduğunu vurgulamak istiyoruz.

KAFKAS KÖKENLİ TÜRK YAZARLARI

(Geçen Sayıdan Devam)

Osman ÇELİK

Kafkas kökenli Türk Yazarları'nın tamamını tespit etmek ayrı bir araştırma konusudur. Uzun ve ciddi bir çalışma ister. Ben, bazı örnekler vermekle yetineceğim. Vereceğim örneklerin; birkaçı hariç, yazarlığı asıl meslek olarak seçmemişlerdir. Boş zamanlarını değerlendirerek, birşeyler üretmeye çalışmışlardır.

Kafkas kökenli yazarların bir kısmı, Osmanlı Dönemi'nin sonlarında yaşamışlardır. Bunların bazıları, Kafkasya'da doğmuştur. İçlerinde, Cumhuriyet dönemine ulaşanlar vardır.

Eskiler, vatan hasreti ve millet sevgisiyle dolu olarak yazmışlardır. Bazıları Kafkasya'ya dönmüşler, siyasi ve kültürel çalışmalara katılmışlardır. Özellikle, 1918'de Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti kurulduğunda, birçok aydın heyecanla Kafkasya'nın yolunu tutmuştur.

Kafkas kökenli yazarların hepsi, Kafkasya ve Kafkasyalıları eserlerine konu olarak seçmemişlerdir. Cumhuriyet döneminde yetişenler için ise, Kafkasya konusu geride kalmıştı. Çok azı, yeteri kadar bilmedikleri Kafkasya ve Kafkasya insanı hakkında birşeyler yazmaya çalışmışlardır. Yeterli bilgi sahibi olmadıkları için, aile büyüklerinin naklettikleri şeyleri kaleme almışlardır.

Şimdi, elde mevcut bilgilere göre, özet halinde, bunları tanıtmaya çalışacağım.

AHMET CAVİT PAŞA (1840–1916)

Kuzey Kafkasya'da, Kuban Bölgesinde doğdu. 1864'de Türkiye'ye göçetti. Dil ve edebiyat üzerinde çalıştı. Çeşitli gazetelerde, makaleleri yayınlandı.

ŞUAYP MERDİ GARİP (Ölümü – 1881)

Kırım Savaşı esnasında, İstanbul'a göçeden, Kabardey Müftüsü Hacı Süleyman Efendi'nin oğludur. Şair, yazar ve gazeteci.

TEMİRBULAT MAMSIRATI (1845–1898)

Kuzey Kafkasya'nın Osetya Bölgesi'nde doğdu. Çok azı yayınlanmış, Lirik Şiirleri vardır. Büyük Göçün Şairi olarak anılmıştır.

AKİF TUĞUN (Doğum ve ölüm tarihi belli değil)

Düzce'de doğmuştur. Öğretmen, gazeteci ve yazar. 1918 yılında, Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti kurulduğu günlerde, Kuban bölgesi'ne gitti. Kültürel faaliyetlerde bulundu. Sovyet hakimiyetinden sonra, Türkiye'ye döndü. Mevlidi, Adige diline çevirdi.

AHMET MİDHAT EFENDİ (1844-1912)

Ailesi, 1843 yılında Türkiye'ye göçetmişti. Yukarıda kendisinden bahsedilmiştir.

MUSTAFA BÜTBE (Ölümü 1946)

Eskişehir'de doğdu. Abhaz asıllıdır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında, muhareceette yetişmiş birçok aydın gibi, Abhazya'ya gitti. Siyasi ve kültürel faaliyette bulundu. Sovyet hakimiyetinden sonra Türkiye'ye döndü. Öğretmendi. Dil ve edebiyat üzerine eserleri vardır.

ÖMER ZİYAEDDİN EFENDİ (1849-1925)

Dağıstan'da doğdu. Ailesi ile birlikte Türkiye'ye göçetti. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında, Kafkas Cephesi'nde savaştı. Lezgi, Arap ve Türk Dilleri'nde yirmiden fazla eseri vardır.

AHMET SAİP (1859-1920)

Rus askeri okullarında okudu. Türkiye'ye gelince, yüzbaşı rütbesiyle orduya katıldı. Ahmet Muhtar Paşa'nın yaverliğini yaptı.

İstanbul'da, Dar-ül Fünun'da Rusça dersleri verdi. Çeşitli tarihi eserleri basılmıştır.

MAHMUT ŞEVKET PAŞA (1856-1913)

Kuzey Kafkasya'dan, Osmanlı İdaresi'ndeki Irak'a göç eden, bir Çeçen Aile'ye mensuptu. Türkiye tarihinde, hatıralarını yazan ilk başbakandır.

SEYİT AHMET ELRUKKALİ (1848-1925)

Dağıstan'da doğdu. Ailesi ile birlikte Türkiye'ye göçetti. Dini eserleri yayınlanmıştır.

MİZANCI MURAT TAHAZADE (1850-1912)

Dağıstan'da doğdu. Yüksek tahsilini Rusya'da yaptı. Milli faaliyetleri yüzünden, göz hapsine alınınca Türkiye'ye kaçtı.

Muhacirin komisyonunda çalıştı. Mülkiye'de tarih dersleri okuttu. Mizan Gazatesi'ni çıkardı. Siyasi hareketlere katıldığı için, macera ve heyecan dolu bir hayat sürmüştür.

Tarih, makale, roman ve tiyatro dalında eserleri vardır.

MET İZZET PAŞA (Ölümü - 1922)

Büyük göçte, Balkanlar'a yerleşen bir Adige Ailesi'ne mensuptu. Değerli bir asker ve ilim adamı idi. Tarih üzerine çeşitli eserleri vardır.

ÖMER SEYFETTİN (1884-1920)

Büyük göçte, Türkiye'ye gelen Hatko ailesine mensuptu. Genç Kalemler Dergisi'nde yazmıştır. Hikayeleri, Türk Edebiyatı'nın gözde eserlerindendir.

SEYİN TİME (1875–1962)

Asıl adı Hüseyin Şem'i Tümer idi. Hür Kafkasya'yı idealize eden, şiirler yazmıştır. Kuzey Kafkasya'nın tarih ve kültürü ile ilgili, çeşitli dergilerde makaleleri yayınlanmıştır.

MEHMET ŞEMSETTİN PAŞA (1855–1917)

K. Kafkasya'da, Kuban Bölgesi'nde doğdu. Tletseruk Ailesi'ne mensuptu. Değerli bir devlet adamı idi. Makaleler yazdı. Yayınlanmış iki eseri vardır.

YUSUF SUAT NEĞÜÇ (1877–?)

Düzce'de doğdu. Avukatlık ve gazetecilik yaptı. Yayınlanmış ve yayınlanmadan kaybolan eserleri vardır.

1918 yılında Kafkasya'ya gitmiş, siyasi ve kültürel çalışmalar yapmıştır. Kafkasya, Bolşevikler tarafından yeniden işgal edilince, Sibirya'ya sürüldü. Orada öldü.

HASAN FUAT PAŞA (Ölümü – 1911)

Batı Kafkasya'daki halk liderlerinden Zanıko Sefer Paşa'nın oğludur. Matematikçi idi. Kırk yıla yakın bir süre, Askeri Okullar'da, matematik dersleri okutmuştur. Yayınlanmış değerli eserleri vardır.

ÖMER NACİ (1880–1916)

Tanınmış hatip ve şair, asker ve siyaset adamıydı. Servet-i Fünun ve Çocuk Bahçesi gibi dergilerde şiir ve makaleleri yayımlandı.

TAHİR HAYREDDİN PAŞA

Tunuslu Hayreddin Paşa'nın oğludur. Tlaş adlı bir Adige Ailesi'ne mensuptu. Siyaset ve devlet adamıydı. Şehrah Gazetesinde, politika ile ilgili yazıları yayınlanmıştır.

İSMAİL ZİYA BERSİS (1883–1953)

Sapanca'da doğmuştur. Abhaz asıllı, tanınmış yazar ve gazeteci.

MUHAMMED ZAHED GÜSAR (1880–1952)

Düzce'de doğdu. 1918'de Kafkasya'ya giderek siyasi ve kültürel çalışmalara katıldı. Sovyet Hakimiyetinden sonra, Türkiye'ye döndü. 1923'de Mısır'a gitti. El-Ezher'de müderris oldu. Sağlığında yüz kadar eseri basıldı. Kafkasya'ya ait değerli çalışmaları vardır.

MEHMET FETGİRAY ŞOENU (1890–1931)

1877–1878 Osmanlı–Rus Savaşı'ndan sonra, Türkiye'ye göçeden, Abhaz asıllı bir aileye mensuptu. Çeşitli konularda eserleri vardır.

ÖMER HİLMİ TSEY (1898–1961)

Hatay–Reyhanlı'da doğdu. Şair, dilci ve yazar. İstanbul Edebiyat Fakültesi mezunu idi. Öğretmenliğin yanı sıra, araştırma yapmıştır. Basılmış ve basılmamış birçok eseri vardır.

ZÜBEYDE ŞAPLI (1910-1979)

Büyük göçte, Türkiye'ye yerleşen Şaplı Ailesi'ne mensuptur. Gazete muhabirliği yapmıştır. Kafkasya bağımsızlık savaşlarını anlatan hikayelerini, Fransızca olarak yazmış, sonra Türkçe'ye çevrilmiştir. En ünlü ve en uzun hikayesi, "Abrek" diğer adıyla "Kafkas Aşkı" dır.

VASSAN GİRAY CABAĞI (1882-1961)

Kuzey Kafkasya'da, İnguş bölgesinde doğdu. 1918'de kurulan, bağımsız Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nde, maliye bakanlığı yaptı. Sovyet hakimiyetinden sonra, Türkiye'ye sığındı. Bir süre Polonya'da yaşadı. Dergi çıkardı. Gazetelerde çalıştı.

"Kafkas-Rus Mücadelesi" adlı eseri, ölümünden sonra 1967'de yayınlandı.

GENERAL İSMAIL BERKOK (1890-1954)

Ailesi 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra, Türkiye'ye göçetti. Kayseri, Uzunyayla Bölgesine yerleşti. Askeri, tarihi, felsefi basılmış basılmamış çeşitli eserleri vardır. Atatürk hakkında yazdığı eseri, 1939'da Genel Kurmay tarafından bastırıldı.

En büyük eseri, "Tarihte Kafkasya" ölümünden sonra, 1958'de ailesi tarafından yayınlandı.

TARIK MÜMTAZ GÖZTEPE (1891-1977)

İstanbul'da doğdu. Çeşitli dergi ve gazetelerde çalıştı. Yazılarında Hağur ve Yazganalp imzalarını kullandı. Basılmış kitapları vardır.

En ünlü eseri, "İmam Şamil" defalarca basıldı.

İSA NURİ ANÇOK

Biga'da doğdu. Politika'ya karışmış, bu yüzden bir süre Suriye'de yaşadı. "Kafkasya'da Adıgeler" adlı Türkçe eseri, 1937'de Halep'te basıldı. Basılmamış, sekiz eseri daha vardır.

HALİL BEK MUSAYASSUL (1896-1933)

Dağıstan'da, Çoh adlı bir Avar köyünde doğdu. 1921 yılında ülkesini terketmek zorunda kaldı. Almanya ve Amerika'da yaşadı. Uluslararası şöhrete ulaşmış bir ressamdı.

Kendisinin yaptığı resimlerle süslü "Şövelyeler Ülkesi" adlı eseri, ölümünden sonra 1936'da Münih'te basıldı. Daha sonra, bu eser Türkçe'ye çevrildi.

PROF. KAMURAN BİRAND (1915-1964)

Büyük göçte, Aadolu'ya gelen bir Adıge Ailesi'ne mensuptu. Karaman'da doğdu. Ankara ve İstanbul Üniversitelerinde, öğretim üyeliği yaptı.

Yayınlanmış eserleri vardır.

KADİRCAN KAFLI (1905–1968)

Dağıstan'da doğdu. Gazeteci ve yazar. Basılmış birçok kitabı vardır. "Şimali Kafkasya" isimli eseri, 1942'de yayınlandı.

RATİP TAHİR BURAK (1904–1976)

Kafkasya'dan göçeden Zeyf-Barakay adlı bir aileye mensuptur. Ünlü karikatürist. Gazetecilik de yapan yazarın basılmış eserleri vardır.

AYSEL ALPSAL (Doğ. 1934)

Kafkas asıllı (Asetin) yazardır. Sanat hayatına 1946'da başlamış; Çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları yayınlanmıştır. Kitap halinde basılan eserleri: "Sıkıntı" ve "Odesa" dır.

FUAT ARNA (1911–1962)

Kafkas asıllı, poltikacı ve yazar. Gazetecilik yapmıştır.

MUSTAFA ZİHNİ HIZAL (1919–1964)

Düzce'de doğdu. Askerdi. Buna rağmen, çeşitli dergi ve gazetelerde makaleleri yayınlandı. Bazı çalışmaları, kitap halinde basıldı.

MAHMUT SADIK (1864–1930)

Adıge yazar ve gazeteci. Yayınlanmış romanları vardır.

ALİ NİHAT TARLAN (1898–1978)

Dağıstanlı Mehmet Nazif Bey'in oğludur. Edebiyat tarihçisi, şair ve yazar. Basılmış eserleri çoktur.

Eski kuşaktan, Türkiye üzerinden Avrupa ve Amerika'ya giden Kafkas kökenli Aydınlar değerli çalışmalar yapmışlardır. Eserler ortaya koymuşlar, bu eserlerin bazıları Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Barasbi Baytugan, Ali Han Kantemir (1866–1913), Prof. Aytek Namitok (1892–1963), Ramazan Karça, Ahmet Tsalikatı (Öl. 1928), Prof. Abdurrahman Avtorhan Kunta, Grigori A. Tokaytı, Ramazan Traho (1914–1965), Kube Şaban Cebeli, Haydar Bammat (1890–1965) gibi kişiler, bu sonuçlara örnek gösterilebilir.

Artık hayatta olmayan bu kişiler, dışarıda yaşamalarına rağmen, Türkiye ile ilişkilerini kesmemişlerdir. Siyasi nitelikte çalışmaları olduğu için, Türkiye'ye zarar vermemeye özen göstermişlerdir. Bazıları, son günlerini Türkiye'de geçirmiş, burada hayata veda etmişlerdir (12)

Cumhuriyet döneminde, yetişmiş, birçok Kafkas kökenli yazar vardır. Çok azı, yazarlığı birinci meslek olarak seçmişlerdir. Diğerleri, amatör olarak, değişik konularda eserler vermişlerdir. Bunlardan da, bazı örnekler vermek istiyorum.

AYLA KUTLU

1938 yılında, Antakya'da doğdu. Aslen Çeçen'dir. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Basılmış hikaye ve romanları vardır.

ÇETİN ÖNER

Sinema dalında, oyuncu ve yapımcı. "Dağlara Yazılıdır" adlı romanı ilgi çekicidir. Kayseri yöresine yerleşen Kafkas kökenli insanların dramatik hayatını anlatmaktadır.

Ahmet Canbek, Şerafettin Erel, Ömer Büyüka, Sefer Berzeg, Hayri Ersoy, Bekir Habişoğlu, Yaşar Bağ, Özdemir Özbay, Sami Korkut, İskender Doğan, İzzet Aydemir, Cahit Aslan, Dr. Batıray Özbek, Ünal Kılıçvuran, Dilber Kaşay, Semih Seyid Dağıstanlı, Tanık Cemal Kutlu... adlarını sıraladığımız bu kişiler, Kafkas kökenli olup, çeşitli dallarda eserler vermişlerdir.

ESERLERİ TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN KAFKASYALI YAZARLAR

Rus Hükümetleri, gerek çarlık ve gerekse Sovyet döneminde, Kafkasyalı Aydınlar üzerinde ağır baskılar uygulamışlardır. Bu yüzden, fırsat bulanlar, Türkiye'ye veya Batı Ülkelerine sığınmışlardır. Çalışmalarını dışarıda sürdürmüşlerdir.

Bolşevik İhtilalini takip eden ilk yıllarda, yüzlerce aydın, sudan bahanelerle cezalandırılmış, sürgüne gönderilmişlerdir.

Komunist Sisteme ayak uydurabilenler, varlıklarını korumuşlar, rejime ters düşmemeye özen göstererek, çeşitli dallarda eser vermişlerdir. Özellikle, 1956 yılından sonra başlayan rejimdeki yumuşamayı takiben, edebi çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Son yıllarda ise daha güven veren bir ortam meydana gelmiştir. Ancak, Rusya'da sürüp giden belirsizlik, gene de aydınları tedirgin etmektedir.

Herşeye rağmen; Kuzey Kafkasya'nın bütün Cumhuriyetlerinde yetişen aydınlar çok sayıda eser vermişlerdir. Bunların çoğu, edebi nitelikte eserlerdir. Özellikle roman, tiyatro türünde olanlar çoğunluğu oluşturmaktadır.

Ne var ki, Türkçe'ye tercüme edilen eser azdır. Tespit edebildiklerimden bazı örnekler sunacağım

KABARTAY – BALKAR CUMHURİYETİ

Şortan Askerbi; Kazanuko Jabağ'ın hayat hikayesi. Çeviren: A. Emin, Ankara Kuzey Kafkasya Derneği Yayınları.

Abhazya Cumhuriyeti

Fazıl İskender: Keçi-Öküz Yıldız. Çeviren: Nail Mutlugil, Hürriyet Yayınları 1974.

Fazıl İskender: Karanlığı Yiyen Keçi. Çeviren: Yunus Saltuk, Gözlem

Yayınları 1976.

Fazıl İskender: Sandro Dayı. Çeviren : Mehmet Özgül, Cem Yayınevi 1988.

Bağrat Şenkuba: Son Ubih. Çeviren: Hayri Ersoy, Nart Yayıncılık 1993.

G. Argun: Abhazya'da Yaşam ve Kültür. Çeviren: Hayri Ersoy, Nart Yayıncılık 1993.

DAĞISTAN CUMHURİYETİ

Resul Hamzatof: Benim Dağıstanım. Çeviren: Mazlum Beyhan, Düşün Yayınevi 1984.

Resul Hamzatof: Şiirler. Çeviren: Mazlum Beyhan, Kalem Yayınevi 1986.

Çeçen Cumhuriyeti

Mahmod Mamakayef: Zelimhan. Tanık C. Kutlu, E. Yayınları 1986.

Çeçen Şiirleri: Antolojisi. Çeviren: Refik Özdemir, Gözde Yayınları 1988.

Mahmod Mamakayef: Napse'nin Aşkı. Çeviren: Refik Özdemir, Gözde Yayınları 1988.

Adiğe Cumhuriyeti

Ç'eraşe Tembot: Tek Atlı. Çeviren: Mevlüt Atalay, A.K.K.D. Yayını 1979.

Eserlerin biri hariç, diğerleri şiir, hikaye ve roman tarzında kaleme alınmıştır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Kafkasya Halkları ile Anadolu Halkı arasındaki ilişkiler, Selçuklular zamanında başlamıştı. Osmanlı döneminde ise, bu ilişkiler daha da yoğunlaştı.

Kafkasya'nın İmparatorluk hudutları içine alınmasıyla; yönetiminden kaynaklanan zorunlulukla, iki ülkenin insanları birbirlerini daha iyi tanıdılar. Bazı değerleri paylaştılar. Karadeniz'in sahil kesimlerinde iç-içe yaşadılar. Rus tehlikesi başgösterdiğinde birlikte savaştılar.

Osmanlı'nın devşirme sistemi, ticaret ve benzer nedenlerle, Kafkas İnsanı, yüzyıllar boyunca Anadolu'ya taşıdı. Orduda, yönetimde görev alarak, cesaret ve yeteneklerini ispat ettiler. Her alanda, üst kadrolara yükseldiler. Bazıları donanma ve ordu komutanı, hatta sadrazam oldular.

Bağımsızlık Savaşları hezimetle sonuçlanınca, iki milyondan fazla Kuzey Kafkasyalı Osmanlı Ülkesine göçetti. Geçmişten gelen bir duyarlılıkla kısa sürede çevreyle uyum sağladılar. Geçerli olan, manevi değerleri benimsediler. Her alanda, yerli halkla bütünleştirdiler.

Genç kuşaklar, ülkenin eğitim sistemini çabuk kavradılar. Askerlikte, yönetimde başarı sağladılar. Güzel San'atların her dalında eserler vermeye başladılar.

DAĞISTANLILAR 1944 Sürgününden Nasıl Kurtuldu? (*)

Yazan: Murtaza Ali Duğruçilov

Tercüme: Musa Ramazan

• 23 Şubat 1994 tarihi Çeçen-İnguşlar için; 2 Kasım 1943 Karaçaylılar için; 8 Mart 1994 tarihi de Balkarlılar için milli yas günleridir. 1943-1944 yıllarının bu tarihlere isabet eden günlerinde, Kafkasya'nın onurlu milletleri Çeçen-İnguşlar ve Karaçay-Balkarlar öz yurtlarından koparılmış, bir gece içinde Asya'nın buzlu steplerine sürülmüşlerdi.

• O tarihlerde İ.V. Stalin'in elindeki "sürülecek milletler" listesinin ilk sırasında Dağıstanlılar'ın yer aldığını bugün dahi bilen pek kimse yoktur. Peki Dağıstanlılar bu zalimce düzenlenmiş sürgün planının kendilerine hazırladığı akıbetten nasıl kurtuldular?

Osmanlı eğitim sistemi, ne kadarını verdiyse, o ölçüde yetiştiler. Ülkeye faydalı olmaya çalıştılar.

Bu arada; Kafkasya'nın kurtulacağı ümidiyle yaşadılar. Çünkü, boylar bölünmüş, aileler parçalanmıştı. Ülke insanının yarısı göçetmiş, yarısı geride kalmıştı. Aydınlar, kurtuluş için küçük bir işaret görüldüğünde, vatanlarına koştular. Kimileri, bir ümitsiz mücadelenin içinde yokoldular. Kimileri de, başarısızlığın hüznü içinde geri döndüler. Son yüzotuz yıl böyle geçti.

Cumhuriyet Dönemi'nin aydınları ve Yöneticileri; imparatorluk hayalinden vazgeçmişlerdi. O'nun getirdiği ağır külfetlerden bıkmışlardı. Bu yüzden, geçmişle bağlarını kestiler. Hudutların ötesinde kağan her şeye arkalarını döndüler. Yeni bir dünya görüşü meydana getirmek için kolları sıvadılar. Ancak, ölçü o kadar kaçırıldı ki, aynı soydan gelen topluluklar birbirine karşı yabancılaştı.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, birçok şeyin eksikliği, bütün çıplaklığıyla ortaya çıktı. Cumhuriyet Hükümetleri, Türk Hariciyesi, Üniversiteler; bağımsızlığına kavuşan Türk Dünyası'nı, Kafkas Ülkelerini, istenen ölçüde tanımıyorlardı. Bu sebeple, ciddi bir bocalama dönemi yaşandı. Halen de yaşanmaktadır.

Eğer zamanında, yeterli ölçüde bilgi sağlansaydı, üniversitelerde bu konuları işleyen kürsüler kurulsaydı, bugün durum, başka türlü olacaktı.

Üniversitelerde, Kafkas Kültür ve Tarihi okutan kürsülerin olmayışı büyük bir noksanlıktır. Kuzey ve Doğu Türklüğüne giden yolun üzerindeki Kafkas Halkları'nın ihmal edilmiş olması, giderilmesi zor kayıplara neden olmuştur. Yersiz ve lüzumsuz kuşuklar, fayda yerine zarar getirmiştir.

Batı Üniversiteleri'nde, Kafkasoloji kürsüleri vardır. Maalesef, Türkiye'de yoktur. Eğer bunlar, zamanında tesis edilmiş olsaydı, Kafkas Halkları'nın dil ve edebiyatı bugünkünden daha iyi tanınmış olacaktı.

Dağıstanlıların bu gizli geçmişini Prof. Dr. G.A. Daniyalov'un açıklamalarından öğreniyoruz.

1944 senesinde Sovyet ordusu, ülkenin batı hudutlarında kaybettiği toprakları geri kazanmak için karşı hücumla geçmişti. Ben o tarihlerde Dağıstan'ın Gunip yöresinde Komünist Partisi Genel Sekreteri olarak görev yapıyordum.

Parti bürosundan bulunduğum soğuk bir Mart gecesi telefonum acı acı çaldı. Ahizeyi kulağıma götürdüğümde karşımda konuşanın sesini hemen tanımıştım: Bu Profesör Abdurrahman Daniyalov idi.

Daniyalov'un ilk sözü bir soru oldu:

—Mohaçkale'ye gelecek kadar paran var mı?

—Evet var.

—Öyleyse hemen gel.

Ertesi sabah erkenden Mohaçkale'ye, Abdurrahman Daniyalov'un yanına gittim.

Selamlaştıktan sonra ilk cümlesi, "Bugün Moskova'ya gideceğim" oldu.

Sordum:

—"Hayrola, acelen nedir? Bir anormallik mi var?"

Tedirgin bir şekilde cevaplandırdı:

—"Şimdilik birşey söyleyemem. Ama yakında duyarsın. Yalnız şu kadarını bil ve kendini hazır tut ki, bir ay sonra hepimiz Kaspi denizinin öbür tarafında olabiliriz."

Tepeden tırnağı ürperdim. Kafam allak bullak olmuştu. Yüreğim düşmanla karşı karşıya gelmiş gibi çarpıyordu. Kötü birşeyler olacağını hissetmiştim ama, ne olacağını tam kestiremedim.

Bu kısa konuşmanın ardından Abdurrahman sessizce Moskova'nın yolunu tuttu.

Abdurrahman Daniyalov bu esrarengiz yolculuğunda neler olduğunu aradan yıllar geçtikten sonra anlattı...

Moskova Komünist Partisi Merkez Komite Üyeleri'nden biri Abdurrahman Daniyalov'a telefon ederek, bazı Kafkas Milletlerinin sürgüne yollanması için hazırlıklar yapıldığını, mutlaka Moskova'ya gelmesi gerektiğini söyler.

Bu Daniyalov'u telaşa sevk eden mesajdır.

Bu haber üzerine benimle görüştüktan sonra endişeyle yollara düşen Abdurrahman, ülke o tarihlerde harp halinde olduğu için, 15 gün süren zorlu bir seyahat sonrasında Moskova'ya varır ve Moskova Oteline yerleşir. Abdurrahman vakit geçirmek-sizin faaliyetlerine başlar...

Bir hafta süren yoğun temaslar sonucu politbüro üyeleri Malenkov, Vorosilov ve Kalinin ile görüşerek, kendisinin Dağıstanlıların sürgün planına karşı çıkacağını, onların da destek vermelerini ister.

Bu arada bazı Parti Merkez Komite İdarecileri ile de görüşen Daniyalov, onları Stalin'in bulunduğu politbüro toplantısına kendisinin de davet edilmesi için ikna eder.

Sonra oteline giderek beklemeye başlar. 4 gün süreyle her an Kremlin'e çağrılabilirim ümidiyle elbise ve ayakkabılarını dahi üzerinden çıkarmaksızın odasında hazır vaziyette bekler.

Sonunda da beklediği an gelir. Daniyalov o dakikaları şöyle anlatır:

"Ve nihayet çağrıldım. Gece saat ikide beni otelimden aldılar. Toplantıya girmeden önce kabul sekreteri Poskrebişev, toplantıda fazla kalamayacağımı, en çok 7 dakika zamanım olduğunu sıkı sıkıya hatırlattı".

Hovardaca harcadığımız zamanın en küçük dilimlerinin bile bazen ne kadar kıymetli olduğunu tahmin edemezsiniz.

Dağıstan halkını uğrayacağı büyük sürgün felaketinden işte bu altın kıymetindeki 7 dakika kurtarmıştır.

Abdurrahman Daniyalov 7 dakikalık zaman zarfında Politbüro üyelerine Dağıstanlılar'ın harpte gösterdiği üstün yararlılıkları, sürgünü haketmediklerini anlatır ve şöyle der:

"Çok zor şartlar altında hayat mücadelesi veren Dağıstan halkı, dışından tırnağından artırdığı 350 milyon rubleyi vatan savunmasında kullanılmak üzere devlete vermiştir. Bu para ile hava kuvvetleri takviye edilmiş, tank imalatı hızlandırılmıştır.

Bu arada 130 bin Dağıstanlı genç, savaşmak üzere cepheye gitmiştir. 40 Dağıstanlıya da "Sovyet Kahramanı" ünvanı verilmiştir.

Öte yandan 140 bin Dağıstanlı, Hazar Denizi düzlüğünde yer alan Sulak ve Terek nehirleri arasındaki bölgede cansiperane çalışarak vatan savunmasında kullanılacak siperler kazmışlardır.

Yine 3 bin Dağıstanlı'dan oluşan gönüllü süvari birliği cephenin en ön saflarında düşmanla göğüs göğüse çarpışmaktadır..."

Abdurrahman Daniyalov'u dinleyen Stalin, toplantıda yer alan diğerlerine dönerek sorar:

—"Yoldaşlar, acaba Dağıstanlılar vatanlarından sürülürse, sizce bu Doğu Halkları üzerinde ne gibi tesirler uyandırır?"

İlk cevap Molotov'dan gelir:

—"Tovariş (yoldaş) Stalin; Dağıstanlıları vatanlarından sürersek eminim ki Doğu Halklarında büyük bir Rusya aleyhtarlığı ortaya çıkacaktır".

Hemen ardından söz alan Vorosilov da, Molotov'un görüşüne katıldığını belirtir. Vorosilov Dağıstanlılar'ın, Vladimir İlyiç Lenin'in portresini imzalayarak hediye ettiği tek millet olduğunu, yani Dağıstan'ın her zaman "Kızıl Dağıstan" olarak kaldığını söyler ve ekler: "Ben şahidim; Sovyet İhtilalinde Dağıstanlılar'ın nasıl savaştıklarını, Denikin'in ordularını nasıl darmadağın ettiklerini gözlerimle gördüm".

Daha sonra söz alan Kalinin de, "Ben de Dağıstanlılar'ın çalışma hayatında büyük başarılar gösterdiğine, büyük fedakarlıklarda bulunduklarına şahidim. Çalışma cephesinde de aynı başarıyı göstermişlerdir. Üretim sahasında Kızıl Sancak alan ilk Cumhuriyetin Dağıstan Cumhuriyeti olduğunu da unutmayalım" diyerek diğerlerini

KUZEY KAFKASYA'DA TÜRK-MOĞOL İZLERİ: 1

Halil ERENOĞLU

«Kayaları belli kanlı cıltı,
Şamil, anasını aslan uları»

Elbrus Dağı çevresinde yaşayan Karaçay Türk'lerinden alıntı bu iki mısrayla başlayalım.

Kafkas Dağları masallardaki Kaf Dağı'dır. kuzey Kafkasya'nın bir bölümünde, gene masallara has hadiseler oluyor.

Yunan efsanesindeki Prometheus öyküsünün de mekânı burasıdır. Tanrı Zeus, Prometheus'u Elbrus Dağı'nın doruğunda zincire vurdurup, kartalların hücumuna terketmiş.

Onu, kil ve topraktan yarattığı insan'a; tanrılardan ateş çalıp can vermekle suçlamıştı. Neyseki Heraklius onu affettirmiş.

Biz konumuza dönelim ve Orta Asya kökenli halkların, Kuzey Kafkasya ile geçmişteki ilişkilerini derinliğine araştıralım.

İSKİTLER

Tevrat'ta AŞKENAZ, ASUR kaynaklarında AŞKUZAİ, Pers kaynaklarında SAKA, Heredotos'ta SKYTH, adıyla geçen halk M.Ö. IX. yüzyılda, Altay Dağları'nın doğrusunda yaşamaktaydı. Çin İmparatoru HSIAGN Vang, (M.Ö. 827-781) HÜNG-NÜ'lara karşı bir ordu gönderdi. Bozguna uğrayan ve yurtlarını terketmek zorunda kalan HÜNLAR, Massaget'lere saldırdı. Maasgeü'ler de komşuları İskitlere saldırınca, İskitler batıya göçmek zorunda kaldılar.

destekler mahiyette konuşur.

Tüm bu açıklamaları dinleyen Stalin, Abdurrahman Daniyalov'a döner ve sorar:

"—Tovariş Abdurrahman Daniyalov... Dağıstanlılar devrime bağlılıklarını bir kere daha isbat ederler mi sence? Yani dağlardan inip düzlükteki yeni yerleşim yerlerinde oturmayı benimserler mi?"

Daniyalov hiç düşünmeden "Evet" cevabını verir.

Bu cevabı alan Stalin masasına eğilir ve daha evvel hazırlanmış sürgün edilecek milletler listesini eline alarak kalemiyle Dağıstan'ın üzerini çizer. Bu sırada bir şeyler kırılır. Stalin odada bulunanlara gülümseyerek:

"—Bu Dağıstanlılar da amma kavi milletmiş. Kalemin ucu bile isimlerini çizmeye dayanamayıp kırıldı" der.

(*) Bu makale Dağıstan'da yayınlanan Hür Dağı Gazetesi'nin Haziran 1994 tarihli 2 nci sayısından alınmıştır. Murtaza Ali Duğruçlov sözü geçen gazetenin başyazandır.

Rastladıkları doğu Kimmer'leriyle savaşa tutuştular. Atlı İskit ordusu, yaya savaşan Kimmer'leri bozdu. Kimmer'ler Kafkaslara çekilip, oradan da Demir Kapı Geçidi ile güneye indiler. Asur kralı İkinci Sargon devrinde GİMİRRAİLE olarak bu kavim M.Ö. 884-669 yılları arasında hüküm süren Asur kralı ASÜRHADDOT'un devrinde, peşlerinden gelen İskitler'in tehdidinden kurtulamadılar.

Konumuz İskit tarihi yazmak olmadığı için, Herodot'un dili ile Yukarı Asya'da, yirmisekiz yıl hüküm sürdüklerini yazalım. Kimmerleri Lidya'ya çekilmek zorunda bıraktılar. BATATUN ve oğlu MEDİYAS yönetiminde, Kızılırmak bölgesini de içine alan bir krallık kurdular. Suriye ve Yahudiye'yi ele geçirdiler. İran'da yönetimi ele geçiren MEDLER, İskitler üzerine yürüyerek onları kuzeye çekilmek zorunda bıraktılar. Kuban ve Kırım yöresine yerleşen İskitler, "Krallık İskitleri" adını aldılar. En zengin İskit mezarları, Kuban bölgesinde ve Dinyeper kıyılarında bulunmuştur. İskitlerin ana yurdu Altaylardaki, özellikle Pazarık Köy'ündeki buluntular, bu kavmin kökeni hakkındaki tartışmaya ışık tutmuştur.

Peki bu İskit halkı kimlerdir? Herodot'un çok kalabalık olduklarını, ancak bunlar içinde asıl İskitler'in az olduğunu söylediği halk kimlerdir?

Kısrak sütü içen, ziraat bilmeyip göçebe yaşayan, bugünkü Altaylılar gibi uzun bir kazığa geçirecek at kurban eden, hayat tarzları Kazak ve Kırgızlara çok benzeyen bu Altay kavmi kimlerdir?

Übih... Çigetler... Abazalar... Çigetya

Herodot, Skyth sözünün Yunan söyleyiş tarzı olduğunu açıklıyor. sözcüğün aslı ÇİK'tir. Çok eski çağlardan beri ÇİK isimli bir kavim vardır. Çoğul ekiyle bu kavme ÇİGET denilmektedir. Yunan dilinde Ç ve C harfi yoktur. Bu yüzden Ç harfi S, C harfi de Z şeklinde teleffuz edilmektedir. Bu sebeple eski Yunanlılar Übihleri ÜBİHZİH olarak ifade etmişlerdir.

Herodot devrindeki söyleyiş tarzı ile SKYTH olarak geçmiştir. Gelelim bu sözcüğün ve bu halkın tarihi kökenlerine.

İskitlerin Orta Asya'nın kuzeyinden, Altayların doğusundan çıkmış bir halk olduğu tarihen sabittir. O halde tarih ve coğrafyadaki içeriğini takip edelim.

Orhun Kitabelerinde Bilge Kağan Yazıtında;

"Altı otuz yaşama Çik budun Kırgız birle yağı boldı. Kem-geçe Çik taba süledim. Örpete süngüştümüz. Süsün sançtım. Az budunun altım."

"Otuz altı yaşında Çik kavmi Kırgızlarla birlikte düşman oldu. Yenisey'i geçerek Çik'e doğru ordu sevk ettim. Örpent'de savaştık. Askerini muzrakladım. Az milletini aldım."

Anlaşıyor ki bu Çik kavmi Yunanca ZİH okunan kavmin anayurdundaki kalıntısıdır. Gerçekten de Kırgızlar o zamanlar Yenisey Irmağı'nın kaynak bölgelerindeydiler. Şimdiki gibi Tanrı Dağları ile Issık Göl arasında değillerdi. Demek ki bu ÇİK budunuyla Kırgızlar komşu ve müttefik idi.

"Çin'in Kuzey Komşuları" isimli kitapta, Çİ-GÜ, türk kavmi olarak geçiyor. Bu sözcük ÇİK sözünün Çince yazılış tarzı olsa gerek. Kırgızlara kavmi isimlerini söyledikleri gibi ÇYE-GÜ da demektedirler. O zamanki yıllarda, Kırgızlardan kızılsaçlı,

yeşil gözlü bir halk diye bahsedilmektedir. Çince; "kızıl" Çİ, "halk" GU demektir. Ancak ÇİK kavmi ile Kırgızların bu devirde içiçe olduğu sanılmaktadır. İskit İmparatorluğu, bir kabileler topluluğudur. Asıl çekirdek olan hakim kabile, yani hükümdar soyunun halkı, devlete adını vermiştir.

ÇİK kavmi kimi zaman İL eki ile ÇİKİL olarak geçmektedir. Yani ÇİK DEVLETİ. Eski İSKİT halklarının Asya coğrafyasındaki izleri bugün bile yaşamaktadır. Altaylarda ÇİKA TAMAN isimli bir dağ, Ortayüz Kazaklarında BAYÇİĞİT isimli bir kabile, Küçükyüz Kazaklarında KİÇİNE ÇİKTİ isimli bir kabile bulunmaktadır. Şimdi demek istiyoruz ki, bu İskit sözcüğünün kaynağı ÇİK ve ÇİĞİL sözcükleridir. Bu kavim ile ilgili başka bir Türk yazıtında da şöyle denilmektedir.

Şine Uzu Yazıtlarında... Moyun-Çur Yazıtları (Uygur)

"Üb üruş yıllaka Çik taba yondım. İkind ay tort yigirmike ikimde at okudım."

"Sonuçta pars yılında Çiklere karşı sefere çıktım. Ve ikinci ayın yirmidördünde anlaşma oldu."

"Kırgız taba er itmiş. Si ata aşıkın. Çik ög at uşığırın timiş min at aşıkayın timiş. Öküt but kalıda kabışalım timiş. Öz...timiş... anı... su yondım... tutug başın Çik tapa özen ıtım ökü er tidim."

—Kırgızlara haber göndermiş. Siz harekete geçin. "Çik kralına karşı egemen olun" demem üzerine, haberciye: "harekete geçelim. ÖKÜT BUD KALIDA buluşalım" dediler. Ordu sürdüm, TUTUK BAŞTA ÇİK'e gidiş istikametinde vadi boyunca ilerleyerek.

Bu yazıttan anlaşılıyor ki, o zamanki Türk devleti şimdiki Moğolistan bölgesindedir. Batıda, içinde çoğu Türk unsurlar bulunan ÇİKİL'e, yani ÇİĞİTLER'e (SKYTH) savaş açmaktadır. O zamanki İskit yurduunun ağırlığı Secitan (Sakaistan) denilen şimdiki Güney Türkistan'dan saydığımız Kuzey Afganistan'dır. Sakalardan kalma Çikmen yöresi de buradadır.

İskitlerin İran, daha doğrusu Pers ilindeki adı SAKA'dır. Çünkü İran tarihindeki Sakalarla Herodot'taki İskitlerin tarih maceraları aynıdır. Her ne hikmetse batılı tarihçilere göre, İskitler bir İran kavmidir. Herodot tarihinde İskitlerin Perslerden farklı, hatta onlara düşman ayrı bir halk olduğu apaçık belirtilmiştir. İran destanlarında Türk-İran savaşları diye uzun ayrıntılarla hikaye edilen savaşlar PERS-SAKA savaşlarıdır.

Droysen tarihinde, İskender'in Sirderya sahillerinde bulunduğu zamana ait şöyle bir kayıt vardır: "Bu arada İskit güçleri hala nehrin karşı sahiline toplanmış halde idiler. Harbe davet eder gibi karşı tarafa ok atıyor, caka satarak gürültü yapıyorlardı. Yabancılar, herhalde İskitlerle harp etmeyi göze alamazlardı. Eğer cesaret ederlerse; Pers korkakları ile Çöloğulları arasındaki farkı öğrenmiş olacaktı. İskender akıntıyı geçmeye ve onlara hücum etmeye karar verdi, fakat kurbanlar ona hiçte iyi işaret vermediler.

Hücumda vahşi oldukları kadar, zamanında geri çekilmesini iyi bilen İskitler, onları kısa bir zaman içerisinde her taraftan kuşattılar. Daha az sayıda olan Makedonyalılara ağır bir darbe indirdiler."

Yunanlıların İSKİT dediği bu halkın, ÇİĞİT yani ÇİĞİL halkı olduğu şüphesizdir. İskitlerin toplumsal konumu Selçuk Oğuzlarına benzemektedir. Selçuklular göçebe- dir. Selçuk Bey ve Tuğrulbey zamanında yazı dilleri yoktur. Tuğrulbey okuma yazma

bilmez. İran'ı işgal edince, İranlı Kâtipler tutuldu ve giderek devlet dili önce Arapça sonra Farsça oldu. Bugün bize kalan Selçukî yazmaları çoğunlukla Farsçadır. Hakim millet ve hükümdarın soyu TÜRKMENLER olduğu halde, bu Farsça belgeler yüzünden Selçukî Devletini İran Devleti sayabilir miyiz?

İskitlerin ana halkı, hükümdar soyu ÇİĞİLLER olduğu halde, yazı işlerini yerleşik Persli kâtiplere yazdırdıklarından, o devirden kalan bilgilerde Pers dili unsurları ağırlıktır. Çigiller Karahanlı Devletinin de ana halkıdır. Oğuzlar dışındaki Türk boylarının coğrafyaya en çok yayılmış olanıdır. Karluklarla akrabadır. Kaşgarlı Mahmut'un Türk kayımları haritasında, bütün bütün kavimlerin yeri belirtildiği halde, Çigillerin yeri belli değildir. Çünkü Çigiller, tarihi İSKİT kavmi olarak Asya ve Avrupa'da pek çok yerde dağılmış ve yerli halklarla kimi yerde karışmıştır. Bu Çigil sözcüğünü Bizans tarihçileri; kendi fonotiklerine göre, bazen İZGİL telaffuz etmişlerdir. Göktürklerden gelen mektupları bile, İSKİT'çe ya da İZGİL'çe yazılı mektup diye açıklamışlardır.

İranlıların Afrasyab, Yunan tarihçilerinin Madova ya da Madiyas, Türklerin ALPERTUNGA dedikleri ünlü SAKA hükümdarının lakabı TUGUŞ, Übih Çigetlerin dilinde; Duğuj -kurt- demektir. Hatta Übihlerin geçen asırdaki Rus savaşlarında DUGUJ isimli ünlü bir liderleri vardır. İsimdeki TUGA, belki ikibin yıl önce kurda benzeyen bir hayvandı. İranlılar, belki aşağılama amacıyla SAKALARA- SAK derlermiş. Sak İran dilinde köpek anlamına da geliyor. Eski devirlerde yırtıcı hayvanların totem olması, ayrıntıya girmemize gerek bırakmıyor. BAŞKURTİSTAN'da Çik gölü, BARA-BA steplerinde Çik nehri, Macaristan'da Çikla, Kırım'da Çik köyü, Uyguristan'da Çiktutuk hep bu eski Saka devletinin coğrafyadaki yadigarlarıdır. "Ç" harfinin "S" okunduğu Yunan diliyle yazılan tarihlerde, Macaristan'da Ziget, Romanya Erdel'de Sekel, Siküet, Kazakların Kerey kabilesinde Sekel oymağı, hep bu İskit halklarının kalıntılarıdır.

Konumuz olan KAFKASYA'daki İskit halkları, İskitlerin kuzeyden güneye geçiş istikametinde yurt tutmuşlardır. Hatta bölgenin adı bile ÇİGETYA yani İSKİTYA'dır. Bu bölgenin güneye devamı AHİSKA (AKSAKA), daha güneyde ÇİLDİR, eski bir SAKASEN prensliği olarak bu coğrafi çizgiyi devam ettirir. Bu bölgenin kuzey bölümündeki, yani Çigetya'daki ABAZA ve ÜBİH ÇİGET halkı, doğrudan İskit bakıyesidir. Bugünkü Çerkezlik görüntüsü, çok uzun zamanın biriktirdiği kültür etkinliğindendir. Yoksa ne Abazalar ne de Übihler Çerkez kökenlidir. Dilleri tabiatları ayrıdır. Übihlerin, Adige gurubu içinde geçmesine rağmen, diğer adigelerden farklı dilleri oluşundan başka, özel ordu ve savaş gelenekleri vardır. Übihler, genelde bu farkı hep merak etmişlerdir. Eski çağda Çoruh nehrinden ötesi İskit ülkesi sayılmıştır. İran'daki BEHİSTÜN kitabesinde Saka isyanına ait kayıtlar vardır. Tahici TUKUDİDES- "İskitlere karşı duracak bir kavim yoktur" diye yazmıştır. (M.Ö. 460-400)

Karahanlıları, İslâm tarihçileri, Al-i Afrasyab, yani Alpertunga soyundan saymaktadır. İskitler gibi, Karahanlıların da ana halkı Çigillerdir. Çigil hakimine Çigil Aslanı denilmesi, Karahanlı Devletini de etkilemiş olmalı. Muzaffer-Üddin Aslan Han, Ahmet Aslan Han, Mehmet Aslan Han, Süleyman Aslan Han... Bu ünvan, Çigillerin ongunu aslan oluşundandır. Taberistan (şimdiki Mazenderan) hükümdarlarına da vaktiyle "aslan" denmekteymiş. Bu bölgedeki İskit istilasından hatıra olsa gerek.

ÇİLDİR, Perslerin SKİTEN (SAKASEN) satraplığı idi. Çıldır sözü bile çigildir'den

kısalmadır. 6. asırda Göktürklerle elçi gönderen Bizans, Göktürk hükümdarına İskit hükümdarı diyordu. Yani Çigil'in Yunanaca okunmasıdır. Afganistan'a ve doğu İran'a yerleşip burayı Secistan (Sakaistan) haline getiren halkların da merkez şehri SİĞİL idi. (ÇİĞİLABAD), içinde Çikmen şehrinin de bulunduğu otuzbin kilometrekarelik bu bölge, tam İskit örenidir. Dedekorkut Oğuznamesinde Nahçıvan, Karabağ, Gence bölgesinin hanlar sülalesi, AFRASYABOĞLU ALPORUZ kütüğü ile anılır. Ağrı Dağı civarındaki ÇIKANLI aşireti, bir ZAZA halkıdır. Kimi yerde KİKAN diye geçer. Mesela KİKAN HALAÇAN, eski HALAÇ TÜRKLERİ- Secistan'da şimdi Halaç kütleri oluşmuştur. Zaza sözünün bile Saka'dan bozulma olduğu kanaati vardır. SAKA yani İSKİT ve ÜBİH ilişkisine uygun bir yakın tarih örneği verelim...

1. Cihart savaşı sergerdelerinden, rahmetli Eşref SANCAR KUŞCUBAŞI, ÜBİH kökenli idi. İddiasına göre ana soyu Sultan Sancar'a dayanıyordu. Sultan Sancar'ın, bazı tarihlerde künyesi, Sancar Afrasyab Mazi'dir. Selçukiler nedense soylarını AFYASYAB'a bağlarlar. Hatta Secerei Terakim'de, Selçuk soyu için şöyle bir rivayet vardır: "Afrasyab soyundan birisi çok eskiden Oğuz'un KINIK boyuna sığınmış. İşte Selçukoğulları, bu prensten türeme imiş. Bir Übih Çiget yani İskit soylu olan Eşref KUŞCUBAŞI'nın, kendini Sakalar'dan inme sayan Sultan Sancar'a bağlaması garip bir tarihi tesadüftür. Eşref KUŞCUBAŞI'nın kardeşi Hacı Sami'nin, Türkistan'ı kıyam ettirme çabalarının yaşandığı Tacikistan da eski bir İSKİT YURDU'dur. "TA" Çince büyük demektir. "TACİK" büyük çikler anlamındadır ki bunlar İranileşmiş en eski ÇİK kavmidir. Herodot, Serhas'ın Helbas (Yunan) seferi için ordusuna aldığı İskitler'e, "Sivri külahlı Sakalar" diyor. Bugün Kırgızistan'da, "havada saklar" sivri tepeli saklar deyimi hala yaşıyor. Kazaklardaki "biz sivri tepeli kazaklar" tabiri, Türkmenlerin sivri keçe külahı, hep bu eski kavmin kültür mirası olsa gerektir. Çigillerin ongunu aslan. Çigil hükümdarı'na Çigilaslan deniyor. Kendilerini Afrasyab soyundan sayan Selçuk oğullarındaki Aslan yabgu, Alp-Aslan, Kule-Aslan ünvanları bu eski geleneğin devamı mıdır? Tuga Tigin (Alpertunga) deki "tuga" da belki aslan gibi bir yırtıcı hayvandır.

HUNLAR

Orta Asya'yı, yani şimdiki Türkistan ve Moğolistan'ı elinde bulundurma gücünü yitiren halklar, o ülkelerde yaşama hakkını ve şansını da yitiriyor. Tehlike istikametine göre, ya Çin'e göçüyor, yani Doğuya; veya Hindistan'a, yani Batıya. Genelde bu göç, uygun bir ilerleme imkanı verdiği için, batı istikametinde cereyan ediyor. İskitler, Hunlar'ın Masagetler'e saldırısı ile batıya göç etmek zonuda kalmışlardı. Bu defa Asya'nın en güçlü devleti Hunlar, Moğol-Siyenpilerin baskısıyla ve Çin zorlaması ile Orta Asya'yı terk ettiler. Hunlar Uralları geçince, ilk rastladıkları Alanlar'ın ülkesini ele geçirdiler. (M.S. 350) Sonra Kafkas geçitlerini aşip (M.S. 359-373) o zamanki adı EDESSA olan URFA'ya kadar sokuldular. EDESSA'lı piskopos Efrayim, onlar hakkında şöyle yazıyor: "Yecüc Mecüc'ün süvarileridir bunlar. Atları üstünde fırtına gibi uçarlar. Onlara hiçkimse karşı duramaz." Hunlar, bir süre sonra kuzeye yönelip DON nehrini geçtiler. Hunlar'ın Kafkasya'da oyalandığına dair tarihi bilgi yoktur. Ancak, Hazar sahilindeki Kumuk Türkleri'nin hun bakiyesi olması çok az da olsa muhtemeldir. Kafkas geleneklerinde, rivayetlerinde, Hun muharebeleri vardır. Bu muharebelerin geçtiği yere GÜNİYET diyorlar. "GÜN" Hun, "GÜNİT" Hunlar (*), "GÜNİTEY" Hunların yeri anlamlarına gelir. Bu anlatımlara göre, Kafkas-Hun

savaşları, araya tabii afetler girmesi ile sonuçsuz kalmış ve Hunlar yollarına devam etmişlerdir.

Kafkasya'da Hun bakiyesi olabilecek bazı şehirler ve kaleler vardır. AVARİSTAN'da HUNZAK kalesi, Dağıstan'ın Hazar sahilindeki en güney şehri HUN-SAR. Şehrin bugünkü adı BAKÜ'dür. Hun atlılarının, Atilla'nın tabutu başında söyledikleri bir şarkıdan:

Praecipuus HUNNORUM rex ATİLLA
Patre geitus Mundzuo,
Fortissimarum getium dominus
Qui inaudita ante se potettia,
Solus Sicitica et Germanica regna possedit.
"Mümtaz Hun kralı Atilla,
Munçek oğlu
Cesur halklar sultanı
Duyulmamış kudreti ile
İskit ve Cermen krallıklarına sahip oldu."

Huncadan Yunancaya, Yunancadan da Lâtinceye çevrilmiş bu dizelerden anlaşılıyor ki, o zamanlar doğu Avrupa, hala İskit ülkesidir.

Hunlar Mugan bölgesindeki Balasagun şehrini de kurmuşlardır. Gürcülerin, Avarları Hun olarak bilmeleri, Avarların Ota Asya kökenli olduklarına tanık bir belgedir. Bir rivayete göre de Hunlar, ÇİGİTYA'dan bir bölüm ABASK halkını beraberlerinde götürmüşlerdir. Atilla zamanındaki ORLEAN savaşı neticesindeki dağılma sonucu bu Abasklar, Prene Dağlarına göçmüşlerdir. Abasklar'ın, şimdiki Basklar'ın atası olduklarına dair rivayet, bu hikâyeye dayanmaktadır. Konunun tarihi belgesi yok. Çünkü Baskların Atilla'dan önce de o topraklarda yaşadığı bilinmektedir. Bask sözcüğünün ETRÜSKÇE'de "BEY" anlamına gelmesi, Kuzey İtalya'da Adige isimli bir nehir oluşu, bu Abaza-Bask rivayetine mesnet olsa gerektir.

JUJAN-CÜCEN...AVRUPA AVARLARI - KAFKASYA AVARLARI

M.S. 200 yıllarında Çin kaynaklarında; önce JOV JAN, sonra JUJAN, daha sonra da JUJAN JUJAN diye geçen bir kavim vardır. Sinolog, Prof. EBERHARD'ın yazdığına göre, kökenleri pek aydınlık değil. Hunlar Orta Asya hakimiyetini kaybedip batıya göçtükten sonra, kalan Hun bakiyeleri ile bu Jujanlar birleşerek büyük bir devlet kurmuşlardı. Çinliler dışında tarihlere Jujan'dan bozma CÜCENLER diye geçen Avar (Göktürklerde Apar) devleti, İrtiş ırmağından Kore'ye kadar uzanıyordu. Kendilerine bağlı olan Köktürkler tarafından M.S. 552'de ağır bir yenilgiye uğratıldılar. M.S. 555'te tamamen yıkıldılar. Aslında bu devlet bir kabileler topluluğu idi. Çin'e yakın olanlar Çin'e sığındı. Geri kalanlar ise batıya göçtü. Aslında bu Avarların kökeni, mitolojiye karışıyor. Prof. RASONYI'nın yazdığına göre şöyle bir geçmişleri vardır: "Yunan kaynaklarında ABARİS şeklinde bir özel isim geçer. Efsaneye göre

(*) Rusçada (H) harfi kelimenin başında telaffuz edilemediği için bunu (G) şeklinde teleffuz ederler. "Hun" diyemedikleri için "Gun" derler. Bugünkü Kafkaslar civarında Gü, Gunit tarzında ifadeler kullanılması Rusça'nın etkisiyledir. (İdarenin notu).

Apollon'un rahibi imiş. M.Ö. 7. yüzyıl başlarında Altay Dağları'nın kuzeyine düşen bozkırlardan Apollon'un kutsal kuşları, şarkı söyleyen kuğular ülkesinden, uçan bir oka binenek Yunanistan'a geldi. "Şarkı söyleyen kuğular" ve "ok üstünde uçmak" tabirleri Türk şamanlığında geçer. ABARİS ismi üzerinde araştırma yapan MOAVCSİK, Abaris'i 2600 yıl önceki AVAR kavmi ile birleştiriyor. AVAR kavminin eski adı ABAR idi. Karşı koyan anlamına gelen bu söz tipik bir Türk sözcüğüdür."

Heredotes SKYTH'in kuzeyindeki tek gözlü bir Arimasp kavminden bahseder. Bunlar altın arayıcıdır. Moğolcada da "Aram-dök" tek göz efsanesi olup bu Arimaspların Moğol olduğuna işarettir.

Görülüyor ki Avarların kökeni hakkındaki araştırmalar efsanelere karışıyor. 2. Türk Tarih Kurultayı tebliğlerinden birinde Filistin'de Abarim adıyla bir dağ, Nil deltasında Avar namıyla bir şehir, Nil güneyinde Havar şehri, Fransa'da Avarikam adlı bir şehir ve şehir yanında Avar isimli bir çaydan bahsediliyor. Bütün bu bulgular Avarların tarihte çok iz bıraktığını gösteriyor. Bu sebeple yol üstündeki Kafkasya'da da ne gibi izler olabileceğini araştıralım.

CÜCENLER - ÇEÇENLER

M.S. 555'te Göktürk hakimiyetini kabul etmeyip batıya göçen Avarlar, İdil bölgesindeki Oğuzlara ulaşmış, sonra, UTUGUR boylarını da önüne katarak Kuzey Kafkasya'nın Alan bölgesinde görülmüşlerdir. Alanlar, bugün Rusların diliyle OSETİNLER olarak bilinen İSKİT bakiyesi, orta Kafkas bölgesine yerleşmiş bir topluluktur. Avarlar M.S. 558'de bu Alan bölgesinden Bizans'a elçi heyeti gönderip ilişki kurmak istemişlerdir. Bu arada Avar ve Cücen halkının bu bölgede yerleşmeye başladığı anlaşılıyor. Avarların büyük bölümü, yeni bir Hun rüzgarı estirerek Karadeniz'in kuzeyini geçmiş ve Avrupa'da üçyüzyıl yakın hüküm sürecek AVAR İMPARATORLUĞU'nu kurmuşlardır. Biz Kafkasya'da kalan Cücen-Avar Halkının önündeki gelişmeyi saptamaya çalışalım.

M.S. 558'de Alanlar ile temastan sonra bölgede kalan Cücen ve Avar Halkı'nın yurt tutmak için dağlara yerleştiği anlaşılıyor. Çünkü, Göktürk kağanı İstemi Kağan peşlerinden gelmiş, üstelik Bizans'a baskı olsun diye Kırım Bosporus'unu (Kerç Boğazı) zaptetmiştir. (M.S. 576)

Amaç Avarların barındırılmasını önlemek. İstemi Han baskısı o derece tehlide çevirmişti ki, Bizans elçilerine Kafkas geçitlerinden haberdar olduğunu bildirmiştir. Göktürk kağanın baskısı ile Asya Avar ve Cücenleri belki Alanlar ile de savaşarak kendilerini dağlara atmış olmalıdır. Çünkü Dağıstan; çıplak ve ormansız, yaşama şartları çok ağır, fakat sığınak olarak koruyucu bir ülke. Çin sınırından gelenlerin, yaşanır ormanlık bugünkü Çeçenistan'ı seçmelerinin ayrıntısı bilgimiz dışındadır. Cücen ve Avarlar arasındaki fark Kırgız ve Kazak gibi boy farkından başka bir anlam taşımaz. Bu iki halkın kökeni aynıdır. Bu Cücen sözü ilk defa 7. asırda yaşayan bir Ermeni coğrafyacının kitabında ÇEÇEN ve İNGUŞ olarak geçer. İnguşlar da bir Çeçen halkıdır. Artık Ju Jan; gederek Cücen, sonra da Çeçen olmuştur. Avarlar ise Bizanslılara göre UAR, Latince'ye göre AVARİ, AVARİS, slavlara göre ABRI, ABRE şekline dönüşmüştür. Ayrıca Avarlar 2. bir hun dalgası sayıldığından, HUNNİ diye yazılmıştır. Özellikle Osetler bölgesine yakın yerleşen Çeçen ve İnguşlar Alanlarla, daha doğuya yerleşen Avarlar da Lezgilerle karışıp; genelde yerli dili ağırlıklı Kafkas Avar ve Çeçenleri'ni oluşturmuşlardır.

Avarların, Kafkasya'da savaşıp yerleştiği söylenemez. Alanların, Avarlara karşı

muti davrandığı, fakat Çerkezlerin direndiğine dair rivayetler vardır. Bu savaşların kahramanı olarak iki prens'in adı geçer: Prens Lavristen, Prens Yinalıko. Avarlar her iki prens'i mağlup etmişlerdir. Bir söylentiye göre de Yinalıko, Lavristen'le gücünü birleştirerek Avarları yenmiştir. Ancak, Avar ana kitlesinin batıya göçmeden önce Kafkasya'da bıraktığı iz okadar canlıdır ki, Avar hakanının Lavristen'i yenip de batıya doğru yürüdüğü yola, HADRİKE GOĞU "Ahiret yolu" diyorlar. Avarların görüntüsü o kadar dehşet saçmış ki o devirden kalma bir şiirde şu sözler var:

"Hakan'ın kır atının heyûlası, halâ aramızda, dağlarımızdaki beyaz buzulların soğukluğu ile yaşar.

Kafkasyalılara, özellikle Çerkezlere göre Avarlar; tümüyle Batıya göçmüştür. Ancak gerçek şu ki; Avarlar'ın hepsi değil, büyük kısmı gitmiştir. Bugünkü Çeçen ve Avarlar işte o dehşet saçanların torunlarıdır.

HAZARLAR

Tang sülalesi tarihinde Hazarlar TUKLU-HO-SA diye geçer. çin dilinde "r" harfi yoktur. Yani "Türk Hazar"... 2. Bayezit döneminde yazılmış Neşri tarihi, Hazarlar hakkında şöyle yazmış: "Etraktan (Türklerden) bazıları yahude taklit ederler. Meliklerine Hakan derler. Bu taife, gayet bahadır olurlar." İşte bu Hazarlar M.S. 627-628'de Kafkasya'yı istila ettiler. Hükümet merkezleri Dağıstan'da BELENCER yani şimdiki ENDİREY. Hazar halkının bir bölümü Müslüman, bir bölümü Hristiyan olmakla beraber hakim sınıf Musevi idi. Hazar ve İskit kültürü arasındaki fazla benzerlik, bu Musevi cemaatin adını etkilemiştir. İranlılarca Saka sözcüğü, Asurca "Aşku" ve "Aşkuzay" şeklini almış, İbrani dilinde de Aşganazit şeklinde geçmiştir. Hazarlara İskit gözüyle bakıldığından; Aşganazit sözcüğü, bütün doğu Avrupa yahudilerine isim olmuştur. Kafkas yahudilerinin kaynağı Hazar Türkleri'dir.

Stalin'in ilk soyadı ÇUGAŞVİLİ. Gürcüce Yahudioğlu demek. Belki Stalin de sonradan hristiyan olmuş eski bir yahudi atasından gelmekteydi. Hazarlar, Göktürkler'e bağlı bir devlettir. Daha 8. asırda yıkılma emareleri göstermiş, 868'de Rus darbesine maruz kalıp sadece KIRIM yarımadasında yaşayabilmişlerdir. Hazarlar, kendilerinden önceki Avar hakimiyeti bölgede yıkıldıktan sonra, Kafkasya istikametinde engel olmak isteyen Adige unsurlarla, Kurban nehri ötesinde savaşmış ve Adigelerin ALİŞİGKA isimli reislerini esir almışlardır. Adige Çerkezler, reislerini kurtarmak için Ruslarla ittifak yapmışlar, zaten zayıflamış olan Hazar Devleti'nin böylece sonunu getirmişlerdir. Musevilik topluca Kırım'da devam etmiştir. 15. asıra kadar Musevi metinleri Hazar cemaatinden bahsetmektedir.

Kırımçaklar ve Karay denilen Yahudi cemaati, Hazar bakiyesidir. Hazarlar'da hakim kabile ismi ÜTYA idi, ÜDİLER diye de geçer. Bu halk İskit bakiyesidir. Evliya Çelebi devrinde Türkçe konuşan bir Oğuz halkı olarak kaydedilmiş. Bugün Haydakların Türkçe konuşanına TEREKEME deniliyor. Bazı Hazar kağanlarının, Cuma günü Cami'ye, Cumartesi günü Havra'ya, Pazar günü de Kilise'ye gidip ayinlerde bulunduğu görülmüştür.

Hazarların Kafkasya hakimiyetini etkileyen asıl öge, Bizans ve Arap ilişkileridir. 718'de İstanbul'u kuşatan Emevi arap ordularına karşı; Bizans, Hazar ve Bulgarlar'dan yardım istedi. Hazarlar kuvvet gönderdiler ve Araplar çekildi. Bu olay Arap-Hazar gerginliğini artırdı. Araplar 721-23 arası Hazar topraklarına girdiler. Hazar başkenti Belencer'i aldılar. Hazar kağanı İdil üzerindeki Akkali'yi başkent yaptı.

SABIRLIK SAL ÇEÇENİSTANIM

Atacurtum küyüb barad neteyim,
Cuvuğum tengim tas bolub barad
Kālay eteyim!
Salamımı salsam baralır mı
Kanatı singan ak körgürçünge?
Uçub barıb aytalır mı
Küyüb barğan sıylı milletime?
Sabırlık sal Çeçenistanım,
Sabırlık sal.
İmam Şamil keled
Kara bōrkū, uzun kaması bıla,
Taşav Hacı keled
Tilegi duvası bıla

Aytama, aytırıkbız
Avzubuz tilibiz bıla,
Azanıbiz, sıylı kitab
Kur'anıbiz bıla.
Ullu Allah köredi
Termilgenibizni,
Eşitedi tilegibizni.
Sabırlık sal Çeçenistanım,
Sabırlık sal Dudi Covharım.
Keledi halkıng, keledi Karaçayıng
Keledi tileging, keledi murating?

Nurten TUNCEL

Arap kumandanı Mervan bin Muhammed, Belencer'e geldi ve şehri yaktı.

Aynı Arap kumandanı daha sonra 150.000 kişilik bir orduyla tekrar Dağıstan'a saldırdı. Bir kol Derbent'ten, diğer kol Daryal geçidinden büyük bir süratle Kuzey Kafkasya'ya geçip, Hazar kağanını yendi. İdil boyundaki Etil şehrine yürüdü ve Hazar kağanını kendi isteğine uygun bir anlaşmaya zorladı. Bu tarihi özeti anlatmaktan amaç; çölden gelip, hem ağır iklim şartlarına hem dar boğazlı yüce dağlara girip, koskoca Hazar devletini kendi yuvasında yenilgiye uğratmak, anlaşılması çok güç bir başarı.

Arapların 8. asrın ilk yarısındaki bu başarıları, gerçekten Anibal'ın savaşları ölçüsünde dikkat çekiyor.

711'de İspanya'da Gotlar'ı, 751'de Talas'ta Çinliler'i, 737'de Kuzey Kafkasya'da Hazarlar'ı ağır yenilgiye uğratmaları, düşündürücüdür. Derbend boğazındaki Demir kapı önünde, bütün istila ordularının zorlandığını tarihte okuyoruz. Çünkü bu kara Derbend ağzı denilen demir Kapı, savaşçıların kendilerini gösterme fırsatı buldukları çetin bir kaledir.

Ay aylanır aylanır
Kılıç belge baylanır
Timur kapung geçgende
Cigit anda saylanır...

"Ay dolanır dolanır
Kılıç bele bağlanır
Demir kapıyı geçende
Yiğit orda seçilir..."

Bu Kıpçakça dörtlük, Demir Kapı'nın ne olduğunu izah ediyor. Son Hazar kağanı Yusuf'tur. (931-965). Selçuk Bey bilindiği gibi, çocuklarına ve torunlarına hep Tevrat isimleri vermişti. Müslüman olmayan Yengikent Oğuz yabgusuna karşı, Hazar kağanının himayesine sığınmak için olsa gerek. (Devam edecek.)

ÇEÇEN GAZAVATINDAN HABERLER

1 ŞUBAT / 7 ŞUBAT 1995: *Rus Generali: ÇEÇENİSTAN'I İŞGAL EDEMEYİZ.*

Rusya'nın 14. Ordu Komutanı Gnl. A. Lebed, Fransız L'Express dergisine verdiği beyanatta "Çeçenistan'ı istilaya giden Rus birlikleri burayı asla kontrolleri altına alamazlar. Şayet Çeçenler isterlerse bu savaşı Dağıstan başta olmak üzere bütün Kafkasya, Azerbaycan, hatta Türkiye'den Irak'a kadar yayabilirler. Çeçenistan'ın istilası Rusya'nın aleyhine sonuçlanacağı benziyor. Rusya önce kendini kurtarmalı" dedi.

Bu arada Grozni'den haber geçen CNN muhabiri "Grozni adeta kor gibi her taraf yanıyor. Çeçen mücahitler Ruslar'a adım attırmıyorlar. Rus askerleri içinde, yer yer üstlerine karşı itaatsizlik başladı. Rus savaş uçakları kendi kuvvetlerini bombalıyor. Buradaki durum, Moskova'dan görülenden çok farklı" şeklinde, Grozni'de yaşanan dramı dile getirdi.

BOĞAZ KÖPRÜSÜNDE GÖSTERİ

Boğaz Köprüsü'nde Rusya'yı protesto eden bir avuç Çeçen asıllı kadın ve çocuğu bir polis komiseri ile yardımcısının yumruklaması Çeçen devlet Başkanı Covhar Dudayev'i üzdü.

Dudayev: "Benim bu kadar çok sevdiğim bir millet olan Türklerin bizim insanlarımızı böyle davranmalarına bir türlü anlam veremiyorum. Türk polislerinin hareketine çok kırıldım" dedi. Ancak, üzücü olaya sebebiyet veren komiser ile yardımcısının İçişleri Bakanlığı'nca açığa alınmaları bir nebze olsun yüreklere su serpti.

BATILILARIN ŞAŞKINLIĞI

Rusya'nın Çeçenistan'ı işgal etmesinden beri bir buçuk ay geçmesine rağmen; Çeçenlerin teslim olmaması, Batılı savaş ve savunma uzmanlarının dikkatinden kaçmıyor. Askeri uzmanlar, kendisinden kat kat üstün olan bir ordu karşısında diz çökmeyen bu milletin başarısının perde arkasını araştırıyorlar. Cephede namaz kılan mücahidlerin ekranlardaki görüntülerini seyreden uzmanlar, çok zor şartlarda hayatta kalma mücadelesi veren Çeçen gazavatçıların, ezan sesini duyunca herşeyi bir kenara bırakıp namaza koşmalarıyla, Ruslara karşı durmaları arasında bir bağlantı kurmaya çalışıyorlar.

Kafkas halkının cengâverlik ruhunun "Müridizm" den geldiğini açıklayan Batılı uzmanlar, Çeçen direnişini 19. Yüzyılda Rus Çar'ına karşı 35 yıl boyunca boyun eğmeyen İmam Şamil'in "Gazavat" ıyla özdeşleştiriyorlar.

8 ŞUBAT / 15 ŞUBAT: *Sacharov'un Eşinden Protesto.*

Nobel Barış Ödülü sahibi Rus bilgini Sacharov'un insan hakları savunucusu eşi Yelena Bonner, Cenevre'de B.M. İnsan Hakları Komisyonu'nda yaptığı konuşmada "Çeçenistan'da sivil alanların bombalandığını ve uluslararası bağlayıcı sözleşmelerde yer alan insan haklarının vahim biçimde çiğnendiğini belirtti. Bonner; Rus savaş uçaklarının mülteci konvoylarını, pazar yerlerini, cenaze kalabalıklarını dahi bombaladığını ifade etti.

400 BİN ÇEÇEN MÜLTECİ

Rusya Federal Göç Servisi Başkan Yardımcısı Yuri Roschin'in İtar-Tass'a verdiği rakamlara göre; Rus müdahalesinden önce, 80 bin kişi Çeçenistan'ı terk etmiş. Çatışmalar sırasında da yaklaşık 210 bin kişi Çeçenistan'ı terketti. Roschin, "yaklaşık 100 bin kayıt dışı kişi olduğu tahmin ediliyor" dedi.

GROZNI'DE SİVİL KATLIAMI

Grozni şehri 2 aydır devam eden Rus bambardımanları yüzünden harabeye döndü. Alınan haberlere göre bugüne kadar 20 bin Rus askeri öldü. Çeçen direnişçiler 800 kayıp verdiler. Sivil halktan da 40 bin kişi şehit oldu.

DUDAYEV'İN BDT DEVLET BAŞKANLARINA MESAJI

BDT'nin devlet Başkanlarına, Parlamentolarına;

Çeçen Milli Kongresi 07.02.1995 tarihinde yapılan toplantısında alınan karar gereğince, Çeçen milleti'ne karşı yapmış olduğunuz Dünya tarihi boyunca görülmemiş şekilde planlı ve gaddarca katliamınızdan dolayı size nefretimizi bildiriyoruz.

Son yarım asırdan bu yana Çeçen Halkı'nın toplu olarak katledilmesine ülkelerinizin yöneticileri ve askerleri iştirak etmektedirler.

BDT yöneticilerinin üzerinde, masum insanların kanı vardır ve bu kanı sizin kanınız dahi temizleyemez.

Milletimle mütesanit olan nefretimle hür ve bağımsız Çeçen Cumhuriyeti İçkeriya'nın sıradan vatandaşı. (10.02.1995-Covhar Dudi)

İtalyan Gazeteci Ramona Canioni'nin Tespitleri:

Çeçen mücahitleri amerikan komandolarına taş çıkartıyor. Ellerinde ağır makinalı tüfekleri, omuzlarında mermi kayışları, hepsi patlamaya hazır birer cephaneliği andırıyor. Güçlüler, çünkü inanmışlar. Hepsi birer yokedici, çünkü ellerindeki silahlar kadar kalpleri de sağlam. İşte Ruslar'ın yürüğünü hoplatan, pusu kurup tankları esir alan 21. yüzyılın gerçek komandoları.

Ağır makinalı tüfek, bazuka bulmakta güçlük çekmiyorlar. Cephane sıkıntıları yok. Tek iş savaşmaya kalıyor, buna da dünden razılar. Mermileri ceplerine doldurup güle oynaya cepheye koşuyorlar. Rus askerleri hiç bu kadar büyük bir direnişle karşılaşmalarını hatırlamıyorlar.

16 ŞUBAT / 23 ŞUBAT: Rusya'nın Hedefi tüm Kakasya

Çeçen Devlet başkanı Covhar Dudayev, uydu telefon aracılığıyla (15.02.1995) ABD Harward Üniversitesi Rus Araştırmaları Merkezi'nde düzenlenen bir konferansa katıldı.

Dudayev konuşmasında; "Biz ateşkesi değil, sadece görüşmeler yapılmasını kabul ettik. dün görüşme önerisinde bulunan Rusya, hemen ardından füze saldırılarını artırdı. ABD ve Dünya şunu anlamalıdır: Bu saldırı Rus İmparatorluğu'nu güç kullanarak yeniden birleştirmek için planlandı. Gürcistan ve Azerbaycan'daki gelişmeler yön değiştirdi. Şimdi de Çeçenistan'daki amaç budur" dedi.

Rusya'nın Çeçenistan'a saldırısını, Kafkasları yeniden Rus müstemlekesi haline getirme planının parçası olarak niteleyen Dudi Covhar, Tataristan tipi sınırlı bir özerkliği reddetti; ancak "kesin garantiler verilirse" Rusya Federasyonu'nun bir üyesi olabilecekleri ihtimalini dışlamadı.

Rusya topraklarında gerilla savaşı başlatma niyetinde olduğu iddialarını kesinlikle yalanlayarak "Ne kadar şiddet kullanılırsa kullanılsın, bu beni teröre başvurma utancını taşımaya zorlayamaz" dedi.

ÇEÇENLERİ YENEMEYİZ

Rusya Serbest Ekonomi Partisi lideri Konstantin Boromay geçen hafta Grozni'de

Covhar Dudayev'le bir görüşme yaptıktan sonra Moskova'da İHA'ya şu açıklamayı yaptı:

"Çeçenleri yenmek zor. Hem strateji hem de taktik sahasında bir deha olan Dudayev'in bu ülkenin başında bulunması Rusları da bütün dünyayı da şaşkına çevirmiştir."

"Ben Dudayev'in Rusya Silahlı Kuvvetleri'ne komutanlık yapmasını isterdim. O zaman rahat uyuyabilirdik. Ama bugün O'na karşı savaşıyoruz. Aptalların savaşı sürüyor ve biz devlete vergi ödeyenler bu aptallar için büyük masraflar yaptık, ellerine çok pahalı silahlar verdik. Ama, yeterli imkânları olmasa da çok zeki bir insan olan Dudayev, kendi kabiliyetine dayanarak başarıyla savaşıyor."

"Covhar Dudayev'in komuta ettiği Çeçen Ordusu çok güçlüdür. Böyle bir ordu hiçbir zaman savaşı kaybetmez, çünkü vatanını savunuyor. Dudayev'in komutanları da çok kabiliyetlidirler. Elinde silahla dünyaya gelen bir millet herşeye kadirdir."

"Dudayev Rus basınının yalan haber verdiğini söyledi. Bundan dolayı Batılı gazetecilerle çalışıyorlar. İnsan Hakları ihlalleri, Çeçenlerce kurulan bir komisyon ve Batılı gazeteciler tarafından tespit ediliyor. İnsan hakları ihlalleri Batılı gazetelere gönderiliyor. Dudayev haklıdır. Hür ve bağımsız Çeçenistan'ın ileride tüm dünya ile diplomatik ilişkileri olacaktır. Şimdiden herşey bellidir. Bazı dünya devletleri (Ukrayna, Baltık Devletleri, İskandinavya Devletleri) Çeçenistan'ı (yakın bir gelecekte) Rusya'dan ayrı bağımsız ve hür bir devlet olarak tanıyacaktırlar."

SAVAŞ 50 YIL DA SÜREBİLİR

Çeçen Devlet Başkanı Dudayev, "savaşın 50 yıl da sürebileceği" görüşünü tekrarlayarak "uzun süreli bir savaşın hazırlıklarını yaptıklarını" ifade etti. Rusya'nın Ostankino Televizyonu'nda önceki gün (16.02.1995) yayınlanan demecinde Dudayev; "bağımsızlıklarının hukuki bir hak" olduğunu kaydederek, "Çeçenistan'ın SSCB döneminde SSCB'ni oluşturan cumhuriyetlerden biri olan Rusya'ya zorla bağlandığına inanıyorum" dedi. Dudayev; "SSCB'nin dağılmasından sonra, diğer cumhuriyetler gibi bağımsızlık hakkı elde ettiklerini" belirtti.

RUSLARIN BEKLENEN SALDIRISI

Başşehir Grozni'nin güneydoğusu'ndaki Rus mevzilerinden hareket eden tankların, Başşahrın 7 km. güneybatısındaki Alkan-Yurt yerleşim bölgesine 2 km mesafede bulunduğu belirtiliyor. Bölgedeki Çeçen komutan Adlan Abiev, AFP'ye yaptığı açıklamada, direnişi sürdürdüklerini, Alkan-Yurt çevresinde yeni mevziler kurduklarını söyledi. Gelen haberlere göre bu saldırıların, Çeçenistan'a son 2 hafta içinde düzenlenen en şiddetli hareket olduğu kaydediliyor.

RUS UÇAĞI DÜŞÜRÜLDÜ

Çeçenistan Devlet başkanlığı sözcüsü Movladi Udugov, ruslara ait SU-25 tipi savaş uçağının dün (21.02.1995) karadan havaya fırlatılan füzeyle düşürüldüğünü açıkladı. Dünya televizyonları düşen uçağa enkazını görüntüleyerek dünyaya duyurdular.

"DUDAYEV, TERÖRİST DEĞİL DEVLET BAŞKANI"

Kızıldoru'nun en güçlü generali olarak bilinen Alexander Lebed; Alman Bild Gazetesi'ne verdiği demeçte "Grozni'yi inşası mümkün olmayacak şekilde yerle bir etmek kadar saçma bir şey olamaz. Askerin morali çok bozuk. Yeltsin, kendisinin ve yandaşlarının başarısızlığını ordu mensuplarına yüklerken sonunu hazırlıyor. Çeçenistan

Devlet Başkanı Dudayev'i "terörist" ilan etmekle hatalarını örteceklerini zannedenler yanılıyorlar. Dudayev 06.01.1991'den bu yana görevdeydi. Mademki teröristti, neden 3 yıl 3 aydan beri görevde bırakıldı? Reformların orduyla, topla, tankla, havadan uçakla yapıl-mayacağını öğrenmiş olmanız lâzım" değerlendirmesini yaptı.

24 ŞUBAT / 02 MART: RUSLAR GROZNI'YI YAĞMALIYOR

Çeçenistan'ın başşerhi Grozni'de terkedilen bir çok eve Rus askerlerinin yerleştiği bildirildi. Evlerin pek çoğu boş olup askerler tarafından yağmalanmaktadır. Bu haber AFP muhabiri tarafından duyuruldu.

ÇEÇEN MÜLTECİLER AÇLIK VE HASTALIK KISKACINDA

Boris Yeltsin'in uçaklarının yerle bir ettiği Grozni'den ayrılarak mülteci durumuna düşen takriben 500 bin Çeçen'in açlık ve salgın hastalık tehlikesiyle karşı karşıya geldiği bildirildi. Mülteciler komşu Dağıstan ve İnguş Cumhuriyetleri'ndeki kamplarda çok zor şartlar altında yaşam mücadelesi veriyorlar. Bölge halkı yardım etmeseydi, durum daha da vahim olacaktı. Hem her evde 10 mülteci bulunuyor. Çeçen mülteciler kanlarının son damlasına kadar savaşacaklarını söylüyorlar.

COVHAR DUDAYEV'DEN TÜRK KAMUOYU'NA MESAJ

Dış politika yazarı Sayın M. Necati Özfatıra'ya köşesinde yayınlanmak üzere gönderilen Çeçenistan (İçkeriya) Cumhurbaşkanı Covhar Dudayev imzalı faks'ın özeti şöyledir:

"Çeçenistan'ın tanınması için Baltık Cumhuriyetlerinin ortaklaşa kurdukları parlamento komitesinin başkanı Endrukaytis'e beraber 200 bin Litvanyalının imza toplayarak yaptıkları çalışma sonunda aldıkları karar Baltık Cumhuriyetleri hükümetlerini Çeçenistan'ı tanıma aşamasına getirmiştir.

Estonya parlamentosu Çeçenistan'ın tanınması için karar almış ve bunu hükümete bildirmiştir.

Litvanya ve Belçika hükümetleri insani yardımlarını bizzat Çeçenli mültecilere ulaştırmışlardır.

Polonya'da Çernomirdin'in yapacağı basın konferansı iptal edilerek, Çernomirdin sınırışı edilmiştir.

Rusya Dış Ülkeler Gizli Servis Başkanı Primokov İran'a gitmiş, yardımcılarını Ürdün, Irak, Suriye ve Azerbaycan'a göndermiş; bu ülkelerin istihbarat birimlerini de yanlarına alarak Çeçenya'ya karşı beraber çalışma içerisine girmiştir.

Rusya İstihbarat Bakanı Stepasın Türkiye'ye giderek, yine bu ülkeyi Çeçenya'ya yardım yapmama konusunda "tehdit uslubunda" uyarmıştır.

Rus Savunma Bakanı Pavel Graçev'e vize vermeyip ülkesine gelmesini engelleyen Almanya'ya karşılık; Türkiye'nin Stepasın'ı kabul ederek görüşmelerde bulunması Dudayev'i ve Çeçen Halkı'nı üzmüştür. Dudayev, Türkiye'deki kafkas asıllı vatandaşlardan Stepasın'e karşı ses çıkmamasından dolayı da durumu kinamaktadır.

Tüm bu olaylardan sonra, Çeçenistan'ı destekleyen Baltık Cumhuriyetleri ile İskandinav ve bazı Avrupa ülkeleri Çeçenlere soruyorlar: "Bu kadar haksızlığa uğradığınız halde hiç bir müslüman ülkeden niye ses çıkmıyor?" Çeçenler ise şu cevabı veriyorlar: "Onlar da şu günlerde Ruslarla beraberdir, bu sebepten ses çıkarmıyorlar."

3 MART / 10 MART: Grozni Ölüm Çukuru

Rusların hava bombardımanında ölen Çeçen sivillerin toplu mezarlara gömüldüğü ortaya çıktı. Ayırım gözetmeksizin katliama tabi tutulan Çeçenlerin cesetleri dozerlerle büyük çukurlara dolduruluyor. Grozni şehri tamamen harab olmuştur. Rusya İnsan Hakları Komisyonu (ne işe yarıyorsa!), sadece Grozni'de 24 bin sivilin öldüğünü açıkladı.

BURUK VE HÜZÜNLÜ BAYRAM

Rus müdahalesi sebebiyle üç yıldır savaşa yüzyüze yaşayan Çeçenler, Ramazan Bayramı'nı buruk ve üzüntülü şekilde idrak ediyorlar. Müslümanlar bayrama susuz, elektiksiz girdiler.

Rusya Döktüğü Kanda Boğulacak

"Moskovskiy Novosti" gazetesi muhabiri Dimitriy Balburin'e demec veren **Çeçen Devlet başkanı Covhar Dudayev** "Rusya'nın ne düşündüğünü bilmiyorum, ama Rusya devlet olarak Çeçen halkına karşı 'soykırım programı' esasında' savaşıyor. Rusya Çeçen halkını topyekün yoketmek istiyor, ama bunu başaramayacak. Rusya'nın buna gücü yetmemiştir, yetmeyecektir. Çeçenistan'da savaş devam ediyor. Siz burada, Abhazya'da, Gürcistan'da, Karabağ'da, Azerbaycan'da, Moldova'da, Baltık ülkelerinde ve Tacikistan'da yaptığınız saldırıların, döktüğünüz kanların hesabını vereceksiniz. Hadiseler bütün dünyanın gözü önünde cereyan ediyor. Ruslar totaliter rejimsiz devlet yönetemezler. Benim halkım bana, 'Yeltsin'le görüşme izni' vermedi. Çünkü Yeltsin savaş suçlusu, Çeçen halkı'nın katilidir."

Öte yandan gelen haberlere göre; yaklaşık 150 Rus zırhlı aracının Gudermes'e yaklaşmakta olduğu ve Rusların bu şehre saldırı başlattıkları öğrenildi. Gudermes'ten dönen mücahitler, rus zırhlı araçlarının İllinskaya Köyünden şehre yaklaşmaya başladıklarını ve Çeçen mevzilerini yoğun bombardımana tuttuklarını belirttiler.

İ.H.H. YARDIMI

Almanya'nın Freiburg şehrinde Türkler tarafından kurulan "**İnternasyonal İnsani Yardım Komitesi**" – İHH; Bosna-Hersek, Keşmir ve Filistin'den sonra Çeçenistan'a yardım ulaştırdı. Bu arada İHH Genel Başkanı Abdurrahman Çiğdem, Çeçen Devlet Başkanı **Covhar dudayev**'le de görüşme fırsatı buldu. Çeçenistan'ın tam bir kuşatma altında tutulduğunu ve sürekli bombalandığını hatırlatan A. Çiğdem, İslam ülkelerinin Rus vahşetine karşı harekete geçmelerini istedi.

Covhar Dudayev de yardımları sebebiyle Türk halkına ve İHH yetkililerine teşekkür ederek "yardımların kendilerine direkt olarak ulaştırılmasından" dolayı memnuniyetini dile getirdi. Diğer yandan **Çeçen devlet Başkanı Dudayev**, Türkiye'nin Kızılay aracılığı ile yaptığı yardımın Ruslara teslim edildiğini ve ellerine geçmediğini hatırlatarak bu yolla yardım gönderilmemesini istedi.

"ÇEÇENİSTAN'I TANIYIN"

Şali'deki geçici karargâhında bir basın toplantısı düzenleyen **Çeçen Cumhurbaşkanı Dudayev** "toplulu katliama dönüşen Rus saldırılarının durdurulabilmesi için dünya ülkelerinin –**Bağımsız Çeçenistan**'ı– tanımalarını istedi. **Dudayev** açıklamasında "İslam ülkeleri başta olmak üzere hür ve demokratik ülkelere destek beklediklerini" belirtti. Aynı açıklamada **Dudayev** "Savaşta mağdur olan Çeçen sivillerin korumaya alınmasını ve vatandaşlarına geçici iskan hakkının da verilmesini" istedi.

SAVAŞIN KORKUNÇ BİLANÇOSU

Çeçenistan Devlet Başkanı Yardımcısı Movlan Selamov, Rus saldırısının sekseninci gününde Dudayev adına NEGA ajansına şu açıklamayı yaptı:

"Rusya Çeçenistan'ı işgal ettiği 80 gün içinde 27 bin sivil öldürdü. Bunların 4 bini çocuk, 12 bini kadındır. 80 bin kişi ağır yaralandı, 22 bin kişi de sakat kaldı. 350 bin kişi mülteci durumuna düştü.

Rusya'nın kayıplarına gelince: Şimdiye kadar 18 bin Rus askeri öldü, 70 bin asker de yaralandı, bunlardan 21 bini sakat kaldı.

Üç aydan beri Çeçenler 2500 Rus asker ve subayını esir aldılar. Bunlardan 500'ü annelerine teslim edildi, 100'ü de Çeçen mücahitlerle değiştirildi. Esirlerden 860'ı savaşmamak için söz verdiklerinden serbest bırakıldı. Halen elimizde 940 Rus esiri var.

Üç ay boyunca 1 adet TU-Stratejik bombardıman uçağı, 17 adet SU-25 savaş uçağı, 63 adet savaş helikopteri düşürdük. bunlardan başka 1100 adet tank ve zırhlı araç ile 600 askeri araç ve 3 adet pontonlu köprüyü imha ettik.

Çeçenistan'da 6 tane kasaba ve köy ruslar tarafından yok edildi, 80 köy de harabe haline getirildi. Ruslar ayrıca tarihi eserleri, camileri, okulları, fabrikaları, tamir servislerini, inşaat malzemeleri üreten yerleri, tekstil ve gıda fabrikalarını da top ateşine tutuyorlar."

11 MART / 18 MART: RUSYA'DAN GERİ ADIM

Rusya, Çeçenistan'ı işgal etme emeline kavuşamamasının ardından AGİT'in Çeçenistan'da daima gözlemci bulundurmasını kabul etti. Ancak, görevlendirilecek gözlemcilerin tarafsızlığından endişe duyuluyor.

YA İSTİKLÂL YA ÖLÜM!

50 yaşındaki eski Sovyet generali **Covhar Dudayev**, bugüne kadar birkaç suikast girişiminden kurtulduğunu belirterek "**Ancak beni öldürerek Çeçenistan'a diz çöktüreceklerini düşünüyorlar**" dedi. Rusya'nın nükleer silah tehdidi her zamankinden daha tehlikeli" bunu önlemek için uluslararası denetim mekanizmasının işletilmesinin gerekli olduğu" savını ileri sürerek sözlerini şöyle tamamladı: "**Ya istiklal ya ölüm!**"

ŞEHİTLER ORDUSU

Şali'de toplanan Çeçen Halk Kongresi, Devlet Başkanı Covhar Dudayev'e "**Şehitler Ordusu**" kurma yetkisi verdi. Kongre, ilk Şehitler Taburu'na gönüllü yazılan mücahitlerin listesini de onayladı. Çeçen Halk Kongresi ayrıca, taburlara yazılan mücahitlerin isimlerinin şimdiden "şehitler listesi'ne" yazılmasını da kararlaştırdı.

Rusya'nın ise bölgeye paralı asker gönderdiği bildirildi.

"BATI, RUSYA'YI YETERİNCE TANIMİYOR"

ABD, Almanya ve AB'nin diğer önde gelen ülkelerinin liderleriyle görüşme tutanağı çıkan rus politikacısı Grigori Yavlinskiy bir Alman gazetesine verdiği demeçte "**Batı artık Yeltsin ve yönetiminin demokratik platformda hareket etmediğini bilmeli ve anlamalıdır. Başta medya olmak üzere Rus halkı'nın kahir ekseriyeti ve hemen hemen tüm siyasi partiler Çeçenistan'da yapılan savaşa karşılar. Bütün bunlara rağmen Kremlin bildiğini yapıyor.**" dedi.

Bonn Yönetimi'nin, Rusya'nın Çeçenistan'a karşı giriştiği kanlı savaş karşısında

mov, Rus saldırısının sekşenini yaptı:

En sivil öldü. Bunların 4 bini kişi de sakat kaldı, 350 bin kişi

Rus askeri öldü, 70 bin asker

ni esir aldılar. Bunlardan 500'ü öldü. Esirlerden 860'ı savaşta 940 Rus esiri var.

uçak, 17 adet SU-25 savaş uçağı, 1100 adet tank ve zırhlı araç

en yok edildi, 80 köy de harabe, fabrikaları, tamir servisleri kalanını da top ateşine tutuyor-

mamasının ardından AGİT'in etti. Ancak, görevlendirilecek

ı, bugüne kadar birkaç suikast ederek Çeçenistan'a diz çök-tilah tehdidi her zamankinden mekanizmasının işlemlerinin di: "Ya istiklal ya ölüm!"

Başkanı Cevhar Dudayev'e ler Taburu'na gönüllü yazılan yncı, taburlara yazılan müca-da kararlaştırdı.

in liderleriyle görüşme turuna e verdiği demeçte "Batı artık etmediğini bilmeli ve anla-ekszeriyeti ve hemen hemen ılar. Bütün bunlara rağmen

ıştığı kanlı savaş karşısında

uzun süredir suskun kalmasını da eleştiren G. Yavlinskiy bu konuda şöyle konuştu: "Yeltsin ve Yönetimi bundan sonra Çeçenistan'la anlaşma sağlayamaz. Moskova'ya kim-senin iktidarı kalmadı. Bir ateşkes yapılabilsaydı çok şey yapılmış olurdu." Rus politikacı "Özellikle Batı Dünyası'nın Rusya hakkında yanlışlığını" da sözlerine ekledi.

RUS ESİRLERDEN BARIŞ ÇAĞIRISI

Rus ordusunun Grozni'ye saldırısı sırasında Çeçenlerce esir alınan Rus askeri "Komutanlarımız; esir olursak Çeçenlerin bizi parçalayacaklarını söylüyorlardı, ancak onlardan çok iyi muamele gördük" diye konuştular.

Zaman Gazetesi muhabiri Mehmet Koçak'ın cepheden bildirdiğine göre Rus esirler sözlerini şöyle sürdürdüler: "Biz ve bizim gibiler iki ateş arasındayız. İstekli olmadığımız savaşa zorla sürüklendik. Çeçenler ülkelerinin bağımsızlığı için mücadele ederken, bizler de işgal için buraya getirildik. Kısacası masum insanları öldürmek için görevlendirildik. Hareketimizin insanlık dışı olduğunu biliyoruz. Cephe arkasına yerleştirilen özel birimler savaştan kaçanları vuruyorlar. Bizler iki ateş arasında kaldık. Bu savaş artık bitsin."

19 MART / 26 MART: RUSLAR YİNE SALDIRDI

Grozni'nin 15 km güneydoğusundaki Avtur kasabası Rus uçakları tarafından bom-balandı. Kasabanın Belediye Başkanı Şamil Dakuyev yaptığı açıklamada bombaların düştüğü yerlerde çukurlar açıldığını, 12 evin yıkıldığını, üç sivilin de yaralandığını bildirdi.

RUSLARA AĞIR DARBE

Çeçenistan'da, hafta sonunda önemli yerleşim birimlerine bir çok koldan saldırıya geçen Rus birliklerinin ağır kayıplar verdikleri, ancak Argun yönünde ilerleme kaydettikleri bildirildi. Interfax'ın haberine göre Çeçen-Aul'a doğru taarruz eden Rus birlikleri çok sayıda kayıp verdiler ve 32 zırhlı aracı geride bırakarak çekildiler. Argun'a ilerleyen Rus birliklerinin 40 zırhlı araç kaybettikleri de gelen haberler arasında.

Bu arada Rus birliklerinin Şaî Kasabası yakınında bir köyü ele geçirdikleri de bildirildi.

DUDAYEV: "ÖNŞARTSIZ GÖRÜŞEBİLİRİZ"

Rus Parlamentosu'nda Duma Üyesi olan Lev Panamarev, Çeçenistan Devlet başkanı ile görüştükten sonra Devlet Duması'nda konuşma yaparak "Çeçen liderin, önşartsız ateşkes görüşmelerine hazır olduğunu ve Dudayev'in, Moskova'nın ateşkes anlaşmasını yakın bir zaman içinde yapmaması halinde Çeçenistan'daki güçlerin Mayıs ayında kontrolünün zorlaşabileceğini ve savaşın yayılabileceğini ifade ettiğini" bildirdi.

GORBAÇOV: RUSYA, ŞİMDİ ÇÖKÜYOR

Sovyetler Birliği'nin eski devlet başkanı Gorbaçov, hatıralarının yayınlanması münasebetiyle Stern Dergisi'nin yaptığı bir mülkatta şu ifadeleri kullandı: "Yeltsin korkunç bir iktidar hırsı içindedir, gözleri hiç bir şeyi görmüyor. Bütün gücü şah-sında toplamıştır. Ancak işler yolunda gitmiyor. Parlametonun söz hakkı yok. Rusya hızla çöküyor, bu otoriter rejim akamete uğamıştır. Kötü gidişin durdurula-bilmesi için derhal seçime gidilmelidir."

27 MART / 2 NİSAN: DÜNYA ÇEÇENLERİ GÖRMÜYOR

Çeçenistan'ın insan haklarından sorumlu Bakanı Seyit Emin İbrahimov İstanbul'da düzenlediği basın toplantısında "Bütün dünyayı yapılan katliamı görmeye" çağırdı.

Seyit Emin İbrahimov "Binlerce Rus askerini öldürdük. Bunlar gizleniyor. Bizim

asker olarak fazla kaybımız yok. Ruslar sivil halkı katlediyorlar. Biz stratejik noktalara çekildik. Argun ve Şali gibi şehirlerden askerlerimizi çekmemizin sebebi, sivil halkın katliamını önlemek amacına yöneliktir" dedi.

Çeçen Başkan: "Gerçekleri dünyaya duyurabilmemiz için bize destek verin. En önemlisi de Çeçenistan'a yapacağınız yardımları bizim vasıtamızla yapın. Çünkü, resmi yoldan yapılan yardımlar rusların elinde kalıyor" diye konuştu

3 NİSAN / 10 NİSAN: RUS KARARGAHINA BASKIN

Grozni yakınlarındaki Zavdoskoye'de bulunan Rus karargahını basan mücahitler 200 askeri öldürüp, 5 zırhlı aracı da tahrip ettiler. Gudermes şehrine sızan bir başka tim de 42 Rus tankı ile zırhlı aracı imha etti.

Öte yandan Çeçen mücahitlerle göğüs göğüse çarpışmaktan kaçan rusların sivil halka yönelik saldırıları devam ediyor. Çeçen kaynaklarının bildirdiğine göre Ruslar uçaklar ve uzun menzilli silahlarla yerleşim birimlerini bombalıyorlar.

ÇEÇENİSTAN KAN GÖLÜ

Çeçenistan'a yönelik operasyonlarını sürdüren Rus birliklerinin önceki gün Gudermes'e girdikleri ve buradan çok kanlı çatışmaların yaşandığı, çok sayıda ölü ve yaralı olduğu bildiriliyor. Rus saldırıları sonucu hayatlarını kaybeden Çeçen sivillerin cesetlerinin Rus askerler tarafından buldozerlerle Çukurlara doldurulduğu gelen haberler arasında.

11 NİSAN / 30 NİSAN 1995: ÇEÇEN DİRENİŞİ SÜRÜYOR

Rus birlikleri, 10 gündür yoğun topçu ateşine ve hava bombardımanına tabi tuttukları Şali kentini ele geçirdiklerini açıkladılar. Şali'de muharip timler bırakan mücahitler karargahlarını güneydeki VEDENO bölgesine taşıdılar. Öteyandan ülkenin batı kesimlerinde Çeçen direnişçilerle Rus birlikleri arasında çatışmaların devam ettiği bildirildi. Ruslar, Çeçenlerin elinde bulunan Şamaşki, Bamut, Açkoy-Martan kentlerine saldırılarını sürdürüyorlar.

DUDAYEV GÖREVINİN BAŞINDA

Rusya Savunma Bakanı P. Groçov'un "öldü ya da yaralandı" dediği Çeçen Devlet Başkanı Covhar Dudayev'in sağ ve görevinin başında olduğu açıklandı. Çeçen Enformasyon Bakanı Movladi Udugov yaptığı açıklamada "Dudayev'in hiç bir şekilde yaralanmadığını, güvenlikte ve görevinin başında bulunduğunu" bildirdi.

Öte yandan Başkan Dudayev, önceki gün TV'de yaptığı konuşmada "Savaş yüzünden evlerini terkedenler, sonbahara kadar yuvalarına kavuşacaklar. Biz savaş değil, barış ve siyasi çözüm istiyoruz" dedi.

ÇEÇENLER DÜZENLİ ORDU KURUYOR

Çeçenistan Enformasyon Bakanı Movladi Udugov, Azeri "Turan Ajansı" na yaptığı açıklamada "Savaş kabiliyeti yüksek, tecrübeli ve profesyonel askerlerden oluşacak yeni ve güçlü bir ordu kurmak üzere hazırlıkların tamamlandığını" söyledi. Udugov sözlerine devamla "Bu yeni ordu, önüne çıkan bütün ciddi askeri sorunları halledebilecek düzeyde süper bir güç olacak" dedi.

BAMUT'DA ÇEÇEN ZAFERİ

Çeçen mücahitlerin son kalesi durumundaki Bamut kenti yöresini savunan 200 direnişçi, Rusların giriştikleri yoğun saldırıları püskürttü ve Ruslar 30 kayıp vererek geri

çekilmek zorunda kaldılar.

Öteyandan Rus basınında, Rus askerlerinin uyuşturucu kullandıkları haberleri yer alıyor. "The Moskow Times" gazetesinde dün (15.04.1995) yayınlanan bir yorumda "Samaşki kentinin sokkalarında şiringalar her yanda saçılmış durumda. Bu, Rusların uyuşturucu alarak saldırıya geçtiklerine kanıttır. Rus Hükümeti 'Birliklerinin Çeçenistan'da hukuk düzenini yeniden tesis etmek amacıyla bulunduğunu' söylüyor. Samaşki'ye bu şekilde nasıl bir hukuk düzeni getirilecek?" görüşüne yer verildi.

BAMUT'DA GÖĞÜS GÖĞÜSE ÇARPIŞMALAR

Rus birliklerinin, Çeçenlerin denetimindeki Bamut kentine yoğun saldırılarını sürdürdükleri, göğüs göğüse çarpışmaların devam ettiği haber ajanslarında yer aldı. Rus birliklerinin komutanı Anatoly Kulikov "Bamut'u ele geçirdiklerini" iddia ettiyse de, bu iddia tarafsız kaynaklarca doğrulanmadı. Öte yandan, Bamut'taki Çeçen direnişini bir türlü kıramayan Rusların kimyasal ve biyolojik silah kullanmalarından endişe edildiği de gelen haberler arasında.

RUSLARIN ATEŞKES TAKTİĞİ

İtar-Tass Ajansı Kremlin'in "Savaşı durdurmak için Rus birliklerine emir verdiğini" duyurdu. Ancak, bölgedeki tarafsız gözlemciler, bunun askeri bir taktik olduğunu ifade ettiler.

Öteyandan gelen haberlere göre, Rus birliklerinin komutanı Anatoly Kulikov, Son gelişmelerle ilgili bir brifingte "Bamut'taki şiddetli Çeçen savunması karşısında birliklerini geri çekmek zorunda kaldığını" itiraf etti.

RUS ANNELER GROZNI'YE YÜRÜDÜ

Çeçenistandaki savaşta hayatlarını kaybeden Rus askerlerinin anneleri, ellerinde pankartlarla Moskova'dan Grozni'ye gelerek, harabeye dönmüş sokaklarda bir gösteri yürüyüşü düzenlediler. Savaş aleyhtarı pankartlar taşıyan Rus annelere "Katil Yeltsin çocuklarımızın kanında boğulacak" şeklinde slogan attılar.

Öte yandan çarpışmalarda ölen binlerce Rus askerinin bir kısmının cesetlerinin toplu mezarlara gömüldüğü, bir kısmının da soğuk hava depolarında saklandığı, ailelerine de "oğlunuz cepheden kaçtı veya kayıptır, bizce de aranmaktadır" şeklinde yalan bilgi verildiği öğrenildi.

SAİD EMİN İBRAHİMOV'UN AÇLIK GREVİ SÜRÜYOR

Çeçenistan Ulaştırma Bakanı Said Emin İbrahimov'un İstanbul'da "Çeçenistan'ın tanınması" için başladığı açlık grevi yedinci gününü doldurdu. Halkın büyük ilgisini gören "açlık grevi" mahallinde açılan imza kampanyasına katılanların sayısı 150 bini aştı. Öte yandan İbrahimov'un, "açlık grevi" ne ABD'de devam etmek için Amerikan Konsolosluğu'ndan vize almaya çalıştığı öğrenildi.

DUDAYEV: "ÇEÇEN ANALAR AĞLAMAZ" DEDİ

Moskova'da yayınlanan "Moskovskiy Komsomolets" gazetesine beyanatta bulunan Çeçen Devlet Başkanı Dudaev "Çeçen Halkı'nın moralinin yüksek olduğunu" belirterek, "Çeçenistan'da ağlayan, ümitsizliğe düşen bir insan bulamazsınız. Çeçen analar ağlamaz. ümitsizlik bize yakışmaz" dedi.

GORBAÇOV ELEŞTİRİDE BULUNDU

Türkiye'ye konferanslar vermek üzere gelen Michail Gorbaçov Çeçenistan müdahalesini eleştirerek "Silahsız çözüm şansı vardı. Bu harekatta sadece Grozni değil, bir Cumhuriyet, bir halk yıkıldı" dedi.

SAİD ŞAMİL'DEN MUHACERETTEKİ KUZEY KAFKASYALILARIN "ESİR VATAN"IN KURTULUŞUYLA İLGİLİ MÜCADELELERİNE IŞIK TUTAN TARİHİ BİR MEKTUP

Sayın Bay Nevruz Kardeşime,

19/2 tarihli mektubunuzu aldım. Dava ile alakalı düşünüşünüz beni çok mütehasşis etti.

Çarlara karşı 1917 İnkılâbı patlak verince, bütün gözler otomatikman Kafkasların karlı zirvelerine yöneldi. Lenin bile, Rus mahkûmu milletlere tevcih ettiği bildiride, bizleri ön plana alıyordu. Bunun amilî ecdadın gösterdiği kahramanlıktı. Biz maalesef bu itibarı piç ettik. Şimdi Kafkas davasında bile faktör olmaktan aciz bir duruma düştük.

Bunun en veciz misali Eisenhower'ın onayladığı mahkûm milletleri anma haftasında bizi hesaba katmamalarıdır. Bundan beş yıl önce, Washington'da yapılan anti-komünist bir toplantıya gitmişim. Orada başta Çin olmak üzere komünist mahkûm milletler yer aldılar. Senin Baymirza Hayıt da, Türkistan'ı temsil hevesiyle Almanya'dan gelmişti. Orada mahkûm milletlerin yaptıkları resmi geçitte, ne bizim bayrağımız ne o bayrağı kaldıran bir gencimiz vardı. Alâkasızlığın bu hazin manzarası kendiliğinden şu intibâ veriyor, Amerika'da yaşayan binlerce vatandaşımızda acep vatan duygusu kalmadı mı?

Bu sorunun bende bıraktığı acı tepkinin tesiri altında New-york'a gidip kimseyle görüşmediğim gibi, Raamzan Karça'nın mektubunu da cevapsız bıraktım. Bunu aynen kendisine yazmanızı rica ederim.

Birer birer ahirete göçen inkılâp sonrası büyüklere gelince; şu muhakkak ki, Rus inkılâbı bizi hazırlıksız yakaladı.

Kuban'da tatbik edilen slavlaştırma ameliyesine rağmen, Kafkasya'nın diğer bölümlerinde Çarizm'in halka karşı gösterdiği sakıncalı ihtimamın Kuzey Kafkaslılara tekrar canlanma ve yeniden derleme fırsatı verdiği muhakkaktır. Geçmişin savaş destanları ile durmadan mayalanan cumhur, her an ateşe atılmaya müheyya idi. Bugün Sovyetler Birliği denilen toplulukta, o gün için, böyle bir haleti ruhiyye'nin bizde olduğu gibi başka varlıklarda olduğunu sanmıyorum.

İnkılâbın devamı müddetince (bilhassa Dağıstan ve Çeçenistan'da) ruhanilerimiz halkı bu haleti ruhiyye içinde muhafaza etmesini de bildiler. Teessüfte şayan olan husus; bu dîni kadronun ne umûmi durumdan, ne siyasi icabdan, ne de askeri strateji'den haberleri vardı. Ulemânın bu eksikliğini doldurabilecek yegâne varlık âskeri sınıfı. Yalnız Dağıstan ve Osetya'da yetişen subayların yekûnû altı bini'ni aşıyordu. Bunların arasında tecrübe görmüş generaller, yetişmiş kurmaylar vardı. Bu subayların göğüsleri nişanlarla donatılmış olduğuna göre, her birinin ayrı bir değeri var demekti.

Eğer bu kadro milli varlığı kurma ve koruma çabasında ulemâyı desteklemiş olsalardı, yalnız Kuzey Kafkasya'nın değil, bütün Kafkasya'nın mukadderatı bambaşka bir istikamet alabilirdi.

Ümera dediğimiz bu zabıtlar gurubunun, inkılâbın başından sonuna kadar , şuursuz

ULARIN MÜCADELELERİNE

sonuçları beni çok mütehayyir

bizler otomatikman Kafkasların
ere tevcih ettiği bildiğide, bizleri
marşlıktı. Biz maalesef bu itiban
e bir duruma düşükt.

anküm milletleri anma haftaları
Washington'da yapılan anti
üzere komünist mahkûmü mîl-
hemil hevesiyle Almanya'dan
te, ne bizim bayrağımız ne o
an manzarası kendiliğinden şu
amızda acep vatan duygusu

da New-york'a gidip kimseye
evapsız bıraktım. Bunu aynen

gelince; şu muhakkak ki, Rus

en, Kafkasya'nın diğer bölüm-
nın Kuzey Kafkaslılara tekrar
Geçmişin savaş destanları ile
kuşeyya idi. Bugün Sovyetler
enin bizde olduğu gibi başka

Çeçenistan'da) ruhanilerimiz
Teessüfe sayan olan husus;
m, ne de askeri şarete'iden
ine varlık askeri sınıftı. Yalnız
ı aşıyordu. Bunların arasında
ubayların göğüsleri nişanlarla
mekti.

asında ulemâyı desteklemiş
a'nın mukadderatı bambaşka

ndan sonuna kadar , şursuz

denecek bir eda ile "Tanrı Çarı Korusun" duasını tekrar edip durmaları tam manâda ruhi
bir sapıklıktı. Bunu yapmakla şerefli bir tarihi tezyit ettiler. Millî, koca bir varlığı hakir bir
hale soktular. Kendilerini de perişan edip gittiler.

Münevver denilen zümreye gelince:

Maalesef yalnız bizde değil, Rus mahkûmu bütün Müslüman-Türk illerinde, bu sınıf,
Hristiyan bölgelerde olduğu kadar gelişmemişti. Gelişenler de Üniversitenin tesiri altın-
da çoğu sola doğru kayıyordu. İnkılâbın ilanı üzerine bizde de aydınlarımızın genç
tabakası, **Korkmazov** ve **Mansurov** gibi solcuların peşine takılarak ham bir hayal
uğruna, Komünizm'e yem oldular.

İşkâllimizi ilan eden Tapa Çirmoyev, Haydar Bammat ve Pişimaho Kotsol
grubunun da, hemedense mukadderatlarını dıştan gelecek yardımlara bağladıkları
görülüyordu. Nitekim, bunların memleketi Türk Ordusu ile gelip hükûmet kurmaları yine
Türk Ordusu'nun çekilmesini müteakip, Monarşistlerin tehtidine boyun eğerek onlara
hükûmet bırakıp gitmeleri, Monarşizm ile ulemâyı, karşı karşıya getirdi. Bundan da
komünistler faydalandılar. Bu olay bizim için fiyasko idi. Fakat bu olayın peşi sıra, diğer
Kafkas Cumhuriyetleri'nin, iskambilden yapılmış şatolar gibi arka arkaya yıkılmaları, ister
istemey düşüncemize isnmektedir ki, bunun da iki satırda ne tefsiri ne de tahlili yapıla-
bilir.

Saygıdeğer Bay Nevruz,

Kuzey Kafkasya davasını beynelmîlel toplantılarda başan ile temsil edecek bilgilî, iyi
işan bilen ve diplomatik tartışmalara yakın bir şahsiyete sahip olmadığımızdan dolayı
üzülmekte haklısın.

Bizim devlet ricalinin önde gelenleri, Kafkasya'nın istilası üzerine Paris'te toplan-
mışlardı. O sıralarda Çirmoyev Grozni'deki petrolünü İngilizlere satışı için "hazayın"lığı
yapıyordu. Bunlar düşünüldü, danışıldı ve Türkiye ve Mısır'daki hemşehrilere başvuru-
dular.

Eski muhacirlerimiz arasında daha dava ile alakadar olanları vardı. Türkiye'den ve
Mısır'dan kâkıp Paris'e gidenler oldu. Fakat düşünülen temsil kadrosu için gereken bu
masrafları bu toplantı taahhüt altına alamamış olacak ki, öz derdine çare bulmak üzere
herkesin bir tarafa gittiği görüldü. Gürcü, Ermeni ve Azeri heyetlerle bağlantıyı muhafaza
etmek üzere, Çirmoyevlere damat olan Haydar Bey'den başka Paris'te kimse kalmadı.

Yunanlılar denize döküldükten sonra Cumhuriyeti ilan eden Atatürk'ün, yavaş yavaş
Türkoloji ile şahşen ilgilendiği görüldü. Bunu fırsat sayan mahkûm Türk ülkeleri mümessil-
lerini, canlı davalarına alâka gilediler. İtiraf etmek gerekir ki, bu isteğe Atatürk karşı çı-
kmadı. Buna muhalefe İsmet Paşa yaptı.

Tam bu sıralarda Maraşal Pilsudski Polonya'da idareyi ele aldı. Onun, Rus mahkû-
mu milletler davasıyla yakından ilgilenmesi ve bu ilgisini Türkiye'ye resmen bildirmesi
üzerine, fırsat bu fırsat hepimiz Varşova'ya gönderildik.

Dışta, hatırı sayılabilecek kadar muhacir bir kitleye sahip olduğumuz için Yahudiler
ve Ermeniler çapında olmasa da, birşeyler kurmayı düşündük. Buna temel olsun diye ilk
hamlede, Rusçaya vakıf gençlerimizden Varşova'da bir kadro kurmayı kararlaştırdık.
Polonya'da olduğumuz için Türkiye'den buna pek istekli çıkmadı. Paris'ten ise tahmin
edilmesi mümkün serseriler gurubu geldi. Eğer Prague'dan münevver gençler yetişip duru-
mu kurtarmasaydılar, bizler için rezalet mukadderdi. Şimdi bu kadrodan hayatta kalan

Münih'te hasta bir Baytuğan, Amerika'da da ihtiyar bir Kulattı var. Senin merhum Canbek de bu topluluğa mensup idi. Artık Varşova bizim milli faaliyetlerimiz için bir hazırlık merkezi, bir karargâh olmuştu. Buraya eski müharecetten gençler getirip Rusçayı öğretmek ve davayı benimsemeleri için mücadeleye kendilerini fiilen sokmak lazımdı.

1931'de Filistin Müftüsü merhum Emin-el-Hüseyni, Ayaz-İshaki Bey ile beni "Kudüs'te toplanacak olan büyük İslami toplantıya davet etmişti. Suriye ve Ürdün'deki hemşehrilerle görüşmek için bunu fırsat saydım.

Ben, Kafkasya'ya hareket etmeden önce; Kral Faysal'ın davamıza gösterdiği alakâdan faydalanarak Avukat Musa Kazım Bey ve bazı arkadaşlarla Şam'da resmen bir "Kafkas Cemiyeti" kurmuştuk. Demek mahiyetinde olan bu kuruluşun aynını Hikmet Bey Kafkas dönüşü "Amman"da kurdu. Bu suretle gençler arasında kaynaşma genişliyordu. Biz de elden gelen imkân ve neşriyatla, Varşova'dan bunları takviyeye çalışıyorduk.

Birinci Dünya Savaşı yakınoğuydu maskara hale sokmuştu. Osmanlı İmparatorluğu tasfiye edilmiş fakat bu tasfiyeye ön ayak olan Araplık mirasa konamamıştı. Bunun da müsebbibi İngilizlerdi. O sıralarda İngilizlere en çok kafa tutan Mısırlılar olduğuna göre, Kahire Arap aleminin merkezi sayılırdı.

Memlûkler devrinden beri, Çerkezlerin sızıntı sahası olan bu ülkede, Memlûklere en hunhar darbeyi Mehmet Ali Paşa indirmiş olmasına rağmen Mısır'ın en güzide devlet ricaliyle zenginler tabakasını Çerkezler teşkil ederdi.

Yakınoğudaki Kafkas muhaceretini harekete geçirmek için bunların ele alınmaları lazımdı. O günkü şartlara göre bunu tahakkuk ettirmek hiç de kolay değildi. Polonya hariçiyesi kanalı ile takriben ülkelerimizde çıkan bütün yayınlar tetkikimizden geçtiği için Kudüs'teki toplantıya hazırlıklı olarak gittik. Orada İslam aleminin her yerinden gelen yüzlerce mümessilin muvâcehesinde, komünizm Stalin devrinin o kanlı vahşetini ve bu mezâlim altında inleyen müslüman halkını canhıraş manzarasını apaçık ortaya serdik. Broşürlerle de ayrıca bu kıpkızıl hamlenin amaçlarını belirtmeye çalıştık.

Bütün bu izahatın azalar üzerindeki tesiri derin oldu. Tatbik edilen vahşet dolayısıyla Komünizm'i tel'in edici kararlar alındı. Alınan kararlar bütün İslam matbuatına intikal ettirildi. Sarıklı, sakallı ikiyüz küsür saygılı şahsiyetin arasında, benim gibi bir gencin büyük bir çoğunlukla genel merkeze seçilmesi bizlere karşı duyulan itimadın göstergisi idi. Bu tezahür Mısır'da sevgi ile karşılanmamıza da zemin hazırladı.

Kahire'de iki ay kaldık. İkâmetimiz müddetince Mısır matbuatı kızıl vahşetin tahlilini kendine konu yaptı. İslam aleminin en büyük dini bilimler merkezi olan "El-Ezher"ın başkanlık makamına Komünizmin dini yönden tahlilini yapan bir yazı sunduk. Bunun üzerine "Ezher" de bir komisyon kurıldı. Bizden müeyyideler istendi. Neticede "Ezher"ın rektörü "El-Şeyh El Ekber" komünizmin reddine fetva verdi. Bunu bütün İslami mercilere bildirdi. Ve bütün camilerde, Rus mahkûmü müslüman varlıkların kurtuluşu için dua etmeleri talebinde bulundu.

Bu saldırılar "Kremlin"dekileri çileden çıkarmış olacak ki "Kızıl yayında" ilk kez, Ayaz Bey ile benim isimlerimiz teşhir edilmek suretiyle, dışta yaptığımız işler tenkid edildi. O sıralarda böyle bir teşhir bilhassa şahsiyetlerimiz hesabına büyük bir reklamdı.

Bizler de bu arada Mısır'da "Çerkez Kardaşlar" Cemiyeti'ni kurmayı tahakkuk ettirmiş, başına da davaya bağlı Raşit Rüstem Bey'i getirmiştik. Bu işin göstergisi idi. Perdenin gerisinde Mısır'ın en cevval şahsiyetleri destek oluyorlardı.

Bu hamleler önümüze beklenmedik çalışma sahaları açıyordu. Fakat bize her nedense, bu sahalarda milli dava hesabına faydalanmak üzere at oynatmak nasip olmayacaktı.

Varşova'ya dönmek üzereyken pederin rahatsız olduğu haberi geldi. Bunun üzerine İstanbul'a hareket ettim. Pederin devam eden rahatsızlığı dolayısıyla ikametimi uzatma mecburiyetinde kaldım. Bu arada Varşova'dan ve Paris'ten kulağıma garip olaylar esmeye başladı. Bizim kuvvetlenmemiz oldum olası Gürcülerin işine gelmiyordu. Bu kerre beni desteklemek için Azerileri de yanlarına alınca bizimkiler telaşa düşmüşler ve vaktiyle muhalefet ettiğim bir çok konular üzerinde gıyâbımda bile bile tenzilâta gittikleri yetmiyor-muş gibi, üstelikte beni ve vesayet altına almaya kalkışmaları bilmem neden, çok ağrıma gitti. Zaten altı yedi yıl dinlenmeksizin didinmekten gına gelmiş olacak ki, üzerinde durmadan ve düşünmeden Parti'nin genel sekreterliğinden çekildim.

Yapılan bütün tavassutlara rağmen tam altı yıl ortak faaliyetten uzak kaldım. Bu arada dünya muvazenesi lehimize değişiyordu. İtalya Habeşistan'da İngiltere'ye meydan okuyor. Kapitalizmle Komünizm; Cemiyeti Akvam'da elbirliği yapmalarına rağmen İspanya'da sağcıların galebe çalması, Japonya'ya kadar tepkisini gösteriyor ve Kızıl Rusya adeta çember içine alınıyordu. Buna rağmen bizimkilerden ne bir ses ne de bir nefes çıkıyordu. Nihayet Bruxelles'e gidip bir "Kafkas Konfederasyon Paketi" imzaladılar. Fakat Ermenistan bu birliğin dışında bırakıldığına göre, yapılan bu gösteride anlaşmadan ziyade anlaşmazlık teşhir ediliyor demektir.

Durum her bakımdan lehde inkişaf etmesine ve bizimkilerle musavvatçıları peşine takmış olmasına rağmen, Menşevik Gürcü hükümeti bir şey yapamıyordu.

Bu durumu çok iyi kavrayan Sayın Haydar Bammat; Japonlarla anlaşarak yaptığı neşriyatla, durmadan Menşevik Gürcü hükümetini vurmaya başladı. Gayesi Türkiye'yi kazanmaktır. Halbuki ne olur ne olmaz, Türkiye bu maceraya katılmak istemiyordu. Bu yüzden Haydar Bey'in çabası neticesiz kalıyordu.

Bu kaynaşma sırasında Polonya Hariciyesi, Varşova'da yapılacak bir toplantıya beni resmen davet etti. Toplantıya Rus mahkûmu milletler iştirak edeceklerine göre, yapılan davetin mefhumu açıktı. Arkadaşlar da yaptıklarına çok pişmandı. Düşündüm, neticede gitmeyi daha uygun buldum.

Herkesten önce arkadaşlarla görüştüm. Gıyâbımda yapılan üç şeyi taktirle karşıladım. Biri, Paris'te bir türlü yerine oturtamadığımız dergiyi ele alan Barasbiy Baytugan'ın, onu diğer milli dergilerle rekabet eder bir duruma sokması; ikincisi, kurmay albay Bahaeddin Hurş'un, Kuzey Kafkas'ın seksen yılı aşan mürdizm savaşlarını ciddi şekilde kaleme almaya başlaması oldu. Ben orada iken bu eserin, Dağıstan ve Çeçenistan iki cildi baskıya verilmek üzere tebyiz ediliyordu. Her cild üç yüz sahifeyi bulacaktı. Bahaeddin Bey'e eserin kaç cild olacağını sordum.

Çerkes muhaceretine sebep olan savaşlara varmak için sekiz cildi aşar, cevabını verdi.

Üçüncüsü de kütüphane mevzuudur. Ben Varşova'ya milli bir kütüphane götürmüştüm. Almanca, Macarca, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Latince Kafkas konusunda yazılan bu nâdide eserlerin, esas toplayıcısı merhum Hüseyin Tosun Bey olmuştu. Buna ben de birşeyler kattım. Yekûn dört veya beş bini aşıyordu. Arkadaşlar buna Rusça ve Polonca binlerce te'lif daha ilave etmişler. Bu suretle baha biçilmez tarihi bir kitapsaray kurulmuş oldu. Yeniden toplanması imkansız bu mecmua ve hazırlanmakta olan o

tarihi yazılar, Varşova bombardımanlarında yok yere yandı.

Polonya'ya geldiğim sırada, Mareşal Pilsudski artık yoktu. Fakat Polonya halâ onun platformu üzerinde duruyordu. Bu büyük insanın; Fransa ile olan askeri bağlantılarına bakmadan, Almanya ile on yıllık bir ademi-tecavüz anlaşması imzalaması ve Rusya'ya karşı olan düşüncelerini Hitler'e açması, bu da yetmiyormuş gibi Polonya ordusunu Rusya'ya karşı yapılacak müşterek harekatta Almanya'nın motorize ağır silahlı kotalarına yardımcı olacak mahiyette portatif silah ve suvari birliklerle teçhiz; Mareşal'ın ne bahasına olursa olsun Rusya'yı parçalamak için Almanlarla işbirliği etmeye kararlı olduğunu gösterir.

Bu toplantıya - Müslüman ve Hristiyan - Rus mahkûmu milletlerin takriben en sorumlu olan mümessilleri iştirak ediyorlardı. Ormanlarla çevrilmiş ıssız bir binada yapılan bu toplantı, takriben dört gün sürdü.

Değişiklerinden ve genel kurmaydan gelen sorumlu şahsiyetler tarafından aynı gün yapılan açıklamaya ve verilen bilgilerin bizde; Rusya'ya karşı açılacak savaşta, Polonya'nın bütün varlığıyla Almanya ile işbirliği yapma arzusunda olduğu intibahı uyandırıyor.

Polonyalılar dahil, toplantıya katılanların müşterek görüşlerine göre, bolşeviklere karşı harekâta geçecek orduların cumhur tarafından desteklenmelerini temin için "köylüye toprak, halka hümiyet, milletlere istikbal" vaadinde bulunmaları şarttı. O sıralarda görüştüğümüz Alman fişali de bu fikre katılıyorlardı. Av bahanesiyle Polonya'ya sık sık gelip giden Mareşal Göring'in de düşüncesi herhalde bunu teyid eder görünüyordu.

Bu toplantıdan kararı değil ümitli olarak çıkıyorduk. Fakat süratle hazırlanmak lazımdı. Ben yedi yıl önce genç kadrodan, Gazihan Beşit Bey'i, hem "Promethée'nin redaktörlüğünü yapmak, hem de General Sultan Kılıç Giray ile General Biçeraha'ya yardımcı bulunmak üzere Paris'e, Sayın Aytek Rundu'ya da memleketide olan bağlantıyı sağlamak için İran'a göndermiştim.

GPU'nun şiddetli takibatına rağmen iç örgütümüz hiç de fena değildi. Bilmem neden, arkadaşlar benden sonra dışla alâkadar olmadılar. Halbuki Türkiye, Suriye ve Ürdün'den müstaaid gençler getirmek suretiyle, bu altı yedi yılda istedikleri gibi onları hazırlayabiliyorlardı. Bu yüzden şimdi elimizde iki Kulaptan başka kimse kalmıyordu. Ben de onlardan birini Berlin, diğerini de Roma'ya derhal mümessil olarak gönderdim.

1931'de İslam toplantısına gitmeden evvel Londra'ya uğramış. Gürcülerle birlikte orada bir "İngiliz-Kafkas Dostluk Cemiyeti" kurmuştuk. Bu kuruluştaki, Badley ve Allen gibi Kafkas mevzuunda eserler vermiş yazarlar vardı. Ne yazık ki oraya gönderilecek hazırlıklı elde bir arkadaşımız yoktu. Bu, bizim gibi yalnız dışta üç milyon varlığa sahip bir topluluk hesabına rezaletti. Bunların arasında münevver denemek hiç kimse mi yoktu? Bilakis; bilgileri var, subayları var, Yakongo'daki hükümetlerde tînen mevki almış şahsiyetler de vardı. Fakat bunlardan hiç birinin ne yazık ki, Öz milletine layıracak ne vakti ne de ilgisi vardı. Bu, bize has çok acı bir kader tecellisidir...

Gurbetzedelerin bu toplantısından sonra, olaylar birbirini kovalarcasına takip etti. Bu yalnız bizi değil, bütünüyle beşeriyeti de felâket gayyâsına sürüküyordu. Evvelâ Hitler hakkı olarak bir "Sudetes" meselesi ortaya atıldı. Bu Versailles'da tezgahlanan bir rezaletten biri idi. Yaptıkları hatada ısrar, kepazelikleri ortaya koyacağına göre, Chamberlain ile Daladier'in pişkinlik gösterip Münih'e gitmeleri ve Hitler ile anlaşmaların gerçekten en kestirme yoldu. Arada yapılan anlaşma da makuldu. O günkü durum nazara alınırsa, bu anlaşma her bakımdan Hitler'in lehinde idi. Maalesef, çavuşlukta

gelen Führer bunu kavı

Chamberlain ile Sudetes mintikası oldu tamamiyet-i mülkiyyesi İngiltere ile Fransa çıkarmak için bu anlaşılabileceği olarak takdime rağmen) Führer bu abid Japonya'ya, diğerini de rasında taviz karşılığı, caktı.

Hitler, imzasını yet arası politika manivelası hakkı olduğu "Danzig" k Buna ilave, Almanya Polonya'ya biz üç hafta Biz ona hazırlıklı değil hasır olan Stalin'in mukadderatlarını Alim cinayetti.

Ben bunun acısı da yangına düşen dört bırakmadım.

Müttefikler, Biha masının ciddi bir işbir en kudretli kumandanı

General Weygarr General, Rusya mevz Arzum, bu hazırlıkta iş ti. General'i Beyrut'ta Kafkas haritası alâkai ma müsaadelerini iste ayakta izahatimi dinle mi tekrarlandı. Bunun

- Generalim bir

- Merak etme t getirmesi beni ciddet dum. Gitmek üzere a

-Ben bir haftalı ni sordu. Buna verdik

- Öyleyse gelin

Haftayı boş ge line sokmayı uygun alayları vardı. Bunla

gelen Führer bunu kavrayacak incelikten mahrumdu.

Chamberlain ile Doladier'ın M n h'te Hitler ile imzaladıkları anlaşmaya göre; Sudetes m ntikası olduğu gibi Almanya'ya iade ediliyor, ona karşılık Çekoslovakya'nın tamamıyet-i mülkiyyesi Almanya tarafından taahhüt ediliyordu.

İngiltere ile Fransa'nın kaşarlanmış bu iki h k met başkanı, kendilerini temize çıkarmak için bu anlaşmayı, Batı'nın demokrasi beşiği sayılan meclislerine bir sulh abidesi olarak takdime mecbur idiler. Bu suretle, (durmadan Yahudi temizliği yapmasına rağmen) Führer bu abidenin "Sulh amblemi" olacaktı. Bu sayede hiç çekinmeden bir elini Japonya'ya, diğerini de Polonya'ya vererek Rusya'ya istediği gibi saldıracaktı. Savaş sonrasında taviz karşılığı, Polonya kendiliğinden Almanya ile anlaşma mecburiyetini duyacaktır.

Hitler, imzasını yağlamakla bir an içinde şahsına olan itimadı yitirdi. Üstelik milletler arası politika manivelesini de, yok etmek istediği Yahudilere kaptırdı. Bundan dolayı, yine haklı olduğu "Danzig" konusunu ortaya atarken, bu kerre bütün bir dünya ona karşı  ıktı. Buna ilave, Almanya orduları Genel Kurmay Başkanı general Fritsch'in "-Führer! Polonya'yı biz üç haftada ezeriz. Fakat bunun peşi sıra bir dünya savaşi başlayacaktır. Biz ona hazırlıklı değiliz..." me linde yaptığı bu açık ikaza rağmen Hitler'in, amansız hasımı olan Stalin'in tuzağına düşerek Polonya'ya sardırması, düpedüz Almanya ve mukadderatlarını Almanyaya bağlayan Milletler hesabına irtikâp edilmiş aptalca bir cinayetti.

Ben bunun acısını Varşova'da patlayan bombaların altında yaşadım. Ondan sonra da yangına düşen derbeder misali, davaya çıkar bir yol bulmak havli ile saldırmadık taraf bırakmadım.

Müttefikler, Bilhassa Finlandiya'ya karşı girişilen saldırı  zerine, Alman Rus anlaşmasının ciddi bir işbirliğine dönüşerek Yakındoğu ya kayacağı telaşına düştüler. Bu işe en kudretli kumandanlarını seferber ederek buralara ihtiyati kuvvetler y gmaya başladılar.

General Weygand'ın Suriye'ye geldiğini haber alınca derhal Beyrut'a hareket ettim. General, Rusya mevzuunu ve bilhassa Kafkas problemini en iyi kavrayan bir şahsiyetti. Arzum, bu hazırlıkta işi Gürcülerin oyununa kaptırmadan bizim konulara önem verdimektir. General'i Beyrut'taki kararg hta gördüm. Odasına girince karşısına asılan büyük Kafkas haritası al kamı çekti. Görüşmeye başlayınca harita üzerinde izahatte bulunmam müsaadelerini istedim. Ben kalkınca o da ellerini arkasına bağlayarak harita başında ayakta izahatımı dinledi. Sonunda da parmaklarıyla bir iki saymak suretiyle, söyledikleri mi tekrarları. Bunun  zerine:

- Generalim bir husus daha var, dediğim zaman,
- Merak etme bu hususu İngilizlerle de görüşeceğiz, şeklinde düşündüğümü dile getirmesi beni cidden hayran bıraktı. Buna rağmen, general'de bir durgunluk hissediyordum. Gitmek üzere ayağa kalktığım zaman bana:
- Ben bir haftalık seyahate çıkacağım. Beyrut'a avdetimi bekleyebilir mişiniz? sualini sordu. Buna verdiğim müsbet cevap üzerine:
- Öyleyse gelince tekrar görüşürüz, demesi beni daha fazla tatmin etti.

Haftayı boş geçirmemek için tekliflerimi daha ayrıntılı ve müeyyideli bir rapor şekline sokmayı uygun buldum. O sıralarda Suriye'de ve Ürdün'de eğitim görmüş Çerkez alayları vardı. Bunlar birleştirilmek suretiyle, bilhassa bizim için hayati ehemmiyeti haiz

temel bir kuvvet kurulabilirdi. Bunları görüşmek, raporu da fransızcaya tercüme etmek üzere, o sıralarda Şam'da bizim Cemiyetin Başkanı Sayın Emin Simgog'a gelmesini telledim.

Birlikte hazırlıklarımızı bitirmiş beklerken karargâhtan haber geldi. Beraberimde Simgog'u alarak gittim. Generalin oldukça uzun boylu sayılan bir yaveri vardı. Bizi alâkayla karşıladı. Arkadaşımı takdim ettim. Ona oturması için yer gösterdi. Beni generalin odasına götürürken eğildi ve kulağıma aynen şunları fısıldadı:

- General sizin mevzuu Maraşal Çakmak'a açtı. Haberiniz olsun. Sayın Maraşal'ın durumu sizi te'yid edici oldu.

Yaverin bana yaptığı bu açıklamadaki muammayı ben bir türlü kavrayamadım. Buna rağmen bu açıklamadan ma'nen kuvvetlendiğimi hissettim. General ile görüşmem kısa sürdü. Temas edilen konular üzerindeki görüşlerini teferruatlı olarak General Gamlen'e yazdığını, Paris'e gidip kendisiyle görüşmenin çok faydalı olacağını söyledi. Bunun üzerine; Paris'e gitmeye hazır olduğumu ancak, bu vâveylâda generali nasıl bulacağımı bilemediğimi söylemem üzerine gülümsedi ve :

- Onlar sizi bulurlar, dedi. Umumiyetle Paris'te hangi otelde kaldığımı sordu. Onu da takdim ettiğim raporun kenarına kaydetti.

Hakikaten, otele ziyaretime bir Fransız albayı geldi.Kafkasya'da bulunan ve konularımızdan haberli olan bu albay genç değildi. Konuşmasından, Beyrut'tan geldiği anlaşılıyordu. Bana, Kafkas heyetleriyle görüştüğünü de söyledi. General tarafından gönderilen rapor üzerine mevzuu tetkik eden Genel Kurmay'ın, Yakındağı ile resmen alakadar bu hususun halli ve faslı-ı salâhiyeti General Weygand'a verildiği için tekrar Beyrut'a döneceğimizi, bu ara bizi yemeğe davet etmek istediğini söyledi.

Bu davette, Ermeni Heyeti Başkanı Bay Hatıryan, Gürcü eski hariciye Vekili Bay Gegeçkori, Azerbeycan Heyeti Reis Vekili Mir Yakup, Kuzey Kafkas'ı temsilen de Ben bulundum. Konuşmalar genel olarak Ruslar'ın Yakındağıya saldırması mevzuu üzerinde dönüyordu.

Hakikaten o sıralarda, Stalin'i temsilen Molotov Berlin'e gelmiş, Almanlarla birlikte savaşa girmeye Rusya'nın hazır olduğunu Führer'e bildirmiş, karşılık olarak da Balkan'ın bir kısmıyla Boğazların kendilerine bırakılmasını istemiştir. Buna karşılık, Kızıl Orduların İran'dan Güneye akacaklarını, Arabistan ve Hindistan'da İngiliz hakimiyetine son vereceklerini taahhüd etmiştir.

Hitler bu taahhütü hoş karşılamış, fakat Rusların Akdenize çıkmalarından çekinmiş olacak ki, müttefikleri Mussolini ve Franko'nun görüşlerini almak üzere toplantıyı ertelemiş. Ertesi gün de isteğin bu kısmına karşı itirazda bulunmuştur. Bu tarihi bir olaydı, ancak sığağı sığağına bu olaydan müttefiklerin haberdar olup olmadıklarını bilemezdim. Almanya'nın askeri otoriteleri, Polonya'ya yapılan saldırıya nasıl karşı idiseler, Rusların bu teklifinin reddine de bir o kadar muhalefette bulundular. Onlara göre Almanya'yı düştüğü bu girdaptan ancak Rusya'nın savaşa girmesi kurtarabilirdi. Gerek İngiltere, gerek Fransa, Asya ile Afrikayı elden kaçırmamak için Almanya ile anlaşmaya gideceklerine inanıyorlardı. Nitekim onları Hitler'e karşı suikaste sevk eden âmîl de buydu.

SAİD ŞAMİL (10.06.1980)(Devamı gelecek sayıda)

Köylerimiz...

Vedat BALKAN

DOĞLAT KÖYÜ

Afyon iline 48 km. uzaklıkta bir KARAÇAY köyü olan Doğlat Köyü İscehisar İlçesine bağlıdır. Köyün yerleşimi 1887 yıllarına dayanır. Kurulduğu zamanki adı BURHANIYE olup Emirdağına (o zamanki adıyla Aziziye'ye) bağlı idi. Köyün adı Anadolu Selçuklu Devletini kuran Süleyman Şah'ın kardeşinin adından gelmektedir. (*)

Köyün etrafı dağlarla çevrilidir. Yükseltilerde yaylalar bulunur. Kaynak suları bol ve kalitelidir. Meşe, çam ve ardıç ağaçlarının oluşturduğu dağlık ve engebeli arazisinde tarım ancak ihtiyaca cevap verilmektedir. Önceleri koyun, keçi sürüleriyle yaylalara herkes çıkarken yakın zamanlarda birkaç aile çıkmaktadır. Artık besi hayvancılığına önem verilmeye başlanmıştır.

Mesirelik yerleriyle çevrili doğusunda Bayat İlçesi, batısında yörük köyleri olan Çatagıl, Kürtdyurdu köyleri, kuzeyinde ise Gökçeyayla (Kilise) adında bir karaçay köyü yer almaktadır.

Rus katliamından sonra (**) Kafkasya'da Çegem, Bılım, Nalçık, Köndelen ve Oğarı Teberdi bölgelerinden göç ederek Anadolu'ya gelen Karaçay-Malkar Türkleri Doğlat Köyünü kurmuşlardır. İlk geldiklerinde Kafkasya'nın ormanlık ve temiz havasından ayrılarak deniz yoluyla çok güç şartlar altında yolculuk yaparak Anadolu'ya geldiklerinde Osmanlı Padişahı Sultan Abdülhamit Han Hazretlerinin "Kafkasyadan gelenler benim kardeşlerimdir. İstedikleri yerlere yerleşebilirler. İstekleri benim emrimdir" fermanı üzerine dağlık ve ormanlık bölgeleri tercih etmeleri sonucunda birkaç sülale Doğlat köyünü oluşturmuşlardır.

Doğlat köyünün arazisinin yetersizliği ile yetişen genç neslin okuma isteği köyden kente göçü hızlandırmış, önceleri 70-80 hane olan köy şu anda 40 haneye düşmüştür. Genellikle Afyon, İzmir ve Eskişehir illerine yerleşim toplu halde olmuştur. 1960 yılında köyün nüfusu 500 iken şu anda 150-200'e düşmüştür.

Köyün yeraltı zenginlikleri olmakla birlikte gerekli şekilde işletme yapılamamaktadır. Önceleri işletilen Antimuan ve Boksit madenlerinin işletmesi durmuştur. Son zamanlarda mermer konusunda zengin yataklar bulunduğu tespit edilmiş, taşıma zorlukları nedeniyle sadece piyasa-

(*) Mehmet AYDIN, "Afyon'un Tarihsel Değerleri ve Köy Adları Üzerine kısa adbilimsel onamastik çalışmaları"

(**) Mahmut ASLANBEK, "Karaçay ve Malkar Türklerinin faciası" adlı kitap.

KARAÇAY HALK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI...

CANDAR...

Dudaları MAHMUT

Sıpağarları YILMAZ

Candar, Candar, canıñ barsın Kâbağa,
İt tamıla cıyılğandı Babağa.
Candetleri ceteşiği açılın,
Oy, Candarı bizge tabhan anağa.
Kiyiz buşduk cuvla etib salalla,
Candar açhan kezlik bıçak carağa

x x x

Tamlı asker tav koşlağa çabhan kün,
Cigit Candar koy ısıra ketgened.
Çartlab cetib Murdukh-Başı Babağa,
Çubur kiygen ekevlenni körgened.
Izlarından karay barib caşırtın,
Amanlıkğa kelgenleriñ bilgened.
"Ala tosmu eken sora cıvmu" dey,
Koy sürüvün istavatha sürgened.
Izı bıla koşha çabib guzaba,
Tamadağa suvuk kuvğun bergened.
Koş tamada Amırhanul' Huseyin,
Alğa çığıb anğa hapar sorğaned.
- "Aşhı ulan korkar kibik ne kördüñ,
Malnı bılay zamansız a nek sürdüñ?"
- "Eşme-Sırt'da eki çubur körgenme,
Sürüvümü bılay ertde sürgenme."
Husey ketdi miyik çığıb karadı,
Otuz segiz tamlı asker sanadı.

da Afyon siyahı olarak tanınan sert siyah mermer çıkarılmakta ve işletilmektedir.

Köyün elektrik, şebeke suyu, yol problemi yoktur. Tam otomatik bir telefon santraline sahip olan Doğlat köyü çevre köylerin telefon istegine cevap verebilecek durumdadır.

Doğlat köyündeki soy (sülale) adları (alfabetik sırayla) : ATAKKULARI, BALALARI, BARAZLARI, BATÇALARI, BAYÇEKKULARI, BAYKAZILARI, CANATAYLARI, CEBELLARI, ÇEÇENLARI, EBZELARI, ENEYLARI, GEBEKLARI, GONAYLARI, KAYTALARI, KISHALARI, KOÇHARLARI, KUDAYLARI, SAVBARLARI, SÜYDÜMLARI, ŞAVALARI, TABBASHANLARI, TOHALARI, TÖBBELARI...

" İŞARMAĞAN KÜLMEZ, KÜLMEGEN KUVANÇNI BİLMEZ"

Koşlarında kazan tolu sütleri,
İstavatda adam tilli itleri.
İtleribiz avangiğa uludu,
Kıyın künde koşdan savut kurudu.
Kelemetni oğu cerge tiymeydi,
Uvçulukdan başha işni bilmeydi.
Ol ketgendi buv atarğa tavlâğa,
Atariksız koygand koşnu cavlağa.

x x x

Koş tamada guzabalay kaytadı,
Ol Candarğa korkuv hapar aytadı:
- "Candar, canım, bizge bolur bolğandı,
Tört canıbiz tamlıladan tolğandı.
Karaçayğa men atlanıb keteyim,
Halkıbizğa kara kuvğun eteyim.
Tık collanı kanatlılay öteyim,
Karaçaydan asker alıb ceteyim."
Candar aytdı: "koşnu koyub ketmezse,
Keç bolğandı asker alıb cetmezse.
Sen kaytsanğ da bek keçigib kaytırsa,
Uyalmayın kalay hapar aytırsa?
Andan ese kesibizni bileyik,
Kıyın künde katı madar eteyik.
Caş kavumnu kaya ranğa salayık,
Kolubuzğa savut-saba alayık.
Bıçak-kama kaldırmayın bileyik,
Cavğa karşçı birge bolub túbeyik."
Ol Candarğa endi cuvab bermedi,
Andan kobub koşdan callab tebredi.

Candar anğa entda bılay aytadı:
"Kaçma, kaçma, homuh tuvğan Huseyin,
Kıyın künde oy sen meni küsegin.
Ölügünğü cuvuk-tiyre cuvmasın,
Karaçayğa senley homuh tuvmasın.
Cavnu körüp can canıngı sermeyse,
Sabiyleni kimge koyub tebreysen?
Kaçar bolsanğ ak kamanğı koya kaç,
Keter bolsanğ özden betni coya kaç.
İt tamlıla alsa meni arağa,
Kezlik bıçak sanalırımı kamağa?
Karaçaydan asker alıb kelginçi
İt karije mal koymayın sürürle,
Gitçe-ullu kaldırmayın barısın
Eltib barıb cesirlikge berirle.
Art aytırım oldu sanğa Huseyin:
Arabızda çınar terek oramdı,

Cer kaçmayın ekibizden kim kaçsa
Anı içgen ana sütün haramdı."
Husey tentreb ne eterin bilmeydi,
Cenğil - cenğil mucurasın sermeydi.
Sora aytad:- "Candar, canım, karnaşım,
Oy, kaçmayma, men kuvğunğa keteme;
Bulcumayın Karaçayğa terk barib
Aythanımça asker alıb ceteme.
Hayda turma, kir bir kaya urbunğa,
Caş kavumnu caşır teren dorbunğa.
Mal içinde bardı teyri kaşha koy,
Ülüşümü sen ayır da başha koy.
Tuşman köbdü meni barır columda,
Kerti nöger ak kamamı kolumda
Oğay Candar ak kamamı koyalmam,
Anı üçün özden betni coyalmam."
Homuh Husey etgen antın unutdu,
Camçısın da ol üsüne terk tutdu.
Amırhannı kızbay caşı ketgendı,
Cigit Candar say madahın etgendı:
Kayınladan bııklıkla alğandı,
Caş kavumnu kaya ranga salğandı.
Kütgen malın koyalmadı cavlağa,
Koy sürüvün urğan edı bavlğa.
Batır Candar uyat etdi buğarğa.
Karaçaynı bediş betge suğarğa.
Tıngılamay kaçıb Husey kutuldu,
Carlı Candar kesi canğız tutuldu.
Kelemet da uvğa ketgend tavlğa.
Koyan ızlab buv tutadı egeri,
Kıyın künde kaçıb ketgend, Candarnı
Üç özenden saylab alğan nögeri.

x x x

Kan çaçıldı at cerinden başlıkğa,
Oy, neteyik, sabiylikge caşlıkğa.
Caşlık basıb esgermedik cavlanı,
Saklamadık ayrılanı tavlani.

x x x

Karabaşul' itden tuvğan Mahatçid
Tamlılanı tav koşlağa üretgen,
Kızılbeke bıla çaşayd bedişlik
Carlılanı eşiklerin túb etgen.
Sen barğaneng ala bıla çaşarğa,
Karaçaynı koy ayaklay aşarğa.
Tamlılağa bardıñ ese ne tabdıñ.
Kara cerni avzunğ tolu üç kabdıñ.
Tamlılanı tav collağa üretđiñ,
Ölüklerin çana bıla süyretđiñ.

x x x

Kün bathanlay tamlı cıyın keldile,
Caş Candarnı canğızlığın bildile.
Umut etelle canı savlay buvarğa,
Malğa koşub Cesir etib kuvarğa.
Başçıları alay aytıb söleşdi:
"-Bizni körüb tavlı caşla kaçanla,
İstavatnı eşiklerin açanla.
Koşha kirib ayran susab alıgız,
Tögerekge karavulla salıgız.
Sak boluğuz koşda betcan bolmasın,
İçinde da tavlı kişi kalmasın?"

x x x

Ala bizni tashabızni bilgenle,
Üslerine gebenekle kiygenle.
İstavatnı tamlı asker bashandı,
Avangısı koşubuznu cabhandı.
Bıçağıma eki bilev tarthanma,
Koşha kirib katı betcan salğanma.
Amalsızdan eşik artın sakladım,
Al üçüsün bosağağa kapladım.
Kezlik bıçak kılıç kibik oynaydı,
Cigit Candar entda törtnü soylaydı.
Koşnu için kan şorkala tarayla,
İt tamlıla bir birlerin talayla.
Ot saldıla anı ağaç koşuna,
"Küymem" deydi, batır tavlı, boşuna.
Mıçımayın imbaşına ot cetdi,
Ol, ölgünçü, küreşirge ant etdi.
Çartlab çıkdı kezlik bıçak kolunda,
Tuşmanları mukut bolub colunda.
Tulpar Candar kaplan kibik atıldı,
Tamlı asker it cıyınlay çaçıldı.
Aşhı ulan uruş tüzden ketmeydi,
Kan tökmeyin bıllay cigit ölmeydi.
Tonovçula tögeregini aldıla,
Uşkok otnu dört canından saldıla.
Kan kuyalla tavidan kelgen çarağa,
Çaçılğandı seni kanıñ zabağa.
Oy, egeçinğ Culduz tikgen kök çepgen,
Savğa bolub sanğa kelğend candetten
İt tamlıla sanavsuzlay köb toldu,
Kök çepgeninğ kurç kübeden bek boldu.
Ol çepgenni çırkı sayın ok tiydi,
Tulpar tavlı kızıl-ala kan siydi.
Onğısuz bolup Candar cerge iyildi,
Tamlı sürüv can canından kuyuldu.

Endi anı tögeregini aldıla,
"Bıllay cigit", deb, tamaşa boldula:
"Kesi canğız, uruş korkuv bilmegen,
Can çıkmayın cavga başın bermegen..."

x x x

Ölüklerin cüklep ögüz Çanağa,
İt tamıla kuyuldula Marağa.
Bu közüvde tavlu asker cetedi,
Mara tarda kaçır colnu kesedi.
Satanaydı onov etken Marağa,
Hapar eşip, kelip kirdi arağa.
Tavlulağa teşib atdı cavluğun:
- "Men süymeyme honşulanı cavluğun,
Tışıruvma haterimi körügüz,
Tamılanı ölüklerin berigiz.
Çana tolu ölük savğa eltsinle,
Bedişlikle itle kibik ketsinle.
Kızılbeke tav koşları kurtudu,
Oy, Karaçay batırlanı cırtudu:
Narik, Çora, tulpar tuvğan Dommayçı,
Çekge cuvuk suvuk atlı köymavçu.
Men tanığan Nani bıla Tatarkan,
Duşmanların katın kibik cılatıan.
Menden salam Karaçayda kartlağa,
Mahdav bolsun Candar kibik çaşlağa.
Ceti cavun savutsuzlay öltürgen,
Curtınu atın bılay örge költürgen."
Karaçaylı, anga karşı turmadı,
Kolğa tüşgen duşmanların urmadı.
Bu közüvde Lakkuş başın költüred,
Tamadağa aytır sözün bildired:
"- Asker kalsın, men üyge bir barayım,
Kimledile tintib iği karayım."
Alay aytıb Biyçelege kirgendi,
Baş tabcanda, ol, biylerin körgendi:
Kaygısızlay konak törde olturub,
Tögerekni nart tavruhdan tolturub.
Cuk söyleşmey bir kesekni turğandı,
Tamlı biyni kökürekden urğandı.
Nögerleri hayran bolub karaydı,
Biyçe üyün kan şorkala taraydı.

x x x

Bedişlikle ölgenlerin aldıla,
Betlerine kara tamğa saldıla
Tamlı kavum ölüklerin eltdile,
Çacuv kuçuv ızlarına kettile.

x x x

Candar, Candar, canıñ barsın kâbağa,
Cetevlenni tuvrab saldıñ çanağa;
Candetleni eşikleri açılsın,
Oy, Candarnı tulpar tabhan anağa.
Karnaşçıñıñ ciğit Lakkuş cılaydı,
Canı cana kaşlarınğı sılaydı.
- Cılamaçı meni homuh karnaşım,
Sen cılasanğ kölüm takır boladı;
Kuzğun kanat kibik kara sakalım,
Senamaltın ak tükleden toladı.
Ölögümü kabırıma kesinğ sal,
Onğsuzları kaya randan beri al.
Caşırganem biki bila iranğa,
Tuvğan curtha teyrı men tüz bolğanma."

Cıyılğan halk kulak salıb tıñlaydı,
Ananğ Davta alay aytıb cılaydı:
"Nek barğanek, Murdukh-Başı talağa,
Darman cokdu cüreğimde çarağa,
Ana kölüm razılıktan tolğandı,
Ak sütümden halal emgen balağa.
Kök başlığın siz tartıgız beline,
Kurman bolsun, ol, ösdürgen eline."

x x x

Candar, Candar, canıñ barsın kâbağa
Cayılgandı şeyit kanıñ zabağa.
Candetleni kabakları açılsın,
Cılıkıçulu ciğit Candar balağa,
Oy, canıbiz kurman bolsun kor bolsun,
Seni bizge tulpar tabhan anağa.

Candar'ını cırını oğarğı teksti Dudalanı Mahmut, Batçalanı Hızır, Koçarlanı Kasbot'dan alınğan varyantla bıla "Karaçay Halk Cırta" degen kitabdağı eki varyantdan bütelenip cazılığandı.

Basmağa Caraşdırğan : Silpağarlanı Yılmaz

ŞÜKRANLARIMIZI ARZEDİYORUZ...

"Birleşik Kafkasya" ABD'de büyük ilgi gördü...

ABD'de yaşayan hemşehrilerimiz "Birleşik Kafkasya"nın yayın hayatına girmesini sevinçle karşıladılar ve büyük ilgi gösterdiler. Bu güzel hizmetin daha mükemmel ve sürekli şekilde verilmesi için de yardıma koştular.

Başta Türker Cangöz, Mehmet Abayhan, Fahrettin Cangöz ve Haluk Esen olmak üzere dergimize maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen hemşehrilerimizden Errol Bulur, Celalettin Akıl, Hamit Botaş, Turgut Koçkar, Yahya Özünegüven, İshak Üçer, Abdut Kaya, merhum Ömer Silpağar, Seyit Ali Catto, Kemal Catto, Ali Küçükkarça, Cemal Savaş, Hasan Orman, Seyit Battal Catto, Kenan Bayçora, Tayyar Karaçay, Naip Koç, Salih Önal, İlyas Yapış, İzzet Akkaya, Soat Silpağar, Osman Başaran, Hüseyin Atay, Mahmut Yıldırım, Beşir Esen, Ahmet Karaçay, Gazi Angün, Hüseyin Akgöbek, Mehmet Zafiş, Hamdi Diker, Nusret Kıvanç, Atilla Nevruz, Burhan Önal ve isimleri bize henüz intikal etmeyen diğer kardeşlerimize şükranlarımızı sunuyoruz.

ABD'de yaşayan değerli hemşehrilerimiz birlik ve beraberliğin, yurt ve millet sevgisinin ve diğergâmlığın numune-i timsali oldular. Derginin yayın hayatına girişinden haberdar olmayan daha pek çok hemşehrımız vardır. Zamanla, bunların da aynı hassasiyeti göstereceklerine ve maddi ve manevi yardıma koşacaklarına inanıyoruz. Premsibimiz bellidir: Birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için.

Bu sıcak ilginin devam ettiği sürece, Birleşik Kafkasya Dergisi sizlere sevgiyle hizmet etmeye devam edecektir.

Kalbi sevgi ve saygılarımızla...

Birleşik KAFKASYA

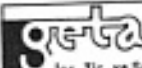

OYAK SİGORTA A.Ş.
İSKÜDİR AJANTISI
Deliceşay Mh. Gömme
St. No. 30 - İSKÜDİR
Tel: 228 01 90 - 228 01 95

Temindar C.
Bölge Distribütörü

IRONT Gıda Dağıtım Pazarlama
Etilim Etk. Topraklı
Ankara Adımı 7. Km. 4/1
Tel: (222) 228 01 90 - 228 01 95
Fax: 228 01 95

gita
İng. Tic. ve San. Et.
Ltd. Şti.
Tel: 221 02 80 - 221 02 81
İtlikul Mah. Reşadiye Sok.

TARC
Şab

İy : 3
Ev : 2
Baksa

SALT
HEMİR T
BORUŞ A.Ş. BORU - M
HER CİNS DÜZ ve NEZİ
SAÇ-KÖŞEBENT-SİLME-LAL
Muhar: Aşkın Çel. 1668 Tel: 1
Dışarı: Aşkın Çel. 1700 Tel: 224 07 02